T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN PSİKOLOJİSİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇALIŞAN BİREYLERDE YAŞAM DOYUMU, MESLEKİ TÜKENMİŞLİK VE DİNİ BAŞA ÇIKMA ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Ragıb AYDIN

Danışman	**Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem GÜLMEZ**
Jüri Üyesi	**Doç. Dr. İbrahim YENEN**
Jüri Üyesi	**Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ÖZCAN**

KASTAMONU – 2019

TEZ ONAYI

Ragıb AYDIN tarafından hazırlanan **"Çalışan Bireylerde Yaşam Doyumu, Mesleki Tükenmişlik ve Dini Başa Çıkma Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"** adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde savunulmuş ve **oy birliği / oy çokluğu** ile **Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü** Felsefe ve Din Bilimleri/Din Psikoloji **Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Doç. Dr. İbrahim YENEN Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem GÜLMEZ Kastamonu Üniversitesi	.....
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Zeynep ÖZCAN Karabük Üniversitesi	.....

03/07/2019

Enstitü Müdürü Prof. Dr. Cevdet YAKUPOLĞU

Dr. Öğr. Üyesi Seyda ÖZKAYA SOFU
Enstitü Müdür Yardımcısı

TAHATTÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildirir ve taahhüt ederim.

Ragıb AYDIN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ÇALIŞAN BİREYLERDE YAŞAM DOYUMU,
MESLEKİ TÜKENMİŞLİK VE
DİNİ BAŞA ÇIKMA ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Ragıb AYDIN
Kastamonu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem GÜLMEZ

Çalışan bireylerde stres, yıpranma ve mesleki tükenmişlik günümüz modern çağında bireyselleşme ve azalan sosyalleşme ile beraber gittikçe artmakta, bu durum bireylerin yaşam doyumunu etkilemektedir. Yaşanan bu stres ve tükenmişlik ile bireyler çeşitli şekillerde başa çıkmaya çalışmaktadır. Din ve inanç birçok birey için önemli bir olgu olması nedeni ile bireyler başa çıkma yolu olarak dini tutum ve düşüncelerini kullanabilmektedir. Bu araştırmanın amacı; çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, yaşam doyumu düzeyleri ve dinî başa çıkma türleri arasındaki ilişkiyi incelemek, ayrıca demografik değişkenlere (cinsiyet, medenî durum, yaş, eğitim düzeyi, meslek, görev süresi ve aylık gelir düzeyi) göre tükenmişlik düzeylerinin, yaşam doyumu düzeylerinin ve dinî başa çıkma türlerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırma 2019 yılında farklı illerde yaşamakta olan, farklı yaş, meslek (öğretmen, hemşire ve polis), eğitim durumu ve gelir düzeyine sahip bireylerin katılımıyla gerçekleşmiştir. Araştırma grubunun belirlenmesinde basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmış, online ve yüz yüze anket yöntemi ile 286 kişiye ulaşılmıştır. Araştırmada, Maslach ve Jackson tarafından hazırlanan ve Türkçe uyarlaması Ergin (1992) tarafından oluşturulan "Mesleki Tükenmişlik Ölçeği", Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından hazırlanan, Dağlı ve Baysal (2016) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan "Yaşam Doyumu Ölçeği" ve Ekşi ve Sayın (2016) tarafından geliştirilen "Dini Başa Çıkma Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda yaşam doyumu ile olumlu dinî başa çıkma arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur. Yaşam doyumu düzeyi, mesleki tükenmişlik düzeyi ve dini başa çıkma stilleri demografik değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Ulaşılan sonuçlar bulgular kısmında ayrıntılı olarak verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşam doyumu, mesleki tükenmişlik, dini başa çıkma

2019, 114 sayfa

Bilim Kodu:…

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

ANALYSIS OF THE CORRELATION BETWEEN SATISFACTION WITH LIFE, OCCUPATIONAL BURNOUT AND RELIGIOUS COPING AMONG WORKING INDIVIDUALS

Ragıb AYDIN
Kastamonu University
Institute for Social Science
Department of Philisophy and Religious Sciences Major

Supervisor: Dr. Lecturer Çiğdem GÜLMEZ

Stress, wear and occupational burnout among working individuals are on the rise along with individualization and decreasing socializing in modern age which in turn affects individuals' satisfaction with life. İndividuals use various methods to try and cope with the stress and burnout they suffer. Since religion and faith are significant facts for most individuals, they use their religious attitudes and thoughts as a means of coping. The purpose of the present study is to study the correlation between individuals' satisfaction with life, burnout level and religious coping ways as well as analyzing whether their satisfaction with life, burnout level and religious coping ways have differentiated in respect to demographic variables (gender, marital status, age, education attainment, occupation, duty term and monthly income level). Simple random sampling method has been used to determine the study group. 286 people has been designated with online and face to face method. 'Occupational Burnout Scale' produced by Maslach and Jackson and translated into Turkish by Ergin (1992), 'Satisfaction With Life Scale' produced by Diener, Emmons, Larsen and Griffin (1985) and translated into Turkish by Dağlı and Baysal (2016), and 'Religious Coping Scale' have been used in the study. As a result of the study a statistically significant correlation has been found between satisfaction with life and positive religious coping. Levels of satisfaction with life, occupational burnout and religious coping methodsshow statiscally signifant difference with respect to demographic variables. The results attained have been presented in the findings section.

Key Words: Satisfaction with life, occupational burnout, religious coping.

2019, 114 pages
Science Code:…

ÖNSÖZ

Bu araştırma çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, yaşam doyumu düzeyleri ve dinî başa çıkma türleri arasındaki ilişkiyi çeşitli demografik değişkenler (cinsiyet, medenî durum, yaş, eğitim düzeyi, meslek, görev süresi ve aylık gelir düzeyi) aracılığı ile incelemektedir. Araştırmada, belirlenen üç farklı değişkenin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Araştırmanın yalnızca belirli meslek grupları ile yapılmış olması, araştırmayı kısıtlayıcı bir etken olarak görülebilir. Araştırmaya çeşitli illerden çalışan bireylerin katılım sağlaması araştırmayı zenginleştirmiş, araştırmaya olumlu etki sağlamıştır.

Eğitim-öğretim hayatında özveri ile çalışan, bilgi ve deneyimlerini paylaşan tüm öğretmenlerime; araştırma sürecinde bilgi birikimleri, yönlendirmeleri ve tecrübesi ile birçok farklı konuda yardımcı olan tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem GÜLMEZ hocama; araştırma sürecinde bana desteklerini esirgemeyen aileme ve Seher KÜTÜK'e çok teşekkür ediyorum. Araştırmaya farklı illerden farklı yaş ve meslek gruplarından, yüz yüze ve internet aracılığı ile anket doldurarak katılan tüm katılımcılara, araştırmalarından faydalandığım tüm araştırma ve kitap yazarlarına çok teşekkür ediyorum.

Ragıb AYDIN
Kastamonu, Temmuz, 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **iv**

ABSTRACT ..... **v**

ÖNSÖZ ..... **vi**

İÇİNDEKİLER ..... **vii**

TABLOLAR DİZİNİ ..... **xii**

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **xv**

1.GİRİŞ **1**

1.1. Araştırmanın Problemi 1

1.2. Araştırmanın Alt Problemleri 2

1.3. Araştırmanın Amacı 3

1.4. Araştırmanın Hipotezleri 3

1.5. Araştırmanın Önemi 6

1.6. Araştırmanın Sayıltıları 7

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları 7

1.8. Tanımlar 7

1.9. Tükenmişlik İle İlgili Kaynak Araştırmaları 8

1. 10. Yaşam Doyumu İle İlgili Kaynak Araştırmaları 12

1. 11. Dini Başa Çıkma İle İlgili Kaynak Araştırmaları 16

2. KURAMSAL ÇERÇEVE **19**

2.1. Tükenmişlik 19

2.2. Tükenmişlik İle İlgili Kuramsal Açıklamalar 19

2.2.1. Freudenberger'in Kuramı 19

2.2.2. Maslach'ın Tükenmişlik Kuramı 19

2.2.3. Meier'in Tükenmişlik Kuramı 20

2.2.4. Sheridan ve Suran'ın Tükenmişlik Kuramı 20

2.2.5. Cherniss Tükenmişlik Kuramı 21

2.2.6. Pines Tükenmişlik Kuramı 21

2.2.7. Edelwich Tükenmişlik Kuramı 22
2.2.8. Jermier ve Gaines Tükenmişlik Kuramı 22
2.2.9. Hartman ve Perlman'ın Tükenmişlik Kuramı 22
2.3. Yaşam Doyumu İle İlgili Kuramsal Açıklamalar 23
2.3.1. Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya Kuramları 24
2.3.2. Bilişsel, Duygusal ve Birleşik Kuramlar 24
2.3.3. Sonuç ve Süreç Kuramları 25
2.3.4. Gereksinim Kuramları 25
2.3.5. Yaşam Doyumu İle İlişkili Olgular 25
2.4. Başa Çıkma 26
2.5. Dini Başa Çıkma 27
2.5.1. Dini Başa Çıkmanın Unsurları 30
2.5.2. Dini Başa Çıkma Etkinlikleri 31
2.5.3. Dini Başa Çıkma Sürecini Etkileyen Faktörler 33
3.YÖNTEM 35
3.1. Araştırmanın Yaklaşımı ve Modeli 35
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu 35
3.3. Veri Toplama Araçları 35
3.3.1. Mesleki Tükenmişlik Ölçeği 35
3.3.2. Yaşam Doyumu Ölçeği 36
3.3.3. Dini Başa Çıkma Ölçeği 36
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu 36
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi 37
4. ARAŞTIRMA BULGULARI 38
4.1. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Özellikler 38
4.2. Araştırmaya Katılan Bireylerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri 40
4.3. Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşam Doyumu Düzeyleri 41
4.4. Araştırmaya Katılan Bireylerin Olumlu Dinî Başa Çıkma Düzeyleri 41
4.5. Araştırmaya Katılan Bireylerin Olumsuz Dinî Başa Çıkma Düzeyleri 41

4.6. Normal Dağılım Analizi 41
4.7. Demografik Değişkenlere Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması 44
4.7.1. Cinsiyete Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması 44
4.7.2. Görev Süresine Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması 45
4.7.3. Yaşa Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması 47
4.7.4. Eğitim Düzeyine Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması 49
4.7.5. Mesleğe Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması..... 50
4.7.6. Aylık Gelir Düzeyine Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması 52
4.7.7. Medeni Duruma Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması..... 53
4.8. Demografik Değişkenlere Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması 54
4.8.1. Cinsiyete Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması 54
4.8.2. Görev Süresine Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması 55
4.8.3. Yaşa Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması 55
4.8.4. Eğitim Düzeyine Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması 56
4.8.5. Mesleğe Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması..... 56
4.8.6. Aylık Gelir Düzeyine Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması 57
4.8.7. Medeni Duruma Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması..... 57
4.9. Demografik Değişkenlere Göre Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması..... 58
4.9.1. Cinsiyete Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması 58
4.9.2. Görev Süresine Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması..... 58
4.9.3. Yaşa Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması 59
4.9.4. Eğitim Düzeyine Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması 59
4.9.5. Mesleğe Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması..... 60
4.9.6. Aylık Gelir Düzeyine Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması.... 60
4.9.7. Medeni Duruma Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması 61
4.9.8. Cinsiyete Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması 61
4.9.9. Görev Süresine Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması 62

4.9.10. Yaşa Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması 63
4.9.11. Eğitim Düzeyine Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması 63
4.9.12. Mesleğe Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması..... 64
4.9.13. Aylık Gelir Düzeyine Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması 65
4.9.14. Medeni Duruma Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması..... 65
4.10. Yaşam Doyumu İle Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular 66
4.10.1. Yaşam Doyumu İle Olumlu Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişki..... 66
4.10.2. Yaşam Doyumu İle Olumsuz Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişki 66
4.11. Mesleki Tükenmişlik İle Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular 67
4.11.1. Mesleki Tükenmişlik İle Olumlu Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişki..... 67
4.11.2. Mesleki Tükenmişlik İle Olumsuz Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişki . 68
4.12. Mesleki Tükenmişlik İle Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular 69
5. TARTIŞMA 71
5.1. Demografik Değişkenlere Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırmasına Dair Bulguların Tartışılması..... 71
5.2. Demografik Değişkenlere Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırmasına Dair Bulguların Tartışılması..... 76
5.3. Demografik Değişkenlere Göre Dinî Başa Çıkma Karşılaştırmasına Dair Bulguların Tartışılması..... 80
5.3.1. Demografik Değişkenlere Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırmasına Dair Bulguların Tartışılması..... 80
5.3.2. Demografik Değişkenlere Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırmasına Dair Bulguların Tartışılması..... 82
5.4. Mesleki Tükenmişlik ile Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması..... 86
5.4.1. Mesleki Tükenmişlik ile Olumlu Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması..... 86

5.4.2. Mesleki Tükenmişlik ile Olumsuz Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması 86

5.5. Yaşam Doyumu ile Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması 87

5.5.1. Yaşam Doyumu ile Olumlu Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması 87

5.5.2. Yaşam Doyumu ile Olumsuz Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması 87

5.6. Mesleki Tükenmişlik ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması 88

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 89

6.1. Sonuçlar 89

6.2. Öneriler 93

KAYNAKLAR 95

EKLER 108

EK A. Kişisel Bilgi Formu 108

EK B. Yaşam Doyumu Ölçeği 109

EK C. Dinî Başa Çıkma Ölçeği 110

EK D. Mesleki Tükenmişlik Ölçeği 111

EK E. Etik Kurul Onayı 113

ÖZGEÇMİŞ 114

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 4.1. Araştırmaya katılan bireylere ait demografik özellikler 38
Tablo 4.2. Yaşam doyumu ve mesleki tükenmişlik ölçekleri için değer aralıkları 40
Tablo 4.3. Katılımcılara ait duygusal tükenme boyutu analizi 40
Tablo 4.4. Katılımcılara ait duyarsızlaşma boyutu analizi 40
Tablo 4.5. Katılımcılara ait kişisel başarı boyutu analizi 40
Tablo 4.6. Katılımcılara ait yaşam doyumu analizi 41
Tablo 4.7. Katılımcılara ait olumlu dinî başa çıkma analizi 41
Tablo 4.8. Katılımcılara ait olumsuz dinî başa çıkma analizi 41
Tablo 4.9. Yaşam doyumu verileri normal dağılım analizine ait histogram 42
Tablo 4.10. Olumlu dini başa çıkma verileri normal dağılım analizine ait histogram 42
Tablo 4.11. Olumsuz dini başa çıkma verileri normal dağılım analizine ait histogram 42
Tablo 4.12. Duygusal tükenme boyutu verileri normal dağılım analizine ait histogram 43
Tablo 4.13. Kişisel başarı boyutu verileri normal dağılım analizine ait histogram ... 43
Tablo 4.14. Duyarsızlaşma boyutu verileri normal dağılım analizine ait histogram . 43
Tablo 4.15. Cinsiyete göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması t-testi analizi . 44
Tablo 4.16. Cinsiyete göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması MWU testi analizi 44
Tablo 4.17. Cinsiyete göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması t-testi analizi 45
Tablo 4.18. Görev süresine göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması ANOVA analizi 45
Tablo 4.19. Görev süresine göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması KWH testi analizi 46
Tablo 4.20. Görev süresine göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması ANOVA analizi 46
Tablo 4.21. Yaşa göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması ANOVA analizi... 47
Tablo 4.22. Yaşa göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması KWH testi analizi 48
Tablo 4.23. Yaşa göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması ANOVA analizi 48
Tablo 4.24. Eğitim düzeyine göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması ANOVA analiz 49
Tablo 4.25. Eğitim düzeyine göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması KWH testi analizi 49

Tablo 4.26. Eğitim düzeyine göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması ANOVA analizi 50
Tablo 4.27. Mesleğe göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması ANOVA analizi 50
Tablo 4.28. Mesleğe göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması KWH testi analizi. 51
Tablo 4.29. Mesleğe göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması ANOVA analizi 51
Tablo 4.30. Aylık gelir düzeyine göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması t-testi analizi..... 52
Tablo 4.31. Aylık gelir düzeyine göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması MWU testi analizi..... 52
Tablo 4.32. Aylık gelir düzeyine göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması t-testi analizi 53
Tablo 4.33. Medeni duruma göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması t-testi analizi 53
Tablo 4.34. Medeni duruma göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması MWU testi analizi 53
Tablo 4.35. Medeni duruma göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması t-testi analizi54
Tablo 4.36. Cinsiyete göre yaşam doyumu karşılaştırması t-testi analizi..... 54
Tablo 4.37. Görev süresine göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analizi ... 55
Tablo 4.38. Yaşa göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analizi..... 55
Tablo 4.39. Eğitim düzeyine göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analizi . 56
Tablo 4.40. Mesleğe göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analizi 56
Tablo 4.41. Aylık gelir düzeyine göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analizi 57
Tablo 4.42. Medeni duruma göre yaşam doyumu karşılaştırması t-testi analizi 57
Tablo 4.43. Cinsiyete göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması MWU testi analizi 58
Tablo 4.44. Görev süresine göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması KWH testi analizi 58
Tablo 4.45. Yaşa göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması KWH testi analizi.... 59
Tablo 4.46. Eğitim düzeyine göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması KWH testi analizi 59
Tablo 4.47. Mesleğe göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması KWH testi analizi 60
Tablo 4.48. Aylık gelir düzeyine göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması MWU testi analizi..... 60
Tablo 4.49. Medeni duruma göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması MWU testi analizi 61
Tablo 4.50. Cinsiyete göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması t-testi analizi .. 61

Tablo 4.51. Görev süresine göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması ANOVA analizi 62
Tablo 4.52. Yaşa göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması ANOVA analizi 63
Tablo 4.53. Eğitim düzeyine göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması ANOVA analizi 63
Tablo 4.54. Mesleğe göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması ANOVA analizi 64
Tablo 4.55. Aylık gelir düzeyine göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması t-testi analizi 65
Tablo 4.56. Medeni duruma göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması t-testi analizi 65
Tablo 4.57. Yaşam doyumu ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki korelasyon..... 66
Tablo 4.58. Yaşam doyumu ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki korelasyon..... 66
Tablo 4.59. Duygusal tükenme ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki korelasyon ... 67
Tablo 4.60. Duyarsızlaşma ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki korelasyon 67
Tablo 4.61. Kişisel başarı ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki korelasyon 67
Tablo 4.62. Duygusal tükenme ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi 68
Tablo 4.63. Duyarsızlaşma ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi 68
Tablo 4.64. Kişisel başarı ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi 69
Tablo 4.65. Duygusal tükenme ile yaşam doyumu arasındaki korelasyon analizi 69
Tablo 4.66. Duyarsızlaşma ile yaşam doyumu arasındaki korelasyon analizi..... 69
Tablo 4.67. Kişisel başarı ile yaşam doyumu arasındaki korelasyon analizi..... 70

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ANOVA Varyans analizi/Analysis of variance
F Frekans
İ.İ.B.F. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
N Kişi sayısı
P Anlamlılık düzeyi
r Korelasyon katsayısı
s Sayfa
S Standart sapma
sd Serbestlik derecesi
SPSS Bilgisayar programı (Statistical package for the social sciences)
TL Türk Lirası
vd Ve diğerleri
X Aritmetik ortalama
% Yüzde
& Ve

1.GİRİŞ

Bu kısımda "çalışan bireylerde yaşam doyumu, mesleki tükenmişlik ve dini başa çıkma arasındaki ilişkinin incelenmesi" konulu çalışmaya ait; probleme ve alt probleme, amaca, hipoteze, öneme, sayıltılara, sınırlılıklara, bazı tanımlara ve kaynak araştırmalarına yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Günümüz modern dünyasında çalışan bireyler için mesleki tükenmişlik ve yaşam doyumu kavramları önemli ve üzerinde durulması gereken konulardandır. Din olgusu ise geçmişten günümüze dek var olan ve insan davranışlarını önemli ölçüde etkileyen kavramlardan biridir. Bireyler hayatta karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma konusunda farklı yöntemler kullanmaktadır.

Tükenmişlik, çalışan bireylerin iş hayatından özel hayatına kadar birçok alanda çeşitli sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Avrupa Depresyon Birliği (2012), yedi farklı ülkede, yedi bin katılımcı ile yapmış olduğu çalışmada çalışan bireylerin %10'unun depresif semptomlar nedeni ile izin kullanmak durumunda kaldığını ifade etmiştir. Bu oran Türkiye'de ise %25 olarak tespit edilmiştir. Bu oranın en yüksek olduğu ülke %26 ile İngiltere, en düşük olduğu ülke %12 ile İtalya olarak bulunmuştur (URL-1, 2012). Bu durumun yarattığı gerek insani gerekse ekonomik sonuç düşünülenden çok daha fazladır. Yapılan diğer çalışmalarda ise depresyon ve tükenmişlik gibi sorunların sonucunda ortaya çıkan izin kullanma, verim azalması gibi nedenlerde dolayı Avrupa Birliği (AB) ekonomisi sadece 2010 yılında 92 milyar Euro kayba uğramıştır. Bu durum diğer ülkeler için de farklılık arz etmemektedir.

Yaşam doyumu ve mutluluk konusunda yapılan araştırmalar göstermektedir ki birçok birey mutlu değildir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2018 yılında yapılan çalışmada, bireylerin sadece %53,4'ü mutlu olduğunu ifade etmiş, %12,1'i mutsuz olduğunu ifade etmiştir. Kadınların %57'si, erkeklerin %49,6'sı mutlu olduğunu ifade etmiştir. En yüksek mutluluk oranı %61,2 ile 65 yaş ve üstü bireylerde görülürken, en düşük mutluluk oranı %47,8 ile 45-54 yaş aralığında görülmüştür.

Ülkelerin mutluluk düzeylerinin belirlendiği Dünya mutluluk raporuna göre (2019), Türkiye 156 ülke arasında 79. sırada yer almıştır. İlk üç sırada Danimarka, Norveç ve İzlanda; son üç sırada Afganistan, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Güney Sudan bulunmaktadır (URL-2, 2019).

Bireyler gündelik hayatta karşılaştıkları sorunlarla farklı şekillerde baş etmeye çalışmaktadırlar. Geçmişten günümüze kadar insan için en önemli olgulardan olan inanç ve din de bu yollardan birini oluşturmaktadır. Bazı bireyler yaşamış oldukları kötü yaşam olayları karşısında olumsuz dini başa çıkma stilini kullanmakta, bazı bireyler ise olumlu dini başa çıkma stilini kullanmaktadır. Bu durum bireylerin hayatlarının birçok alanında farklılıklar yaratmaktadır.

Bu çalışmada "çalışan bireylerde mesleki tükenmişlik, yaşam doyumu ve dini başa çıkma arasındaki ilişki düzeyi nedir?" problemi ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Alt Problemleri

1. Çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri demografik değişkenlere (cinsiyet, medenî durum, yaş, eğitim düzeyi, meslek ve aylık gelir düzeyi) göre farklılık göstermekte midir?

2. Çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri demografik değişkenlere (cinsiyet, medenî durum, yaş, eğitim düzeyi, meslek ve aylık gelir düzeyi) göre farklılık göstermekte midir?

3. Çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri demografik değişkenlere (cinsiyet, medenî durum, yaş, eğitim düzeyi, meslek ve aylık gelir düzeyi) göre farklılık göstermekte midir?

4. Çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri demografik değişkenlere (cinsiyet, medenî durum, yaş, eğitim düzeyi, meslek ve aylık gelir düzeyi) göre farklılık göstermekte midir?

5. Çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik ile dinî başa çıkma (olumlu ve olumsuz) düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

6. Çalışan bireylerin yaşam doyumu ile dinî başa çıkma (olumlu ve olumsuz) düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

7. Çalışan bireylerin yaşam doyumu ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, yaşam doyumu düzeyleri ve dinî başa çıkma türleri arasındaki ilişkiyi incelemek, ayrıca demografik değişkenlere (cinsiyet, medenî durum, yaş, eğitim düzeyi, meslek, görev süresi ve aylık gelir düzeyi) göre tükenmişlik düzeylerinin, yaşam doyumu düzeylerinin ve dinî başa çıkma türlerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Katılımcıların mesleki tükenmişlik ve yaşam doyumu düzeylerini ölçerek bu düzeylerin dini başa çıkma stilleri ile ilişkinlerini belirlemek ve demografik değişkenlerin (cinsiyet, medenî durum, yaş, eğitim düzeyi, meslek, görev süresi ve aylık gelir düzeyi) mesleki tükenmişlik, yaşam doyumu ve dini başa çıkma düzeyinde ne derece etkili olduğunu belirlemektir.

1.4. Araştırmanın Hipotezleri

1. Çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Erkeklerin mesleki tükenmişlik düzeyleri kadınlara göre daha yüksektir.

2. Çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile olumsuz dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşam doyumu düzeyleri artarken olumsuz dini başa çıkma düzeyleri azalmaktadır.

3. Çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşı büyük olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri yaşı küçük olanlara göre daha yüksektir.

4. Çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha düşüktür.

5. Çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yapılan meslek arasında anlamlı bir ilişki vardır. Hemşire ve polislerin mesleki tükenmişlik düzeyleri öğretmenlere göre daha yüksektir.

6. Çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha düşüktür.

7. Çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Evli bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri bekârlara göre daha düşüktür.

8. Çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Erkeklerin yaşam doyumu düzeyleri kadınlara göre daha yüksektir.

9. Çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile görev süresi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Görev süresi fazla olan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri görev süresi az olanlara göre daha düşüktür.

10. Çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşı büyük olan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri yaşı küçük olanlara göre daha yüksektir.

11. Çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri, eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha yüksektir.

12. Çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile yapılan meslek arasında anlamlı bir ilişki vardır. Hemşire ve polislerin yaşam doyumu düzeyleri öğretmenlere göre daha düşüktür.

13. Çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha yüksektir.

14. Çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Evli bireylerin yaşam doyumu düzeyleri bekârlara göre daha yüksektir.

15. Çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Erkeklerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri kadınlara göre daha düşüktür.

16. Çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile görev süresi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Görev süresi fazla olan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri görev süresi az olanlara göre daha düşüktür.

17. Çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşı büyük olan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri yaşı küçük olanlara göre daha yüksektir.

18. Çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri, eğitim düzeyleri düşük olanlara göre daha yüksektir.

19. Çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile olumlu dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşam doyumu düzeyleri artarken olumlu dini başa çıkma düzeyleri de artmaktadır.

20. Çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri, aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha yüksektir.

21. Çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Evli bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri bekârlara göre daha yüksektir.

22. Çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Erkeklerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri kadınlara göre daha yüksektir.

23. Çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile görev süresi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Görev süresi fazla olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri görev süresi az olanlara göre daha yüksektir.

24. Çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşı büyük olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri yaşı küçük olanlara göre daha düşüktür.

25. Çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri, eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha düşüktür.

26. Çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile olumsuz dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken olumsuz dini başa çıkma düzeyleri de azalmaktadır.

27. Çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri, aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha düşüktür.

28. Çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Evli bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri bekârlara göre daha düşüktür.

29. Çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken yaşam doyumu düzeyleri artmaktadır.

30. Çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile olumlu dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken olumlu dini başa çıkma düzeyleri artmaktadır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Çalışan bireylerde stres, yıpranma ve mesleki tükenmişlik; gerek çalışma saatlerinin fazla olması gerekse yapılan işin zorluk ve tehlikesinden kaynaklı olarak gittikçe artmaktadır. Yaşanan bu stres ve tükenmişlikle bireyler çeşitli şekillerde başa çıkmaya çalışmaktadır. Din ve inanç da birçok birey için önem teşkil eden bir olgu olduğu için bireyler başa çıkma yolu olarak kullanabilmektedir. Literatüre bakıldığında çalışan bireylerde dini başa çıkma, yaşam doyumu ile mesleki tükenmişlik ilişkisinin araştırıldığı ya da polis, öğretmen ve hemşireler ile yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma bu nedenle literatüre önemli katkılar sağlayacaktır.

1.6. Araştırmanın Sayıltıları

Katılımcıların anket sorularına samimî ve doğru bir şekilde cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma sadece 2019 yılında, sadece belirli meslek gruplarından (hemşire, öğretmen ve polis memuru) ve sadece çalışan bireylerden elde edilen verilerle sınırlıdır. Araştırmanın verileri, kişisel bilgi formundan ve ölçme araçlarından elde edilen bilgilerle sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Tükenmişlik; bireyin yaşadığı kötü yaşam olayları nedeni ile çevresine karşı tepkisiz hale gelerek duygusal olarak çöküntü, bunaltı içerisinde olması ve kendilik değerinde azalma şeklinde tanımlanabilir (Jackson, Schwab ve Schulaer, 1986).

Yaşam doyumu; mutluluk, ideallerine yakın olma ve yaşam kalitesi gibi birçok olguyu içinde barındıran bir kavramdır. Yaşam doyumu kişinin kendi hayatı hakkındaki öz değerlendirmesi, kişinin yaşamındaki olumlu duyguların olumsuz duygulardan çok daha fazla olması şeklinde ifade edilebilir (Frish, 2006).

Başa çıkma, bireyin kötü yaşam olayları ve stres kaynakları ile mücadele etme sürecidir (Ekşi, 2001).

Dini başa çıkma; stresli yaşam olaylarının kötü duygusal sonuçlarını azaltmak veya yok etmek amacıyla problemi çözmeyi kolaylaştıran dini inanç veya davranışların kullanılması olarak tanımlamıştır (Koenig vd., 1998). Bireyin kötü yaşam olayları ile başa çıkma sürecinde dini inançlarını kullanması durumudur.

Olumlu dini başa çıkma; bireyin yaşamış olduğu kötü yaşam olayları ve stres karşısında Allah'a yaklaşması, Allah hakkında olumlu düşüncelere sahip olması, Allah'tan yardım beklemesi ve olumlu kendilik algısı olarak tanımlanabilir (Ekşi, 2001).

Olumsuz dini başa çıkma; bireyin yaşamış olduğu kötü yaşam olayları ve stres karşısında içinde bulunduğu durumdan Allah'ı sorumlu tutması, olumsuz kendilik

algısı, Allah hakkında olumsuz düşüncelere sahip olması olarak tanımlanabilir (Ekşi, 2001).

1.9. Tükenmişlik İle İlgili Kaynak Araştırmaları

Tükenmişlikle ilgili Türkiye'de ve dünyada yapılmış birçok çalışma vardır. Bu çalışmalar 1990'lı yıllarda başlayarak çeşitli alanlarda devam etmektedir. İlk olarak Çam (1992) ve Ergin'in (1992) çalışmaları ile başlamış daha sonra sağlık çalışanları ile çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Arslan vd., 1996; Dolu, 1997; Koç, 1999; Üstün, 1995). Daha sonra bu süreç eğitimcilerle yapılan çalışmalarla (Sucuoğlu ve Kuloglu, 1996; Tümkaya, 1996; Uslu, 1999) devam etmiştir (Gündüz, Erkan ve Gökçakan, 2007).

Gaines ve Jermier (1983) polislerle yaptığı çalışmada çalışılan birime göre, araştırma biriminde çalışan personelin tükenmişlik düzeylerinin, masa başında çalışan personelin tükenmişlik düzeylerinden daha düşük olduğunu bulmuştur. Kariyer elde edebilme, yükselme ve maaş ile tükenmişlik arasından anlamlı ilişki bulunmuştur.

Polislerde yapılan bir başka çalışmada Kainen ve Pines (2004) stres ve tükenmişliğin birbiri ile düşük düzeyde ilişkili olduğunu bulmuştur. Kop, Euwema ve Schaufeli (1999) çalışmasında, hizmet sektöründe çalışan diğer bireylere göre polislerin Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin üç boyutunda da farklı ayrışmışlardır. Diğer meslek gruplarına göre ortalama seviyede duyarsızlaşma, daha düşük tükenmişlik ve daha fazla başarı hissine sahip oldukları bulunmuştur.

Westman, Etzion ve Danon (2001) stres ve tükenmişlik konusunda, çalışan 98 evli çift ile yaptığı çalışmada, eşlerin birbirleri tükenmişlik konusunda etkilediğini ve erkeklerde iş güvencesinin tükenmiş üzerinde etkili olduğunu bulmuştur. Yapılan bir diğer çalışmadan elde edilen sonuca göre ise polislerin görev yaptıkları birim ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki anlamlı düzeydedir. Çevik Kuvvet olarak görev yapan polisler, büroda görev yapan polislere göre anlamlı derecede daha fazla tükenmişlik yaşamaktadır (Taşdöven, 2005). Şeker ve Zırhlıoğlu'nun (2009) çalışmasına göre, yaşam doyumu düştükçe duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma artmaktadır.

Wright ve Bonett'in (1997) yaptığı araştırmada, çalışma verimi arttıkça duygusal olarak tükenmişlik yaşanma ihtimali azalmaktadır. Şanlı'nın (2006), 355 polisle yapmış olduğu çalışmada; polislerin duygusal tükenmişlikleri; maddi düzeylerine, çalıştıkları birime ve cinsiyete göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Duyarsızlaşma boyutunda ise maddi düzeylerine, çalıştıkları birime, cinsiyete, meslekteki çalışma sürelerine ve çalışma saatlerine göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Öz başarı hissinde azalma durumu ise çalıştıkları birime, meslekteki çalışma sürelerine, cinsiyete, yaşa, takdir edilme ve taltif alma durumuna göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Tükenmişlik düzeyinin; rütbe, bekâr ya da evli olma durumu ve eğitim durumu gibi değişkenlerle ilişkisi bulunamamıştır.

Genel sağlık durumu ve tükenmişlik düzeyi arasında ilişki olduğu yapılan araştırmalar tarafından tespit edilmiştir. Golembiewski, Lloyd, Scherb, ve Munzenrider (1992) yaptıkları araştırmada, tükenmişlik sendromu yaşayan polislerin sağlıklarının da kötü olduğunu tespit etmiştir. Tükenmişlik ve aile yaşantısı arasındaki ilişkiyi inceleyen yurt içi ve yurt dışı çalışmalarda elde edilen sonuçlar şöyledir. Tükenmişlik, çevrenin sosyal desteği ve aile içyapısı ilişkisi; trafik polisleri, eğitimciler, laborantlar ve satış görevlileri ile yapılan çalışmada incelenmiştir. Katılık ve duygusal olarak tükenmişlik azaldıkça aile içi olumlu durumların arttığı bulunmuştur. Tükenmişlik konusunda en etkili kavramın duygusal destek, en önemsiz boyutun ise maddiyat ve eğitim durumu olduğu bulunmuştur.

Alcorn ve Petrie (1997) polislerle yaptığı çalışmada polislerin hizmet sektöründeki diğer mesleklerle aynı düzeyde tükenmişlik yaşadıklarını bulmuştur. Duyarsızlaşma alt boyutunda polisler, hizmet sektöründeki mesleklerden daha fazla tükenmişlik yaşamaktadır. Kişisel başarı alt boyutunda ise polisler, hizmet sektöründeki mesleklerden daha az tükenmişlik yaşamaktadır. Cinsiyete göre tükenmişlik düzeyi farklılık göstermiş, erkek polislerin kişisel başarı boyutunda kadın polislerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları bulunmuştur.

Ergin (1992) yaptığı çalışmada evlilerin bekârlardan, duyarsızlaşma boyutunda tükenmişliğin ve duygusal tükenmenin, daha az olduğu sonucu bulunmuştur.

Özer (1998) çalışmasında yine tükenmişlik ve medeni durum ilişkisini anlamlı bulmuştur. Çelik (2006) okullarda görevli idari personelin evlilik doyumu ve mesleki tükenmişlik seviyesi arasında negatif ve güçlü ilişki olduğunu bulmuştur.

Azizoğlu ve Özyer'in (2010) 312 polis ile yaptığı çalışmada yaşı büyük olan personelin yaşı küçük olan personele göre, bekâr personelin evli personele göre, meslekte ilerlemiş personelin meslekte yeni olan personele göre daha fazla tükenmişlik yaşadığı bulunmuştur.

Gündüz vd., (2007) yaptığı çalışmanın sonucuna göre, karakollarda görev yapan polisler sahada ve destek birimlerinde görev yapan polislere göre daha çok tükenmişlik ve psikolojik olarak daha fazla problem yaşamaktadır. Kendi isteğiyle polis olan memurlar daha az tükenmişlik ve daha az psikolojik sorun yaşamaktadır.

Yaş ile tükenmişlik değişkeni ile ilgili yapılan araştırmalarda, yaş ilerledikçe duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma yönündeki tükenmişlik ve kişisel başarısızlık şeklinde tükenmişliğin azaldığı sonucu bulunmuştur (Çam, 1989).

Yapılan araştırma sonuçlarına göre mesleki tükenmişlikleri yüksek olan polislerin evlilik doyumları düşük düzeydedir. Polislerin mesleki tükenmişlikleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Tükenmişlikle ilgili çalışmalarda cinsiyet belirleyici bir faktör olarak görülmemektedir. Öyle ki kimi bulgular erkeklerde kimi bulgular da kadınlarda tükenmişlik düzeyinin fazla olduğu, kimi bulgular ise cinsiyet ile tükenmişlik ilişkisinin anlamsız olduğu sonucu bize vermektedir. Mesleki tükenmişliğin cinsiyete göre değiştiği araştırmalara örnek olarak Şanlı (2006), Tezer (1994), Torun (1996) değişmediğine örnek olarak Azizoğlu ve Özyer (2009), Çelik (2006), Sertçe (2002), Okyay (2009) araştırmaları gösterilebilir.

Yapılan çalışmalarda rütbeli personel polislere göre anlamlı derecede daha az tükenmişlik yaşamaktadır. Polislerin mesleki tükenmişlikleri öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Elde edilen sonuçlara göre öğrenim durumu ile mesleki tükenmişlik arasında ters yönde bir ilişki vardır. Yine yapılan çalışmalar göstermektedir ki tükenmişlik düzeyi meslekteki çalışma süresine göre değişmektedir (Yılmaz Dinç, 2013).

Yılmaz Dinç'in (2013) yaptığı araştırmada görevde uzun süredir (11 yıl ve üzeri) çalışmakta olan polis memurlarının tükenmişlik seviyesi, yeni olan (5 yıl ve altı) polis memurlarına göre daha düşük olduğu sonu elde edilmiştir. Ekonomik düzey ile tükenmişlik arasında da anlamlı ilişki bulunmuştur. Ekonomik düzey algısı arttıkça mesleki tükenmişlik seviyesi azalmaktadır.

Güllüce ve İşcan'ın (2010) 68 farklı işletmede çalışmakta olan 112 yönetici ile yapmış olduğu araştırma sonucunda tükenmişlik seviyesinin, duygusal zekâ seviyesi düşük olan yöneticilerde daha fazla olduğu, çalışma süresi ilerledikçe tükenmişliğin de arttığı sonucu elde edilmiştir.

Sürgevil ve Budak'ın (2005) akademik personel ile yaptığı araştırmada, katılımcıların kişisel başarılarının fazla olduğu, duyarsızlaşma ve duygusal tükenme durumlarının ise düşük olduğu bulunmuştur. Bulgulara göre kadınlar erkelerden daha fazla duygusal tükenme yaşamaktadır. Akademik unvana göre tükenmişlik düzeyleri de değişmektedir. Yardımcı Doçent ve Öğretim Görevlilerinin duygusal tükenme düzeyi, Profesör ve Doçentlerin duygusal tükenme düzeyinden daha yüksektir. Çam'ın (2001) çalışmasında Yrd. Doç. olmayı bekleyen doktorasını tamamlamış Araştırma Görevlilerinin yüksek duygusal tükenme yaşadıkları bulunmuştur.

Çavuşoğlu (2005) ve Yılmaz Toplu (2012) öğretmenlerle yaptığı çalışmada öğretmenlerin düşük düzeyde tükenmişlik yaşadıklarını bulmuşlardır. Aydemir (2013) özel eğitimde çalışan öğretmenlerle yaptığı çalışmada özel eğitimde çalışan öğretmenlerin orta düzeyde tükenmişlik yaşadığını bulmuştur. Sağır (2015) öğretmenlerle yaptığı çalışmada öğretmenlerin yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadıklarını bulmuştur. Talşık (2016) öğretmenlerle yaptığı çalışmada öğretmenlerinin ortanın üzerinde tükenmişlik düzeyine sahip olduğunu bulmuştur.

Diri ve Kral (2016) öğretmelerle yapmış olduğu çalışmada mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutunu diğer iki boyuta göre anlamlı derecede daha yüksek olarak bulmuştur (duygusal tükenme boyutu orta, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyu düşük düzeyde bulunmuştur). Teltik (2009) öğretmenlerle yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutunda orta düzeyde, kişisel başarı boyutunda düşük düzeyde tükenmişlik yaşadıklarını bulmuştur. Yıldız (2012) öğretmenlerle yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin,

kişisel başarı boyutunda yüksek düzeyde, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutunda ise düşük düzeyde tükenmişlik yaşadıklarını bulmuştur.

Çağlar (2011), Sezgin ve Kılınç (2012) ve Yılmaz, Esentürk, ve İlhan (2018) öğretmenlerle yaptığı çalışmada öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerini orta olarak bulmuştur. Başol ve Altay (2009) ve Geçit (2012) öğretmenlerle yaptığı çalışmada öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini düşük olarak bulmuştur.

Şahin, Özgen, Özdemir ve Ünsal (2018) hemşireler ile yapmış olduğu çalışmada; hemşirelerin en çok duygusal tükenme boyutunda en az ise duyarsızlaşma boyutunda tükenmişlik yaşadıklarını bulmuştur. Tekir, Çevik, Arık ve Ceylan (2016) sağlık çalışanları ile yapmış olduğu çalışmada sağlık çalışanlarının duyarsızlaşma ve duygusal tükenmişlik düzeyini yüksek olarak bulmuştur. Yılmaz (2016) hemşirelerle yaptığı çalışmada hemşirelerin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma düzeylerinin orta, kişisel başarı düzeylerinin ise yüksek olduğunu saptamıştır.

1. 10. Yaşam Doyumu İle İlgili Kaynak Araştırmaları

Yaşam doyumu ile ilgili olarak yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

Akarsu (2014) zihinsel olarak engelli çocuklara sahip aileler ile yaptığı çalışmada anne ve babanın çalışıyor olması, gelir seviyesinin düşük olmaması yaşam doyumunu yükselttiği bulunmuştur. Çocukların engel oranın artması ise ailelerdeki yaşam doyumu düzeyini düşürmektedir. Yine zihinsel engelli çocuklara sahip aileler ile yapılan çalışmada annelerin yaşam doyumu babalara göre daha düşük çıkmıştır (Sarıkaya, 2011).

Akandere, Acar ve Baştuğ (2009), zihinsel ve fiziksel engelli çocuğa sahip anne ve babaların yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeylerini incelediği araştırmada, eğitim düzeyinin, gelir seviyesinin ve yaşın yaşam doyumu üzerinde etkisi anlamlı bulmuştur. Sürekli kaygı düzeyinin bireylerin yaşam doyumları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (Deniz vd., 2009). Yaşam doyumu ile yaş arasında korelasyon tespit edilmemiştir. (Mroczek ve Spiro, 2005)

Yaşam doyumu ile yalnızlık ters yönde ilişkili iken, gelir düzeyinin, akademik başarının ve iş doyumunun yüksek olması ile pozitif yönde ilişkili olarak bulunmuştur (Tuzgöl Dost, 2007), (Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu, 2001).

Yaşam doyumu ile yakın aile bireyini kaybetmek (Arslan, 2017), sosyal kaygı (Tuncer, 2017), otomatik düşünce ve kaçınma davranışı (Bulut, 2016), cinsel saplantılar (Sevim, 2018), doğum sonrası sendromlar, depresyon, öfke, kaygı, uyku bozuklukları, fizyolojik ağrılar (Kaykaç, 2018), (Tuncer, 2017), kaygılı ve kaçıngan bağlanma (Tepeli Temiz, 2017), günlük sosyal medya kullanım süresi (Balcı, Koçak, 2017) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Benlik saygısı (Diener, 2009), (Çeçen, 2008), pozitif bakış açısına sahip olmak, dindar olmak, daha fazla para harcamak (Kümbül Güler ve Emeç, 2006), evlilikte eşlerin iletişim bağının güçlü olması (Yıldız ve Baytemir, 2016), gelir düzeyi (Ünüvar, Avşaroğlu ve Uslu, 2012), duygusal zeka (Arslan, 2017), psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek (Çağlak, 2017), iş motivasyonu (Çetinkaya, 2016), evlilik doyumu (Yıldız ve Baytemir, 2016), evli olmak (Seligman, 2007), güvenli bağlanma (Hinnen, Sanderman ve Sprangers, 2009) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

148 ülkenin yaşam düzeyleri, 2000 ile 2009 yılları arasında araştırılmış, Türkiye 74-77. olarak belirlenmiştir. Yaşam doyumu puanı ise 10 üzerinden 5,8 puan olarak belirlenmiştir (Veenhoven, 2009). Türkiye'de yaşam doyumu puanı diğer Ülkerler ortalamasına yakın düzeyde seyretmektedir. Bireylerin yaşam doyumları ise oldukça farklılık göstermektedir. Türkiye'de 1990- 2011 yılları arasında yaşam doyumu düzeyi azalmıştır (Veenhoven, 2005).

Konya ilinde yapılan bir araştırmada Facebook kullanım süresi ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tiryaki, 2015). Aynı ilişki yurt dışında yapılan başka çalışmada da desteklenmiştir (Srivastava, 2015). Polonya'da yapılan araştırmada ise Facebook kullanım süresi ile yaşam doyumu arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Blachnio vd., 2016). Yapılan bir diğer araştırmada sosyal medya bağımlılığı arttıkça yaşam doyumunun da anlamlı bir şekilde arttığı görülmüştür (Hawi ve Samaha, 2016).

Erkek ve kadınların yaşam doyumu düzeylerinin farklılık göstermediğini bulan araştırmalar yapılmıştır (Myers ve Diener, 1995; Myers, 2000; Hintikka, 2001; Fugl-Meyer, Melin ve Fugl-Meyer, 2002; Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005; Chow, 2005; Gilman ve Huebner, 2006; Gündoğar, Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci, 2007; Bulut, 2007; Şahin, 2008; Aydemir, 2008; Çivitci, 2009; Doğan ve Çötok, 2011; Telef, 2011; Çecen Erogul ve Dingiltepe, 2012; Karaman, 2019).

Kadınların yaşam doyumunu erkeklere göre anlamlı derecede yüksek olarak bulan çalışmalar olduğu gibi (Köker, 1991; Dikmen, 1995; Simpson ve Schumaker, 1996; Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu 2001; Tugöl Dost, 2007; Bilge, Sayan ve Kabakçı, 2009; Şahin, Zade ve Direk, 2009; Ayten, 2012; Gençay ve Akkoyunlu, 2012; Aydemir, 2013; TÜİK, 2013;), erkeklerin yaşam doyumunu kadınlara göre anlamlı derecede yüksek olarak bulan çalışmalar da vardır (Abdel-Khalek, 2010; Batan, 2016; Balcı ve Koçak, 2017).

Görev süresine göre yaşam doyumu düzeyinin farklılık göstermediği yapılan bazı çalışmalarda saptanmıştır (Baysal, 1995; Selçukoğlu, 2001; Dolunay, 2002; Kapkıran, 2003; Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005; Köseoğlu ve Kocabaş, 2006; Gencay, 2007; Yılmaz ve Altınok, 2009; Aydemir, 2013). Özbulak (2006) ise görev süresi ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki elde etmiştir.

Yaş ile yaşam doyumu ilişkisi konusunda, yaşı büyük olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerinin, yaşı küçük olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerine göre daha yüksek olduğunu saptayan çalışmalar (Ryff, 1991; Aydemir, 2008; Akandere, Acar ve Baştuğ, 2009; Ayten, 2012) vardır.

Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman (2005), Bilge, Sayan ve Kabakçı (2009), Recepoğlu (2013) ve Batan (2016) ise yaş ve yaşam doyumu arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Kırcı Çevik ve Korkmaz (2014) yaş ve yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Yaşam doyumu düzeyinin eğitim düzeyine göre farklılık göstermediği yapılan bazı çalışmalar ile saptanmıştır (Özgün, 2007; Çimen, 2007; Gençtürk, 2008; Yılmaz ve Altınok, 2009; Telef, 2011; Kırcı Çevik ve Korkmaz, 2014). Eğitim düzeyi ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulan çalışmalar olduğu gibi (Deniz ve Yılmaz, 2006; Akandere, Acar ve Baştuğ, 2009; Güven ve Şener, 2010; Batan,

2016), eğitim düzeyi ile yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulan çalışmalar da mevcuttur (Keser, 2005).

Yaşam doyumu mesleğe göre farklılık göstermektedir. Batan (2016) yönetici, çiftçi, serbest meslek gibi birçok farklı meslekten katılımcı ile yapmış olduğu çalışmada, farklı meslek grupları içerisinde yaşam doyumu düzeyleri en yüksek olarak yöneticileri, en düşük olarak ise serbest meslek sahiplerini bulmuştur. Ancak bu fark anlamlı düzeyde değildir. Şahin (2010) öğretmenler ile yaptığı çalışmada, katılımcıların % 2,3'ünün düşük, % 82,3'ünün yüksek düzeyde yaşam doyumuna sahip olduğunu saptamıştır. Baydar (2013) öğretmenler ile yaptığı çalışmada öğretmenlerin yaşam doyumu düzeylerini yüksek olarak bulmuştur.

Arslan Eren (2008) onkoloji hemşireleri ile yaptığı çalışmada, onkoloji hemşirelerinin yaşam doyum düzeylerini yüksek olarak bulmuştur. Kaplan (2014) hemşireler ile yaptığı çalışmada hemşirelerin yaşam doyumu düzeylerini yüksek olarak bulmuştur. Maden Turgut (2010) ve Erdoğan (2016) hemşireler ile yaptığı çalışmada hemşirelerin yaşam doyumu düzeylerini orta olarak bulmuştur. Gezer (2014) ve Polat (2014) polisler ile yaptığı çalışmada polislerin yaşam doyumu düzeylerini orta olarak bulmuştur.

Moller (1996), Cenkseven (2004), Chow (2005), Paolini, Yanez ve Kelly (2006), Tuzgöl Dost (2006, 2007), Gündoğar vd., (2007), Yılmaz ve Altınok (2009), Akandere, Acar ve Baştuğ (2009) ve İskender (2015) yaptığı çalışmalarda aylık gelir düzeyi ile yaşam doyumu arasından pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Şahin (2010) ise yaptığı çalışmalarda aylık gelir düzeyi ve sosyoekonomik düzey ile yaşam doyumu arasından negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Yapılan çalışmada yaşam doyumunun medeni duruma göre farklılık göstermediği saptanmıştır (Batan, 2016). Evlilerin yaşam doyumunu bekârlara göre anlamlı derecede daha yüksek olarak bulan çalışmalar (Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu 2001; Waite ve Gallagher, 2002; Ericson ve Vinson, 2012; TÜİK, 2013; Kırcı Çevik ve Korkmaz, 2014; Karaman, 2019) da mevcuttur.

1. 11. Dini Başa Çıkma İle İlgili Kaynak Araştırmaları

Bu konuda ilk çalışmalar Pargament ve Park tarafından yapılmıştır. Pargament ve Park (1996) dini başa çıkma tarzlarının; düşük depresyon düzeyi, ruhsal denge, fiziki sağlık ve ruhsal olgunluk gibi kavramlarla ilişkili olduğunu bulmuştur.

Pargament ve Raiya (2007) bireylerin sağlıkları ile dinî başa çıkma ilişkisini araştırmış, ruh sağlığı ve fiziksel sağlık ile dinî başa çıkma arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Park ve Cohen (1993), Koenig vd. (1995), Pargament vd., (1998) stres kaynakları ile mücadelede dinî başa çıkma yönteminin diğer başa çıkma yöntemlerine göre çok daha etkili olduğunu, dinî başa çıkma yönteminin bireylerin ruh sağlığını koruduğunu bulmuştur.

Türkiye'de dini başa çıkma ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan ilki Ekşi (2001) tarafından dini başa çıkma, stres ve ruh sağlığı ilişkisi konusunda üniversite öğrencileri ile yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, olumlu dini başa çıkma ile ruhsal iyi oluş arasında ve olumsuz dini başa çıkma ile psikolojik rahatsızlıklar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kula (2002), 200 depremzede ile yaptığı araştırmada, depremzedelerin olumlu ve olumsuz dinî başa çıkma yöntemlerinden birçoğunu kullanarak yaşamış olduğu travma ile baş etmeye çalıştığını bulmuştur.

Güner'in (2006) dini başa çıkma konusunda öğrenciler ile yapmış olduğu çalışmadan elde edilen sonuçlar şöyledir:

Babasının tutumu ilgisiz olan bireylerde daha fazla olumsuz dini başa çıkma görülmüştür. Anne ve babaları üniversite mezunu olan bireyler, anne ve babaları okur-yazar olan bireylerden daha çok olumlu dini başa çıkma stratejilerini kullanmaktadırlar. Ekonomik durum, olumlu dini başa çıkma ve kişilik arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Spor yapma ve olumlu dini başa çıkma arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Dışadönük kişiliğe sahip olan öğrenciler içe dönük olan öğrencilere göre hem daha başarılı başa çıkma stratejisi hem de daha olumlu dini başa çıkma stratejisi kullanmaktadırlar.

Şentepe'nin (2009) yaşlı bireyler ile yapmış olduğu araştırmada dini başa çıkma ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Gelir durumunu düşük olarak değerlendirenler daha çok olumsuz dini başa çıkma kullanmaktadırlar. Gelir durumu yükseldikçe başarılı başa çıkma artmaktadır. Yaş arttıkça olumlu dini başa çıkma da artmaktadır. Olumlu dini başa çıkma arttıkça da dindarlığın anlamlı seviyede arttığı sonucu bulunmuştur.

Ayten'in (2012) hasta bireyler, hasta bireylerin yakınları ve hastane personeli ile yapmış olduğu bir başka araştırmada hasta bireylerin, hastanede görevli personele ve hasta yakınlarına kıyasla olumlu dini başa çıkmayı fazla kullandığı bulunmuştur. Yine, olumlu dini başa çıkma, hayat memnuniyeti ve şükür arasındaki ilişki oldukça anlamlıdır. Hastaların yaşları ile dini başa çıkma kullanma arasında pozitif ve anlamlı ilişki vardır. Hayat memnuniyeti arttıkça şükretme davranışının da arttığı görülmüştür. Hayat memnuniyeti ve olumlu dini başa çıkma arasında pozitif yönlü bir ilişikli bulunmuş, hayattan duyulan memnuniyet ve olumsuz dini başa çıkma arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Eryücel (2013) dinî başa çıkma ve yaşam olayları konusunda yaptığı araştırmada, olumsuz dinî başa çıkma ile yaşanılan problemin çözüme ulaşması arasında negatif bir ilişki bulmuştur.

Kavas'ın (2013) otizmli çocuklara sahip aileler ile yapmış olduğu araştırmada dini tutum ile cinsiyet arasında bir ilişki bulunamamıştır. Yapılan araştırmada otizmli çocuklara sahip aileler daha çok dini kavramlara başvurulduğu, stresle baş etmede dini başa çıkmayı kullandığı bulunmuştur.

Kaya'nın (2014) zihinsel engelli çocuklara sahip aileler ile yaptığı çalışmada bireylerin din eğitimi alma miktarı ile olumlu dini başa çıkma tutumlarının paralel olduğu görülmüştür. Din eğitimi almayanlar ise daha çok olumsuz dini başa çıkmayı tercih etmektedirler.

Ayten'in (2014) yapmış olduğu araştırmada olumlu dinî başa çıkmayı kadınlar erkeklerden daha çok tercih ettikleri, yaş arttıkça olumlu dinî başa çıkmanın da arttığı bulunmuştur. Olumsuz dinî başa çıkmada, kadınlar ile erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Başa çıkmanın depresyonu azalttığı ve özgüven kazandırdığı bulunmuştur.

Yapılan birçok çalışmada demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir düzeyi, eğitim durumu) ile dini başa çıkma stilleri arasında farklılık bulunmuştur. Batan (2016), Uysal, Göktepe, Karagöz ve İlerisoy (2017) erkeklerin dini başa çıkma düzeylerini kadınlara göre daha düşük olarak bulmuştur. Solak (2012) ve Özgül (2017) ise erkeklerin dini başa çıkma düzeylerini kadınlara göre daha yüksek olarak bulmuştur.

Demir (2013) ve Solak (2012) yaş ile olumlu dini başa çıkma arasında negatif anlamlı bir ilişki bulurken, Özgül (2017) ve Ceylan (2018) yaş ile olumlu dini başa çıkma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Solak (2012) ve Batan (2016) eğitim düzeyi ile olumlu dini başa çıkma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Altıntaş (2014) ve Özgül (2017) gelir düzeyi ile olumlu dini başa çıkma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulurken, Ekşi (2001) ve Batan (2016) gelir düzeyi ile olumlu dini başa çıkma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Batan (2016), Özgül (2017) ve Ceylan (2018) evli bireylerin dini başa çıkma düzeylerini bekâr bireylere göre anlamlı derecede daha yüksek olarak bulmuştur.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Tükenmişlik

Modern insanın önemli sorunlardan biri olan tükenmişlik olgusu ilk olarak Greene (1961) tarafından ele alınmıştır. Greene, "Bir Tükenmişlik Olayı" isimli eserinde psikolojik olarak zorluklar yaşamakta olan, yaşam enerjisi kalmamış bir bireyin içinde bulunduğu hayattan uzaklaşıp kendini doğaya vermesi üzerinden tükenmişlik olgusunu ele almıştır. Tükenmişlik, stresli durumlarla başa çıkmada aşırı zorlanma ve bu duruma karşı başarısız olmaktır (Cherniss, 1980; Farber, 1984).

Tükenmişlik; bireyin çevresine karşı tepkisiz hale gelerek duygusal olarak çöküntü içerisinde olması ve kendilik değerinde azalma görülmesi şeklinde tanımlanabilir (Jackson, Schwab ve Schulaer, 1986). Tükenmişlik; bireyin içindeki yaşam içgüdüsünün, geleceğe dönük hayallerinin ve isteklerinin yok olması, bireyde kaygı, depresif duygu durum oluşması durumudur (Pines ve Aronson, 1988). En temel ve anlaşılır biçimde "ruhsal ve fiziksel açıdan bireyin enerjisinin tükenmesi" olarak tanımlanabilir.

2.2. Tükenmişlik İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

2.2.1. Freudenberger'in Kuramı

Tükenmişliğin mesleki alanda önemli bir sorun olarak gören ve ilk teknik tanımlamaları yapanlardan biri de Herbert Freudenberger'dir. Freudenberger, tükenmişlik terimini daha çok hastane ortamında görevli bireylerde görülen işe gelmeme, işten istifa etme, işi yapmak için gerekli enerjinin kalmaması gibi durumlar üzerinden tanımlanmıştır. Tükenmişliğin sonucunda bireylerin yaptıkları işler olumsuz sonuçlanır, birey yaşam enerjisini kaybeder, bitkin ve hayata karşı isteksiz hale gelir (Okyay, 2019).

2.2.2. Maslach'ın Tükenmişlik Kuramı

Tükenmişlik; bireyin çalışma hayatında başa çıkmayacağı kadar strese maruz kalması ve yoğun sosyal ilgi gerektiren işlerde çalışıyor olmasıyla sosyal, psikolojik ve fiziksel sorunların ortaya çıkması ile oluşan süreçtir (Maslach ve Jackson, 1981).

Maslach ve Jackson (1981) tükenmişlik konusunu; duygusal tükenmişlik hissi, bireysel başarı ve işlevsellik konusunda sorunlar ve tepkisizlik şeklinde üç kategoride değerlendirmiştir. Duygusal tükenmişlik; kaygı içerisinde olma, kişinin psikolojik ve duygusal olarak zor durumda olmasıdır (Budak ve Sürgevil, 2005). Duyarsızlaşma; bireyin işinde özensiz davranması, karşısındaki kişilere karşı görece daha saygısız davranması, kaybedecek bir şeyi yokmuşçasına davranış sergilemesidir. Böyle bir durumda birey kendini değersiz ve yetersiz hisseder, duygusal körelme yaşar (Güllüce, 2006). Kişisel başarı ve işlevselliğin azalması; bireyin benlik algısında bozulmalarla birlikte, daha depresif ve pesimist düşünceler içerisinde olmasıdır (Budak ve Sürgevil, 2005).

Tükenmişliğin nedeni her birey için farklılık arz etmekte ise de genel olarak toplumsal, kişisel ve çalışma ortamındaki bazı durumlar tükenmişliğin nedenlerini oluşturur. Bunlar dışında da bazı çevresel faktörler tükenmişliğe sebep olabilir (Maslach ve Leiter, 1997). Yaş, çocuk sayısı, kişisel beklentiler ve şemalar, motivasyon, kişilik, performans, yaşanan stres, medeni durum, mesleki doyum, işe aşırı bağlılık, üstlerinden gördüğü destek gibi birçok değişkenin yapılan araştırmalarda tükenmişlikle ilgili olduğu saptanmıştır (Okyay, 2009).

2.2.3. Meier'in Tükenmişlik Kuramı

Tükenmişlik konusundaki Meier'in (1983) modelinde ‘öz yeterlilik’ (Bandura) modelinin etkisi görülür. Meier, tükenmişliğin kişinin çalışma hayatından aldığı ödülün az olması, kontrol sınırlılığı ve yetersizlik sorunundan kaynaklandığını ifade eder. Genellikle monoton çalışma hayatında bir sorun olan tükenmişlik üç kategoride değerlendirilir. Bunlar; işinde ödüllendirilme olasılığının az, cezalandırılma olasılığının çok olması, mevcut ödüller üzerindeki kontrolünün sınırlı olması ve ödül elde etme konusunda özgüveninin düşük düzeyde olmasıdır. Bu şekilde düşük düzeyde özgüvene sahip olan bireyler daha çok kaygı ve korku gibi sorunlar yaşar.

2.2.4. Sheridan ve Suran’ın Tükenmişlik Kuramı

Sheridan ve Suran’ın tükenmişlik modeli (1984), “kişilik gelişimi kuramı”nın (Erikson) etkisinde oluşturulmuştur. Sheridan ve Suran’a göre tükenmişlik dört kategoride toplanabilir. Bunlar; kimlik-rol karmaşası, yeterlik- yetersizlik, verimlilik-

durgunluk ve yeniden oluşturma-hayal kırıklığıdır. Dört kısımdan oluşan bu aşamalar tükenmişlik sorununun nedenlerini oluşturan yaşam biçimlerini içerir. Sheridan ve Suran'a göre bu dört aşamada oluşan sorunların ve uyumsuzlukların çözülememesi sonucu tükenmişlik ortaya çıkabilmektedir (Okyay, 2009).

2.2.5. Cherniss Tükenmişlik Kuramı

Cherniss'in tükenmişlik modelinde tükenmişlik, uzun bir zaman birikerek ortaya çıkan bir durumdur. Tükenmişlik ilk olarak işte yaşanan strese tepki, psikolojik semptomlar ve daha sonra da işe son verme ile sonuçlanmaktadır. Cherniss tükenmişliği, çalışma koşullarında yaşanan stres kaynaklarıyla baş etme şeklinde tanımlanmıştır (Yıldırım, 1996).

Hem çevresel hem de bireysel istekler, kişinin mevcut karşılayabilme potansiyelinden fazla olduğu zaman sorun meydana gelmektedir. Kişi bu durumla baş edebilmek adına sorunun temel nedenini bularak onu yok etmek istemektedir. Bunu gerçekleştiremez ise sorun çözme ve stresi yok etme yollarını deneyerek rahatlamayı tercih etmekte, yine de sonuç elde edemezse işine son vermektedir (Ok, 2002).

2.2.6. Pines Tükenmişlik Kuramı

Tükenmişlik; bilişsel, zihinsel, fiziksel ve duygusal olarak yaşanan sorunlar ve bu sorunlar karşında erime hali olarak görülen bir durumdur. Sorunların nedeni olarak, kişinin baskı içerisinde olduğu çalışma ortamları gösterilmektedir. Duygusal baskı içerisindeki işler sadece çalışmak için düşük motivasyona sahip kişilerde tükenmişlik sorunu yaratır. Çalışmak için gerekli motivasyona sahip kişilerin tükenmişlik yaşama ihtimalleri çok düşüktür (Yıldırım, 1996). Yüksek motivasyona sahip kişiler, çalışma ortamının faydalı ve gerekli olduğunu, beklentilerinin gerçekleşme olasılığının yüksek olduğunu düşünürler. Ancak, iş çevresinde yaşanan stresin fazla, psikolojik destek ve ödülün ise az görüldüğü zaman ortaya çıkan olumsuz durumlar ve başarısızlık, bireyde tükenmişliğe sebep olabilmektedir. Motivasyon azaldıkça tükenmişlik artmakta, tükenmişlik arttıkça da motive olma durumu oldukça zor hale gelmektedir. Sonuç olarak kişi işine son verme ya da iş değişikliği davranışını sergilemektedir (Ok, 2002).

2.2.7. Edelwich Tükenmişlik Kuramı

Tükenmişlik, bir meslek grubunda yardımcı olarak iş gören bireylerde, yapılan çalışma hayatının getirdiği bir sorun olan, yaşam enerjisi, istek, motivasyon ve amaç yitimidir (Edelwich, 1980). Tükenmişliğin nedeni olarak iş koşulları; sorumlu olunan kişi sayısının çok olması, ücret azlığı, çalışma saatlerinin fazla olması, olmak istenilen yer ile bulunduğu yer arasındaki farkın fazla olması, iş yerindeki psikolojik baskılar gösterilebilir (Yıldırım, 1996). Kurama göre, uç beklentilere sahip olmak, beklentilerin gerçekleşmemesi durumu bireyde tükenmişlik sorununu doğurmaktadır.

Tükenmişlik bu modelde ardışık olarak dört aşamadan oluşur. İdealistik coşku; bu dönemdeki bireyde beklenti, umut, hayaller ve yaşam enerjisi oldukça fazladır. Durgunlaşma; bireyin yaşam enerjisi azalmakta, çalışma veriminin azalması durumu söz konusu olmaya başlamaktadır. Engellenme; birey gün geçtikçe isteklerini ve hayallerini elde edemediği gerçeğini görür. Apati (duyarsızlaşma, ilgisizleşme); bu aşamada umursamazlık gamsızlık ve boş vermişlik bireye iyice işlemiştir. Çalışma saatlerine uymama davranışı gözlenir (Okyay, 2009).

2.2.8. Jermier ve Gaines Tükenmişlik Kuramı

Bu modelde tükenmişlik ilk olarak duygusal boyutta oluşum sergiler (Gaines ve Jermier, 1983). Her boyut birbirleri ile (kişisel başarı duygusunda azalma ve duyarsızlaşma) bağlantılı olan bir süreçtir. Duygusal tükenmişlik, yorgunluk hali ile benzerlik gösterir ancak devamlılık gösterdiği için kronik yorgunluk olarak adlandırılabilir. Birey işinin gereklerini yapama konusunda kendini yetersiz hisseder. Duygusal tükenmişlik, uyku sorunları, fiziksel ve psikolojik yorgunluk, stres, kaygı, alkol bağımlılığı, sigara, madde bağımlılığı, sosyal sorunlar ve aile içi sorunlar ile yakından ilintilidir (Okyay, 2009).

2.2.9. Hartman ve Perlman'ın Tükenmişlik Kuramı

Hartman ve Perlman tükenmişliğin üç farklı boyutunun olduğunu, bunların da stresin üç temel belirtisini ortaya çıkardığını belirtmiştir. Fiziksel Tükenme; fiziksel semptomlar üstünde duran fizyolojik bakış açısıdır. İşten alınan verimin düşmesi ve duyarsızlaşma; davranışlar ve sonuçlar üstünde odaklanan davranışsal bakış açısıdır.

Duygusal Tükenme; tutumlar, duygular ve şemalar üstünde odaklanan bilişsel ve duygusal bakış açısıdır (Okyay, 2009).

2.3. Yaşam Doyumu İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

Yaşam doyumu 55- 60 senedir var olan bir olgu olmakla beraber geçmişi Antik Çağa dek gitmektedir (Diener, 2005). Sokrates (M.Ö 470-399) mutluluğu; güç, erdem, akıl, iyilik gibi kavramlarla ilişkilendirmiştir. Mutluluk ise kimi zaman içsel nedenlere kimi zaman ise dışsal nedenlere bağlanmıştır. Yaşam doyumu, somut bir kavram olmaması nedeni ile birçok farklı kuram tarafında değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Kişi, ideallerine, hedeflerine ve isteklerine ne kadar yakınsa yaşam doyumu da o ölçüde yüksektir (Diener, Oishi, ve Lucas, 2003).

Yaşam doyumu kavramı; mutluluk, ideallerine yakın olma ve yaşam kalitesi gibi birçok olguyu da içinde barındırır. Bilişsel pencereden bakıldığında yaşam doyumu kişinin kendi hayatı hakkındaki öz değerlendirmelerdir. Duygusal pencereden bakıldığında yaşam doyumu kişinin yaşamında olumlu duyuların olumsuz duygulardan çok daha fazla olması şeklinde ifade edilebilir (Frish, 2006).

Neugarten, Havinghurst ve Tobin (1961) yaşam doyumunu; istek, beklenti ve ideallere karşı var olan durum, istenilen ve elde edilen karşılaştırması şeklinde yapmıştır. Bu yapılan ilk yaşam doyumu tanımı olarak kabul edilebilir.

Yaşam doyumu bireyin mutlu, değerli ve anlamlı bir yaşam sürebilmesi için önemli bir kavramdır. Psikoloji bilimi gelişme sürecinde daha çok; olumsuz duygu, davranış ve düşüncelerden kurtulmak, patolojik rahatsızlıkları yok etmek ve insanı negatiften normal düzeye ulaştırma çabası içerisinde ilerlemiştir. Ancak 20. Yüzyılın sonlarına doğru pozitif anlamda ilerlemeler, patolojiyi çözümlemekle kalmayıp yaşamın anlamı ve daha sağlıklı bir ruh hali içerisinde olmak önem kazanmıştır.

Yaşam doyumu üzerinde etkili birçok durum vardır. Bunlar; sosyal ilişkilerin iyi olması, yaşamış olduğu hayattan mutlu olmak, yaşamış olduğu hayatı anlamlı olarak görmek, ideallerine ve hedeflerine ulaşmak ya da ulaşma yolunda olmak, özgüven sahibi olmak, fiziksel ve ruhsal sağlıklılık, ekonomik yeterlilik, vb. olarak tanımlanabilir (Yetim, 2003).

Yaşam doyumu, huzurlu ve mutlu olmak insanın hayattaki en büyük istek ve arzularındandır (Seligman, 2007). Böylesine önemli bir konuya yönelmek, daha çok bilgi elde etmek oldukça kıymetlidir. Yaşam doyumu ve mutluluk ilerde meydana gelebilecek kötü olaylara karşı bireyin dayanaklılığını ve tükenme eşiğini arttırır. Yaşam doyumu araştırmaları göstermektedir ki, bireyin yaşam doyumunu üç ay olarak tanımlayabileceğimiz yakın zamanda yaşanan olaylar etkilemektedir (Diener ve Fujita, 1996). Bu durum insanın birçok olumlu ve olumsuz durum karşısında göstermiş olduğu "uyum, alışkanlık, kanıksama" gibi kavramlarla ifade edilebilir. Yaşam doyumu üzerinde genetik, kültürel ve sosyal birçok faktör etkilidir (Mavruk Özbiçer, 2018).

Yaşam doyumu kavramını kendi penceresinden açıklayan çeşitli kuramlar mevcuttur. Bunlar; aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya kuramları, bilişsel, duygusal, birleşik kuramlar, sonuç, süreç ve gereksinim kuramlarıdır.

2.3.1. Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya Kuramları

Aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya kuramları; yaşam doyumunun kaynağını içsel ve dışsal olmak üzere iki farklı nedene bağlar. Yaşam doyumunun karakteristik mi yoksa anlık olan bir olgu mu olduğu araştırır. Aşağıdan yukarıya kuramı daha çok tümevarım yöntemini benimseyerek mutluluk ve yaşam doyumunun anlık ve durumsal olduğu üzerinde durur. Yukarıdan aşağı kuramı, mutluluk ve yaşam doyumunun karakteristik olduğu üzerinde durur. Önemli düşünürler yukarıdan aşağıya kuramını daha değerli bulmuşlardır. Yaşam doyumu ve mutluluğun içsel olduğunu dış koşullara bağlanmaması gerektiği üzerinde durmuşlardır (Diener, 1984). Bu iki yaklaşımın da tek başına yetersiz olduğu, birbirini tamamladığı düşünülmektedir.

2.3.2. Bilişsel, Duygusal ve Birleşik Kuramlar

Bilişsel, duygusal, birleşik kuramlar; yaşam doyumunda duyguların mı düşüncelerin mi önemli olduğunu, bu iki kavramın yaşam doyumuna ne düzeyde etki ettiklerini inceler. Duygusal kuram, bireyin yaşamış olduğu duygular üzerinde durur. Buna göre, olumlu duygular olumsuz uygularda fazla olduğu zaman bireyin yaşam doyumu artacaktır (Frish, 2006). Bilişsel kuram ise duygulardan bağımsız olarak bireyin hayatını olumlu değerlendirmesinin ve sağlıklı düşünmesinin yaşam

doyumunu etkileyeceği düşüncesi üzerinde durur. Birleşik kuramlar, bu iki kuramın sentezi ile ortaya çıkmıştır. Yaşam doyumu konusunda bilişsel kuramın görüşleri daha çok önem görmektedir.

2.3.3. Sonuç ve Süreç Kuramları

Sonuç ve süreç kuramları; yaşam doyumunu davranışlarımızın amacı mı aracı mı olduğu sorusu üzerinden değerlendirir. Hedonizm, hazcılık anlamı taşır ve bireyin yaptığı davranışın haz kaynağı olması ile ilgilenir. Maksimum haz ve minimum acıya maruz kalmak en ideal davranışlardandır. Birey, davranışının ardından beynin ilgili bölgesinde salgılana dopamin kimyasalı ile birlikte haz ve mutluluk duygusuna erişir. Bu duygu birey için bir ödül niteliği taşır ve birey bu davranışı tekrarlamak ister. Zamanla bu olay kanıksanarak daha fazla haz ihtiyacı doğar ve bu durum birey için tehlikeli bir hale gelebilir (Seligman, 2007).

2.3.4. Gereksinim Kuramları

Gereksinim kuramları; yaşam doyumunu bireyin hayatındaki ihtiyaçlarını gidermesi şeklinde değerlendirmektedir. Bu gereksinimler, yaşamın anlamı ile ilgili gereksinimlerdir. Birey, hayatın anlamını bulmalı ve varoluşsal boşluğunu doldurmalıdır. Maddi yeterliliğe sahip olmak bireyi mutlu etmez. Birey için mutluluk bir amaç değil araç olmalıdır (Frankl, 1999).

Bu kuramların dışında, yaşam doyumu kavramı birçok bakış açısı etrafında (sosyoloji, biyoloji, psikoloji, ekonomi, felsefe, din) tanımlanmış ve değerlendirilmiştir.

2.3.5. Yaşam Doyumu İle İlişkili Olgular

Kişilik; bireylerin olaylara verdiği tepkiler, karakter ve mizaç ile açıklanabilir. Bireylerin olayları yorumlama ve değerlendirme biçimleri, şemaları, inanç ve tutumları hayattan aldığı haz, mutluluk ve yaşam doyumu ile ilişkilidir.

Özsaygı; bireyin özüne, kendisine olan saygısı, kendisini değerli bulma durumu olarak açıklanabilir. Özsaygı noktasında problem yaşayan bireyin depresif hissetmesi kaçınılmazdır. Bu durumun bireylerin yaşam doyumunu olumsuz yönde etkileyeceği aşikârdır.

Bakış açısı; bireylerin bir konu ya da durum hakkındaki düşüncesi ve değerlendirmesi olarak açıklanabilir. Olumsuz bakış açısına sahip, pesimist kimseler yaşadıkları olayları bir şekilde olumsuz yorumlayarak sağlıksız bir duygu durum içerisine girebilir. Bu tutum ve davranışlar bireylerin yaşam doyumuna olumsuz yansıyacaktır.

Yaş; yaşam doyumu ile yakından ilişkisi olan bir faktördür. Bazı araştırmalar yaşam doyumu ile yaş arasında pozitif ilişki bulurken bazıları da negatif ilişki bulmuştur (Özok, 2018).

Değerler; bireyin hayatında anlam ifade eden, birey için önemli olan olgular bireylerin yaşam doyumu ile yakından ilişkilidir.

Kültür; kısaca düşünce, yaşayış ve inanış biçimi olarak tanımlanabilir. Kültür, birçok şey ile yakından ilişkilidir. Bazı kültürlerde bireysel tutum ön planda iken bazı kültürlerde sosyal yaşam ön plandadır. Bireylerin yaşayış, anlam, değerlendirme ve inanışları bu noktada yaşam doyumlarını etkilemektedir.

2.4. Başa Çıkma

Bireylerin yaşamlarında önemli bir yere sahip olan birtakım değerler ve tutumlar vardır. Bireyler kendilerini bu değerler ve tutumlar ile tanımlamakta, yaşamlarını bu doğrultuda devam ettirmekte ve karşılaştıkları kötü yaşam olayları ile bu değerler ve tutumlar aracılığı ile başa çıkmaya çalışmaktadır. Bu değer ve tutumlar zaman zaman dini zaman zaman ise modern veya marjinal olabilmektedir (Çevik Demir, 2013).

Başa çıkma, bireyin stres kaynakları ile mücadele etme sürecidir (Atkinson ve diğ., 1999). Bireyler gündelik hayatlarında birtakım kötü yaşam olayları ile karşı karşıya kalabilirler. Bu durumda benliğin korunması adına bazı savunma mekanizmaları kullanılır. Birey bu mekanizmaları kullanmada yetersiz olması durumunda benliği zarar görür ve olumsuz duygu durumlar ortaya çıkar. Bireyin stres kaynakları ve kötü yaşam olayları ile olan bu mücadele sürecine başa çıkma adı verilir.

Başa çıkma kavramı konusunda çalışmalar ortaya koyan ilk isimlerden biri Lazarus‘tur. Lazarus’a (1966, 1967) göre bireyler; yaşadıkları olaylar karşısında direkt olarak tepki gösterebilir, saldırgan bir tutum içerisinde olabilir, zaman zaman ise kendini güçsüz hissetmesi nedeni ile eylemde bulunmayabilir ya da yaşamış

olduğu acıyı azaltmak amacıyla psikolojik, fizyolojik veya sosyal birtakım yolları deneyebilir.

Endler ve Parker (1990, 1999) geliştirdikleri modelde bireylerin stres ile başa çıkmada üç farklı yol izlediklerini belirtmiştir. Bunlar; sorunun çözümüne yönelik başa çıkma, duygu ve düşünce merkezli başa çıkma ve problemden kaçarak problemi yok sayarak başa çıkma olarak ifade edilebilir.

Başa çıkma, psikoloji literatüründe birçok kavram ile ilişkilendirilebilir. Freud, savunma mekanizmaları ile bireyin benliğini koruduğunu, savunma mekanizmalarını sağlıklı kullanamayan bireylerin depresif ya da nevrotik bir ruh hali ile karşı karşıya kalabileceğini ifade etmektedir. Savunma mekanizmaları bireyin benliğini koruyan, kötü yaşam olayları ile mücadele edebilme yetisini güçlendiren önemli olgulardandır.

Psikoloji biliminde stresle başa çıkma konusunda beş farklı yaklaşım vardır. Bunlar; Freud'un Psikanalitik kuramında söz ettiği bilinç dışı savunma mekanizmaları, Selye ve Cannon'nın canlıların strese gösterdikleri kalıtsal ve biyolojik tepkileri, Erickson'un yaşam dönemleri yaklaşımındaki öz güven, iç kontrol sistemi, öz yeterlilik, evrim teorisi ile davranışçı yaklaşımın problem çözme kuramı ve vücut işleyiş sisteminin kendini koruma altına alarak hayatta kalmak amacıyla göstermiş olduğu eylemlerdir (Karagöz, 2010).

2.5. Dini Başa Çıkma

Dini başa çıkma, stresli ve zor durumlarda bireyin dini veya manevi kaynaklı bilişsel veya davranışsal teknikleri kullanması, dini kaynakların anlam arayışı sürecine katılması olarak tanımlanmaktadır. Dini başa çıkma, Pargament'in kuramına göre bireylerde üç farklı şekilde oluşmaktadır (Pargament, 1997).

Kişisel yönelimli dini başa çıkma; stresli bir durumda kişi Allahtan yardım istemeden, kendi imkânlarıyla problemi çözmek için uğraşır. Birey tamamen aktiftir ve karşılaştığı problemi sona erdirme yetisini kendinde görür (Pargament, 1997).

Erteleme, kaçış, olumsuz tevekkül; birey sorunun çözümüne yönelik adım atmaz, sadece Allah'tan yardım bekler. Yaşadığı problemi sona erdirmeye gücü olmadığını, bunu yalnızca Allah'ın yapabileceğini düşünür ve birey herhangi bir çaba içerisine girmekten kaçınır (Pargament, 1997).

İşbirlikçi dini başa çıkma; birey problemi çözmek için bireysel çaba harcar, aynı zamanda da Allah'tan yardım bekler, tevekkül hali içerisinde olur. Yaşamış olduğu sorunlar ile elinden geldiğince mücadele eder, kendi üzerine düşeni yapar ve Allah'ın yardımını bekler (Pargament, 1997).

Pargament ve Brant'in (1998) geliştirdiği kurama göre dini başa çıkma iki başlık altında incelenir. Bunlardan birincisi olumlu dini başa çıkmadır. Olumlu dini başa çıkma, Allah ile daha sıkı bağ kurmaya çalışmak, yaşanan duruma karşı Allah'ın nasıl güç vereceğini görmeye çalışmak, Allah'tan sevgi ve şefkat dilemek, öfkenin giderilmesi için Allah'tan yardım dilemek, günahların affedilmesini dilemek, planlarını Allah'ın yardımıyla hayata geçirmeye çalışmak, sorunları dert edinmeyi bırakmak için kendini dine vermek olarak tanımlanabilir.

İkinci dini başa çıkma durumu ise olum dini başa çıkma olarak adlandırılır. Olumsuz dini başa çıkma, iyi bir kul olmadığı için cezalandırılacağını hissetmek, içinde bulunduğu duruma şeytanın sebep olduğunu düşünmek, Allah'ın gücünden kudretinden şüpheye düşmek, Allah'ın kendini sevip sevmediğinden şüpheye kapılmak, Allah'ın kendini yalnız bıraktığından endişelenmek, dindar çevresinin kendisini terk etmesinden endişelenmek, Allah tarafından cezalandırılmayı hak edecek ne yaptığını düşünmek olarak tanımlanabilir (Pargament ve Brant, 1998).

Olumlu dini başa çıkma, kötü olayların dini olarak yorumlanmasını, olay karşısında Tanrı'ya sığınmayı, başka insanlara yardım etmeyi ve onları affetmeyi gerektirir. Olumsuz dini başa çıkma ise, yaşanan kötü durumdan Tanrı'yı sorumlu görme, daha basit ve olumsuz düşünce biçimi şeklinde görülür. Olumsuz dini başa çıkmada, yaratıcının kudretini sorgulamak, yaratıcıya olan öfke, küskünlük, dini liderlere karşı bir memnuniyetsizlik görülür (Karagöz, 2010).

Pargament, Koenig ve Perez (2000) bireylerin stresle başa çıkmada aracı olarak "dini başa çıkma" kullanma nedenini beş nedene dayandırmaktadır. Bunlar; stres yüklü yaşam olaylarına maruz kalan bireyin önceki yaşamına nazaran daha fazla anlam arayışı içerinde olması, bireyin yaşamış olduğu olayların gidişatını kontrol edebilmek amacıyla yeni bir bilişsel yapılandırma arayışı içerisinde olması, bireyin yaşadığı stresi azaltmak ve savunma mekanizmaları vasıtası ile benliğini koruma arayışı içerisinde olması, sosyal etkileşim ile bireyin toplumsal yönünü güçlü hale getirmek

ve bireylerin yeniden işlevsel bir bilişsel yapılandırmaya sahip olma arayışı içerisinde olması ve daha ideal bir anlam bulma arayışı içerisinde olması olarak ifade edilebilir.

Koenig vd., (1998) dini başa çıkmayı, stresli yaşam olaylarının kötü duygusal sonuçlarını azaltmak veya yok etmek amacıyla problemi çözmeyi kolaylaştıran dini inanç veya davranışların kullanılması olarak tanımlamıştır. Bu manada din, bireyin hayatına yeni bir anlam kazandırır, karşılaşılan zorluklar insanları olgunlaştırır. Çünkü Allah zorluklarla ve birtakım olaylarla insanları denemekte ve onlara bir şeyler öğretmektedir.

Pargament'e (1997) göre dini başa çıkma tutumları, dini olmayan başa çıkma tutumlarına göre stresle baş etmede daha başarılı sonuçlar vermektedir. Çünkü din, dini olmayan başa çıkma tutumlarının da aktif hale gelmesini sağlar. Bireyler genel olarak her iki başa çıkmayı da kullanır.

Dini başa çıkmanın diğer başa çıkma tarzlarına göre daha etkili olmasının nedeni olarak, dinin bireye; denetleme, daha güçlü hissetme, hastalıkla baş etme kolaylığı, ait olma ve yakınlık hissi, dini katılım, anlam bulma fırsatı sağlama gibi katkılarının olmasıdır (Ekşi, 2001).

Yaşanan kötü, acı veren ve bireyi derinden etkileyen olaylar karşısında din bir anlamlandırma ve yorumlama çerçevesi sunar (Ilgaz, 2015). Birçok psikolog (S. Freud, E. Fromm, C. G. Jung ve V. Frankl gibi) insanların gündelik hayatlarında yaşadıkları zorluklarla baş etmede dinin ne kadar önemli olduğu üzerinde durmuştur. Özellikle afet, deprem, yakının kaybı ve kişinin benliğine zarar gelmesi gibi travmatik yaşam deneyimlerinde insanlar için din, en büyük kaçış ve en büyük sığınma yeri olarak süregelmektedir.

Dini başa çıkma kavramı; hastalık, yakının kaybı, doğal afetler, savaş ve terör ile yakından ilişkilidir (Eryücel, 2013). Yaklaşık 45 seneden bu yana bireylerin kötü yaşam olaylarına maruz kalmaları durumunda kullandıkları araçlar "başa çıkma" adı altında incelenmekte, dinin bu süreçteki etkisi araştırılmaktadır (Cufta, 2014). Bireyler problemleri ile başa çıkmada birçok yolu denemektedir. Bu yollar arasında dini inanış bireyler oldukça önemli bir yere sahiptir. Bireyler inandıkları dinin

öğretilerini kullanarak birçok olumsuz duruma karşı kendilerini koruyabilmektedir (Acar, 2014).

Bireyler genellikle kendilerini güçsüz hissettikleri zamanlarda yüce bir varlığa bağlanarak içinde bulundukları olumsuz durumdan kurtulma yoluna gidebilmektedir. Bu nedenle bireyler yaşadıkları her türlü olumsuz durumda dini başa çıkma kullanarak bu olumsuz durum ile mücadele edebilmektedir. Bireyler yaşadıkları birçok kötü yaşam olayları karşısında dini tutum ve inançları yoluyla benliklerini koruma yoluna giderler. Bu durum küçümsenmeyecek kadar önemlidir (Karakaş, 2014).

Bireyler stresli bir durum ya da olay ile karşı karşıya kaldıklarında hayatta kalmaya programlı olan ilkel beyin bölgesi savaş ya da kaç tepkisi göstererek mevcut durum ile başa çıkmaya çalışmakta, bunu başaramaz ise stres kaynağından bir şekilde uzaklaşmayı tercih etmektedir. Bireyler kendilerini ölüme yaklaştıracak her türlü olay ya da durumda stres yaşamakta ve bu olay ya da durum ile başa çıkmaya çalışmaktadır (Ceylan, 2018).

Öldükten sonra tekrar yaşamın olduğuna inanan bireylerde var olan, bu dünyada yaşamış oldukları sıkıntı ve zorlukların karşılığını orada alacağı, mutlak adaletin tesis edileceği düşüncesi, yaşadığı zorluklara karşı mücadele gücünü artırmakta ve yaşadığı zorluklarla başa çıkabilme ihtimalini kuvvetlendirmektedir (Ceylan, 2018).

Yaşanan zorluklara karşı sabredenlerin, şükredenlerin, iyilik edenlerin; nankörlük ve isyan edip kötülük yapanlardan ayrılıp ödüllendirilmesi ifade edilir. Buna benzer ayetleri özümseyen birey güvensizlik ve stres ile baş etmede daha güçlü hale gelir (Güner, 2006).

2.5.1. Dini Başa Çıkmanın Unsurları

Dini başa çıkmanın unsurları olarak; dua, bağışlanmak (tövbe), şükür, sabır ve yardım etme davranışlarını gösterebiliriz. Bütün dinlerde olduğu gibi ilahi dinlerde de duanın önemli bir yeri vardır. Her inancın ritüeli ve ibadet etme şekli farklı olsa da dua bütün dinlerde var olan bir olgudur. Dua, inananın kendi acziyetini ve ihtiyacını ifade ederek Allah'a sığınmaktır (Şentürk, 1997). Zorlukla karşılaşan birey içerisinde bulunduğu durumu anlamlandırmaya çalışır, tehlike, tehdit ve problem

gördüğü vakit duaya başvurur. Bu noktada dua önemli bir yere sahiptir, dini başa çıkmanın başlangıcıdır (Batman, 2008).

Tövbe konusu da dini başa çıkmada önemli bir yere sahiptir. Tövbe samimi duygularla yapılır, içerisinde derin duygular barındırır. Birey inancına göre günah olan davranıştan sonra suçluluk hisseder, vicdani rahatsızlık duyar, pişman olur. Bu duygular bireyde tövbe etme ve yapılan o günahtan temizlenme istediğini doğurur (Aydın, 2009). Tövbe, bu birey için değerli bir arınma ve tedavi kaynağı olabilir. Tövbe bu açıdan kişinin kendini affederek, geçmişten duyduğu suçluluğu unutup kendine yeni bir şans vermesini de içerir (Kara, 2009).

Şükretmek; alınan bütün iyiliklere karşı iyilik ve minnettarlık, yardımseverlik, adalet, doğruluk gibi birçok ahlâkî erdemi de içerisinde barındıran bir olgu olduğu için bütün ilahî ve ilahî olmayan inançlarda önemli bir davranıştır. Şükredebilmek, insanî bir olgu olarak mutlu olmak için önemli görülmüştür (Göcen, 2012).

İnancın gereği olarak sabretmek, inanan birey için kötü günlerde en büyük desteklerden biridir. Sabır, inananın zor bir durumda kaldığında yaratıcıya isyan etmeden o duruma dayanmasıdır. Bu tahammülü gösterdiği zaman karşılığı alacağına inan birey sebat etmektedir. Nitekim kötü durumlar karşısında sabretmek, Allah'a karşı gerçek bir imanın göstergesidir (Cengil, 2003).

Cömert olmak, elindeki nimetleri başka insanları da mutlu etmek için onlarla paylaşmak anlamına gelir. Cömert insan sahip olduklarının geçici olduğunu, kendisinin sadece emanetçisi olduğunun farkındadır. Bu nimetleri kendisi için ve Allah rızası için kullanması gerektiğini bilir. Bu bilinç kişiyi cömert, sorumlu ve paylaşımcı yapar, mutlu olmasını ve sorunlarla başa çıkmasını kolaylaştırır (Çelik, 2004).

2.5.2. Dini Başa Çıkma Etkinlikleri

Bireyler yaşadıkları olumsuzluklarla baş etme sürecinde olumlu ya da olumsuz dini başa çıkma yöntemi kullanabilir. Bu süreçte yapılan etkinliklerin amacı beş başlıkta toplanabilir (Pargament ve Brant, 1998).

Dini başa çıkma sürecinde yapılan etkinliklerden birincisi, anlam edinme amacıyla yapılan etkinliklerdir. Anlam edinme amacıyla yapılan etkinlikler; bireylerin

yaşadıkları olumsuz durumları, olumlu ya da olumsuz bir dini inanış ile yorumlamaları veya yaşadıkları olumsuz durumlara dini inanışlarına göre bilişsel bir anlam yüklemeleri olarak değerlendirilir. Bireyler bu süreçte mevcut dini değerlendirmelerini kullanarak olumsuz durum ile başa çıkmada başarılı olamıyorsa yeni bilişsel değerlendirmelere ve yeni anlam arayışlarına yönelmektedir. Bu değerlendirmeler; olan her şeyi 'hayır' olarak değerlendirme, yaşadığı durumu günahlarından arınma olarak değerlendirme, yaşadığı durumu şeytan kaynaklı olarak değerlendirme ve Allah'ın gücünden şüphe duyma şeklinde olmaktadır (Pargament ve Brant, 1998).

Dini başa çıkma sürecinde yapılan etkinliklerden ikincisi, üstünlük kazanma amacıyla yapılan etkinliklerdir. Bireyler yaşadıkları durumların kontrolünün kendilerinde olmasını isterler, aksi durumlarda ise belirsizlik, kaygı ve endişe içerisinde olurlar. Bazı bireyler yaşadıkları olayların kontrolünün yalnızca Allah'ta olduğunu, olaylara müdahale edemeyeceklerini düşünerek olay ve durumlara karşı daha pasif bir tavır sergiler. Bazı bireyler, olayların Allah'ın kontrolünde olması ile birlikte kendilerinin de birtakım durumlara kısıtlı da olsa müdahale edebilme yetisine sahip olduklarını düşünür. Bazı bireyler ise, Allah'ın yaratılıştan itibaren insanlara müdahale etmediğini, kontrolün insanlarda olduğunu düşünür (Pargament, 1997).

Dini başa çıkma sürecinde yapılan etkinliklerden üçüncüsü, Allah'a yaklaşma amacıyla yapılan etkinliklerdir. Birey, birtakım dini davranış, düşünce veya ibadetler aracılığı ile Allah'a yaklaşmak, Allah'ın rızasını kazanmak ve bağışlanmak ister. Bu nedenle de birey; dini davranış, olumlu dini düşünce veya ibadetlere yönelir (Pargament, 1998).

Dini başa çıkma sürecinde yapılan etkinliklerden dördüncüsü, insan ilişkilerini geliştirme amacıyla yapılan etkinliklerdir. İnsanların sosyal bir varlık olduğu göz önünde bulundurulduğunda, diğer insanlardan göreceği sosyal desteğin önemi tartışılmazdır. Bireyler hayatta birtakım zorluklarla karşılaştıklarında yalnız ve güçsüz olmadıklarını bilmek ister. Bu durumda her zamankinden daha fazla sosyal destek ihtiyacı meydana gelir. Gerek din adamlarına gerekse toplum tarafından kabul görmüş kişilere yakınlık göstererek bu ihtiyaç giderilir. Bireyler böylece daha olumlu bir kendilik algısına sahip olmakta ve problemlerle başa çıkma sürecinde daha başarılı olmaktadır (Pargament ve Brant, 1998).

Dini başa çıkma sürecinde yapılan etkinliklerden beşincisi, yeni bir yaşam amacıyla yapılan etkinliklerdir. Bazı bireyler yaşadıkları büyük zorlukları kendileri için milat kabul ederek yaşam biçimlerinde ve inanışlarında radikal değişikliklere gitmektedir. Böylece yaşanılan travmaların ve zorlukların üstesinden daha olumlu bir bakış açısıyla ve elde edilen kazanımlar göz önünde bulundurularak gelinmektedir (Pargament vd., 2000).

2.5.3. Dini Başa Çıkma Sürecini Etkileyen Faktörler

Dini başa çıkma stillerinin kullanılmasında etkili olan birçok faktör vardır. Bunlar; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi olarak ifade edilebilir.

Dini başa çıkma stillerinin kullanımı cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Birçok çalışmada kadınların olumlu dini başa çıkma stillerini erkeklere göre daha fazla kullandığı bulunmuştur (Arıcı, 2005; Kaya, 2014; Batan, 2016). Bazı çalışmalarda ise kadınların olumlu dini başa çıkma stilini erkeklere göre daha az kullandığı bulunmuştur (Solak, 2012; Özgül, 2017). Yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar farklılık göstermekte ise de kadınların olumlu dini başa çıkma stilini erkeklere göre daha fazla kullandığı sonucunu elde eden çalışmalar ağırlıktadır.

Dini başa çıkma stillerinin kullanımı yaşa göre farklılık göstermektedir. Yapılan çalışmaların bir kısmında orta yaş grubunda ve yaşlı olarak sayılan bireylerin, olumlu dini başa çıkma stillerini, genç ve yetişkin bireylere göre daha fazla kullandığı bulunmuştur (Altıntaş, 2014; Özgül, 2017). Yapılan çalışmaların bir kısmında ise orta yaş grubunda ve yaşlı olarak sayılan bireylerin, olumlu dini başa çıkma stillerini, genç ve yetişkin bireylere göre daha az kullandığı bulunmuştur (Hayta, 2000; Ayten, 2012).

Dini başa çıkma stillerinin kullanımı medeni durumu göre farklılık göstermektedir. Birçok çalışmada evlilerin olumlu dini başa çıkma stillerini bekârlara göre daha fazla kullandığı bulunmuştur (Özgen, 2014; Batan, 2016; Özgül, 2017). Bazı çalışmalarda ise evlilerin olumlu dini başa çıkma stilini bekârlara göre daha az kullandığı bulunmuştur (Murat ve Kızılgeçit, 2017).Yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar farklılık göstermekte ise de evlilerin olumlu dini başa çıkma stilini bekârlara göre daha fazla kullandığı sonucunu elde eden çalışmalar ağırlıktadır.

Dini başa çıkma stillerinin kullanımı eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir. Yapılan çalışmalarda eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu dini başa çıkma stillerini eğitim düzeyi düşük olan bireylere göre daha fazla kullandığı bulunmuştur (Özgül, 2017; Cirhinlioğlu, 2014). Ayten (2012) ise eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu dini başa çıkma stillerini eğitim düzeyi düşük olan bireylere göre daha az kullandığı bulmuştur.

Dini başa çıkma stillerinin kullanımı gelir düzeyine göre farklılık göstermektedir. Yapılan çalışmalarda gelir düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu dini başa çıkma stillerini gelir düzeyi düşük olan bireylere göre daha fazla kullandığı bulunmuştur (Altıntaş, 2014; Özgül, 2017). Ekşi (2001) ve Batan (2016) ise gelir düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu dini başa çıkma stillerini gelir düzeyi düşük olan bireylere göre daha az kullandığı bulmuştur.

3.YÖNTEM

Bu kısımda, çalışmanın yaklaşımı ve modeli, veri toplama araçları, verilerin toplanması, çalışma grubunun belirlenmesi ve toplanan verilerin incelenmesine ait bilgiler ele alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Yaklaşımı ve Modeli

Araştırmanın yaklaşımı nicel, modeli ilişkisel taramadır. İlişkisel tarama modeli iki veya daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2009). Araştırmada, dini başa çıkma, yaşam doyumu ve mesleki tükenmişlik arasındaki ilişki incelenecektir. Ayrıca araştırmada bu değişkenlerin demografik değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenecektir.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırma, 2019 yılının Şubat, Mart ve Nisan aylarında farklı illerde yaşamakta olan, farklı yaş, meslek, eğitim durumu ve gelir düzeyine sahip, basit tesadüfi örnekleme ile ulaşılan bireylerden elde edilen verilerden oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Mesleki Tükenmişlik Ölçeği

Araştırmada; çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeylerini belirlemek amacıyla Maslach ve Jackson tarafından hazırlanan ve Türkçe uyarlaması Ergin (1992) tarafından oluşturulan, toplam 22 maddeden oluşan ve 5 dereceli olan likert tipi "Mesleki Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Ölçek maddelerine verilen yanıtlar; (0) Hiçbir Zaman, (4)- Her Zaman seçeneklerinden oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında cronbach's alpha değerleri duygusal tükenme boyutu için 0,85, duyarsızlaşma boyutu için 0,76 ve kişisel başarı boyutu için 0,71 olarak bulunmuştur. Araştırmada kullanılan mesleki tükenmişlik ölçeğinin iç tutarlılık katsayısını ifade eden cronbach's alpha değerleri duygusal tükenme boyutu için 0,88, duyarsızlaşma boyutu

için 0,73 ve kişisel başarı boyutu için 0,79 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen iç tutarlılık sonuçları ölçeğin orijinali ile benzer sonuçlar vermiştir.

3.3.2. Yaşam Doyumu Ölçeği

Katılımcıların yaşam doyumlarını ölçmek için Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından hazırlanan, Dağlı ve Baysal (2016) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan ve 5 maddeden oluşan "Yaşam Doyumu Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek maddeleri beşli Likert ölçeği; Hiç katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kısmen katılıyorum (3), Katılıyorum (4), Tamamen katılıyorum (5) şeklinde oluşturulmuştur. Ölçeğin orijinaline ait cronbach's alpha iç tutarlık kat sayısı 0,88; test- tekrar test güvenirliği 0,97 olarak bulunmuştur. Yapılan faktör analizi sonuçlarında Yaşam Doyumu Ölçeği'nin orijinal ölçekte olduğu gibi tek faktörlü bir yapı gösterdiği ve 5 maddeden oluştuğu görülmüştür. Araştırmada kullanılan yaşam doyumu ölçeğinin iç tutarlılık katsayısını ifade eden cronbach's alpha değerleri 0,85 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen iç tutarlılık sonuçları ölçeğin orijinali ile benzer sonuçlar vermiştir.

3.3.3. Dini Başa Çıkma Ölçeği

Dini başa çıkma türlerini ölçmek için Ekşi ve Sayın (2016) tarafından oluşturulan, 2 alt boyuttan ve 10 maddeden oluşan "Dini Başa Çıkma Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek; (1) Hemen hemen hiç yapmam, (2) Çok az yaparım, (3) Orta derecede yaparım, (4) Sıklıkla yaparım yanıtlarından oluşmaktadır. Ölçek maddelerinden ilk yedisi olumlu (pozitif) dini başa çıkmayı, son üçü ise olumsuz (negatif) dini başa çıkmayı ölçen maddelerdir. Ölçeğin orijinalinin cronbach's alpha iç tutarlılık katsayısı pozitif dini başa çıkma alt ölçeği için ,91, negatif dini başa çıkma alt ölçeği için ,86 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada kullanılan dini başa çıkma ölçeğinin iç tutarlılık katsayısını ifade eden cronbach's alpha değerleri 0,86 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen iç tutarlılık sonuçları ölçeğin orijinali ile benzer sonuçlar vermiştir.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların kişisel bilgilerine ulaşmak için araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Bu form araştırmaya katılan bireylere

yöneltilen “cinsiyet, medenî durum, yaş, eğitim düzeyi, meslek, görev süresi ve aylık gelir düzeyi” sorularından oluşmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Katılımcılara internet aracılığı (google form) ile ve yüz yüze ulaşıldıktan sonra belirtilen ölçekler uygulanarak veriler elde edilmiştir. Anket doldurma işlemi her birey için yaklaşık 10 dakika sürmüştür. Elde edilen verilerinden bir kısmının sağlıksız, uçlarda ve eksik olması nedeni ile atılması sonucu 286 adet sağlıklı veri elde edilerek analizler yapılmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 22.0 veri analizi programı ile değerlendirilmiştir. Araştırmamız nicel ve verilere dayanıyor olması nedeni ile bu yöntem tercih edilmiştir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu kısımda araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerine ait bulgular, değişkenlerin (mesleki tükenmişlik, yaşam doyumu, dini başa çıkma) demografik özelliklere göre incelenmesine ait bulgular ve değişkenler arasındaki ilişkilere ait bulgular ele alınmıştır.

4.1. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Özellikler

Araştırmaya katılan bireylerin demografik değişkenlerinin (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, aylık gelir düzeyi, meslek, görev süresi) olduğu yüzde ve frekans analizleri Tablo 4.1'de verilmiştir. Araştırma bünyesinde birçok farklı ilde çalışmakta olan bireylerden veri toplanmıştır. Bu verilerinden bir kısmının sağlıksız, uçlarda ve eksik olması nedeni ile atılması sonucu 286 adet sağlıklı veri elde edilerek analizler yapılmıştır.

Tablo 4.1. Araştırmaya katılan bireylere ait demografik özellikler

	N	%
Cinsiyet		
Erkek	128	44,8
Kadın	158	55,2
Medeni Durum		
Evli	135	47,2
Bekâr	151	52,8
Eğitim Durumu		
Ön Lisans	38	13,3
Lisans	216	75,5
Yüksek Lisans- Doktora	32	11,2
Meslek		
Öğretmen	96	33,6
Hemşire	93	32,5
Polis Memuru	97	33,9
Yaş		
21-25	70	24,5
26-29	89	31,1
30-34	60	21
35-53	67	23,4

Görev Süresi		
0- 1 Yıl	70	24,5
2- 5 Yıl	117	40,9
6- 9 Yıl	35	12,2
10- 20 Yıl	42	14,7
20- 29 Yıl	22	7,7
Aylık Gelir Düzeyi		
2.000- 4.900 TL	155	54,2
4.490- 10.000 TL	131	45,8
Toplam	286	100

Tablo 4.1'de görüldüğü gibi;

Katılımcıların 128'i (%44,8) erkeklerden, 158'i (%55,2) kadınlardan oluşmaktadır.

Katılımcıların 135'i (%47,2) evli, 151'i (%52,8) bekârdır.

Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde, 38 (%13,3) bireyin ön lisans, 216 (%75,5) bireyin lisans, 32 (%11,2) birey yüksek lisans- doktora mezunu olduğu sonucu elde edilmiştir.

Katılımcıların 96'sı (%33,6) öğretmen, 93'ü (%32,5) hemşire ve 97'si (%33,9) polis memuru olmak üzere üç farklı meslek icra etmektedir.

Katılımcıların 70'i (%24,5) 21-25 yaş aralığında, 89'u (%31,1) 26-29 yaş aralığında, 60'ı (%21) 30-34 yaş aralığında, 67'si (%23,4) 35-53 yaş aralığında bulunmaktadır. Katılımcıların yaş ortalamaları 30,46 olmakla beraber en genç 21, en yaşlı katılımcı 53 yaşındadır.

Katılımcıların 70'i (%24,5) 0-1 yıllık çalışan, 117'si (%40,9) 2-5 yıllık çalışan, 35'i (%12,2) 6-9 yıllık çalışan, 42'si (%14,7) 10-20 yıllık çalışan, 22'si (%7,7) 20-29 yıllık çalışandır. Katılımcıların görev süreleri ortalamaları ise 6,06 yıl olmakla beraber araştırma; en az 1 yıl, en fazla 29 yıl çalışan bireylerden oluşmaktadır.

Katılımcıların 155'inin (%54,2) aylık gelir düzeyi 2.000-4.900 TL aralığında, 131'inin (%45,8) 4.490- 10.000 TL aralığındadır. Katılımcıların aylık gelir düzeyleri ortalamaları 4.641,5 TL olmakla beraber en düşük gelire sahip katılımcı 2.000 TL en yüksek gelire sahip katılımcı 10.000 TL aylık gelire sahiptir.

4.2. Araştırmaya Katılan Bireylerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri

Tablo 4.2. Yaşam doyumu ve mesleki tükenmişlik ölçekleri için değer aralıkları

Değer aralığı	Katılım düzeyi
1.00-1.80	Hiç katılmıyorum (1)
1.81-2.60	Katılmıyorum (2)
2.61-3.40	Kısmen katılıyorum (3)
3.41-4.20	Katılıyorum (4)
4.21-5.00	Tamamen katılıyorum (5)

Tablo 4.3. Katılımcılara ait duygusal tükenme boyutu analizi

N	Min.	Max.	X	Ss
286	1	5	2,58	0,72

Tablo 4.3'te görüldüğü gibi katılımcıların duygusal tükenme puan ortalamaları 2,58'dir. Bu puan ortalaması Tablo 4.2'ye göre "katılmıyorum" yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcılar duygusal tükenmiş yaşamamaktadır.

Tablo 4.4. Katılımcılara ait duyarsızlaşma boyutu analizi

N	Min.	Max.	X	Ss
286	1	5	2,08	0,84

Tablo 4.4'te görüldüğü gibi katılımcıların duyarsızlaşma puan ortalamaları 2,08'dir. Bu puan ortalaması Tablo 4.2'ye göre "katılmıyorum" yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcılar duyarsızlaşma yaşamamaktadır.

Tablo 4.5. Katılımcılara ait kişisel başarı boyutu analizi

N	Min.	Max.	X	Ss
286	1	5	3,50	0,62

Tablo 4.5'te görüldüğü gibi katılımcıların kişisel başarı puan ortalamaları 3,50'dir. Bu puan ortalaması Tablo 4.2'ye göre "katılıyorum" yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcılar kendilerini başarılı olarak görmektedir.

4.3. Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşam Doyumu Düzeyleri

Tablo 4.6. Katılımcılara ait yaşam doyumu analizi

N	Min.	Max.	X	Ss
286	1	5	3,30	0,75

Tablo 4.6'da görüldüğü gibi katılımcıların yaşam doyumu puan ortalamaları 3,30'dur. Bu puan ortalaması Tablo 4.2'ye göre "kısmen katılıyorum" yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcılar orta düzeyde yaşam doyumuna sahiptir.

4.4. Araştırmaya Katılan Bireylerin Olumlu Dinî Başa Çıkma Düzeyleri

Tablo 4.7. Katılımcılara ait olumlu dinî başa çıkma analizi

N	Min.	Max.	X	Ss
286	1	4	3,21	0,65

Tablo 4.7'de görüldüğü gibi katılımcıların olumlu dini başa çıkma puan ortalamaları 3,21'dir. Bu puan ortalaması Tablo 4.2'ye göre "kısmen katılıyorum" yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların olumlu dini başa çıkma seviyesi ortadır.

4.5. Araştırmaya Katılan Bireylerin Olumsuz Dinî Başa Çıkma Düzeyleri

Tablo 4.8. Katılımcılara ait olumsuz dinî başa çıkma analizi

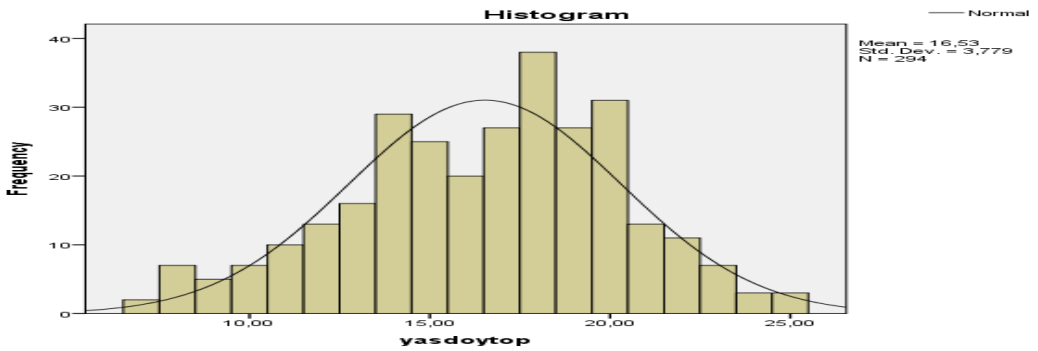
N	Min.	Max.	X	Ss
286	1	4	2,35	0,89

Tablo 4.8'de görüldüğü gibi katılımcıların olumsuz dini başa çıkma puan ortalamaları 2,35'dir. Bu puan ortalaması Tablo 4.2'ye göre "katılmıyorum" yanıtını ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların olumsuz dini başa çıkma seviyesi düşüktür.

4.6. Normal Dağılım Analizi

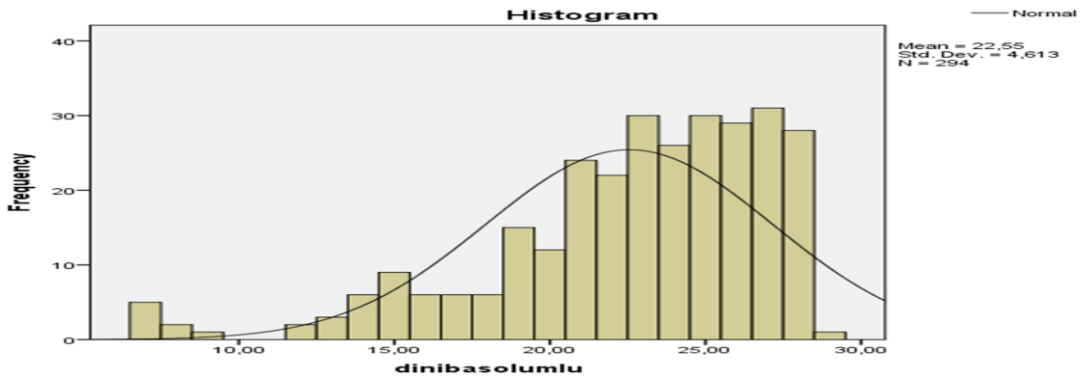
Araştırmaya ait verilerin normal dağılım gösterip göstermediklerini belirlemek amacıyla normallik testi uygulanarak sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.9. Yaşam doyumu verileri normal dağılım analizine ait histogram

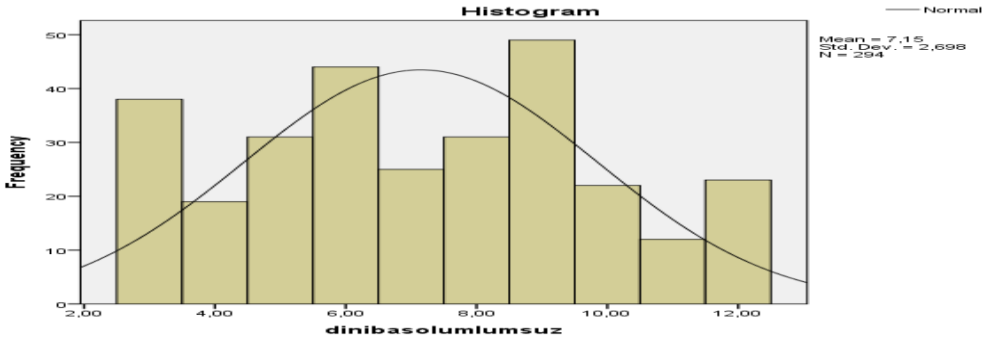
Tablo 4.9'da görüldüğü gibi yaşam doyumuna ait veriler normal dağılım göstermektedir.

Tablo 4.10. Olumlu dini başa çıkma verileri normal dağılım analizine ait histogram

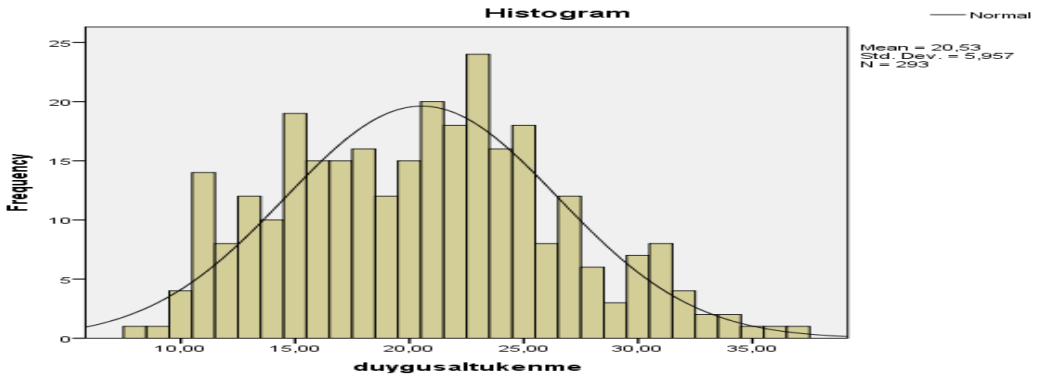
Tablo 4.10'da görüldüğü gibi olumlu dini başa çıkmaya ait veriler normal dağılım göstermemektedir.

Tablo 4.11. Olumsuz dini başa çıkma verileri normal dağılım analizine ait histogram

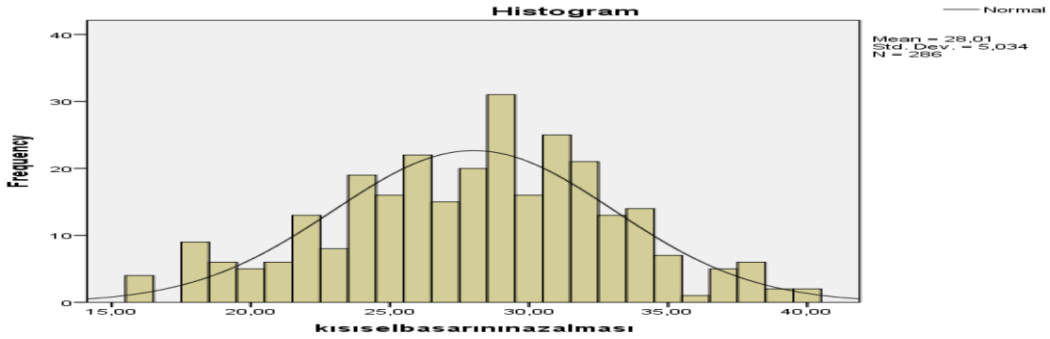
Tablo 4.11'de görüldüğü gibi olumsuz dini başa çıkmaya ait veriler normal dağılım göstermektedir.

Tablo 4.12. Duygusal tükenme boyutu verileri normal dağılım analizine ait histogram

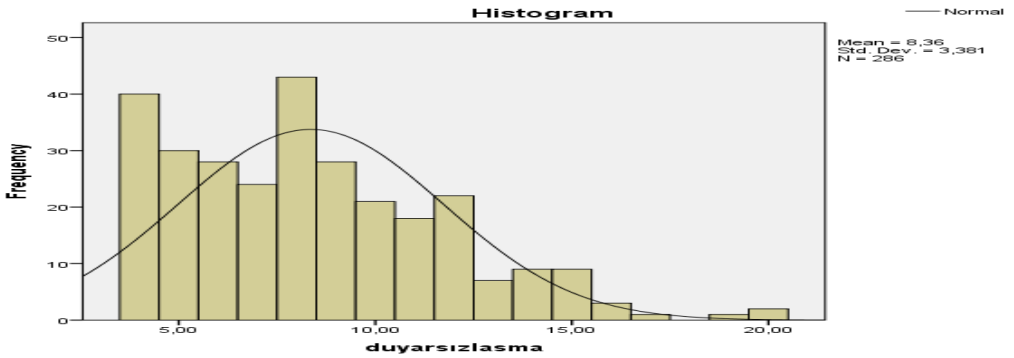
Tablo 4.12'de görüldüğü gibi duygusal tükenme boyutuna ait veriler normal dağılım göstermektedir.

Tablo 4.13. Kişisel başarı boyutu verileri normal dağılım analizine ait histogram

Tablo 4.13'te görüldüğü gibi kişisel başarının azalması boyutuna ait veriler normal dağılım göstermektedir.

Tablo 4.14. Duyarsızlaşma boyutu verileri normal dağılım analizine ait histogram

Tablo 4.14'te görüldüğü gibi duyarsızlaşma boyutuna ait veriler normal dağılım göstermemektedir.

Normal dağılım göstermeyen değişkenlerin (olumlu dini başa çıkma ve duyarsızlaşma boyutu) analizlerinde, iki bağımsız grup karşılaştırmasında t testi yerine Mann Whitney U (MWU) testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırmasında ANOVA yerine Kruskal Wallis H (KWH) testi kullanılmıştır.

Değişkenler arasındaki korelasyon analizlerinde, değişkenlerden herhangi birinin normal dağılım göstermemesi durumunda (olumlu dini başa çıkma, duyarsızlaşma boyutu) spearman analizi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2016, 2017).

4.7. Demografik Değişkenlere Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması

4.7.1. Cinsiyete Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması

Tablo 4.15. Cinsiyete göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması t-testi analizi

Cinsiyet	N	X	SS	Sd	t	p
Erkek	128	20,85	5,52	284	0,39	0,09
Kadın	158	20,58	6,08			

Cinsiyete göre mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu karşılaştırması t-testi analiz sonuçları Tablo 4.15'te verilmiştir. Buna göre, erkek ve kadın katılımcıların duygusal tükenme boyutu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t=0,39; p>0,05). Elde edilen sonuç 1. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Erkeklerin mesleki tükenmişlik düzeyleri kadınlara göre daha yüksektir" desteklememektedir.

Tablo 4.16. Cinsiyete göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması MWU testi analizi

Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Erkek	128	143,80	18406,00	10074,00	0,95
Kadın	158	143,26	22635,00		
Toplam	286				

Cinsiyete göre mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması t-testi analiz sonuçları Tablo 4.16'da verilmiştir. Buna göre, erkek ve kadın katılımcıların

duyarsızlaşma boyutu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (U=10074,00; p>0,05). Elde edilen sonuç 1. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Erkeklerin mesleki tükenmişlik düzeyleri kadınlara göre daha yüksektir" desteklememektedir.

Tablo 4.17. Cinsiyete göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması t-testi analizi

Cinsiyet	N	X	SS	Sd	t	P
Erkek	128	28,17	5,12	284	0,47	0,62
Kadın	158	27,88	4,97			

Cinsiyete göre mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu karşılaştırması t-testi analiz sonuçları Tablo 4.17'de verilmiştir. Buna göre, erkek ve kadın katılımcıların kişisel başarı boyutu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t=0,47; p>0,05). Elde edilen sonuç 1. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Erkeklerin mesleki tükenmişlik düzeyleri kadınlara göre daha yüksektir" desteklememektedir.

4.7.2. Görev Süresine Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması

Tablo 4.18. Görev süresine göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması ANOVA analizi

Görev Süresi	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
0- 1 Yıl	70	19,47	5,46	Between Groups	1027,97	4	256,99	8,32	0,00	1-2, 2- 3, 2- 4
2- 5 Yıl	117	22,78	5,72	Within Groups	8674,93	281	30,87			2-5, 3- 4,
6- 9 Yıl	35	17,37	5,8							
10- 20 Yıl	42	20,21	4,76							
20- 29 Yıl	22	19,86	5,91							
Toplam	286	20,7	5,83		9702,91	285				

Görev süresine göre mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.18'de verilmiştir. Buna göre; duygusal tükenme boyutu ve görev süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (1-2, 2-3, 2-4, 2-5, 3-4 gruplar), (F[4,281]=8,32, p<0,05). ANOVA analizi sonrası post-hoc çoklu karşılaştırma tekniklerinden hangisinin kullanılacağını belirlemek amacıyla levene's testi yapılarak grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir (p>0,05). Varyansların homojen olduğu belirlendikten sonra sıklıkla

tercih edilen LSD çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Duygusal tükenme ile görev süresi arasındaki farkın hangi gruplarda olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre, 2-5 yıl (X=22,78) görev süresine sahip katılımcılar; 0-1 yıl (X=19,47) görev süresine sahip katılımcılardan, 6-9 yıl (X=17,37) görev süresine sahip katılımcılardan, 10-20 (X=20,21) yıl görev süresine sahip katılımcılardan ve 20-29 yıl (X= 19,86) görev süresine sahip katılımcılardan anlamlı derecede daha fazla duygusal tükenme yaşamaktadır. 10-20 yıl (X=20,21) görev süresine sahip katılımcılar, 6-9 yıl (X=17,37) görev süresine sahip katılımcılardan anlamlı derecede daha fazla duygusal tükenme yaşamaktadır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 4.19. Görev süresine göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması KWH testi analizi

Görev Süresi	N	Sıra Ort.	sd	KWH	P
0- 1 Yıl	70	116,54	3	4,68	0,19
2- 5 Yıl	117	141,20			
6- 9 Yıl	35	132,04			
10- 20 Yıl	42	135,24			
Toplam	264				

Görev süresine göre mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması KWH testi analiz sonuçları Tablo 4.19'da verilmiştir. Buna göre; duyarsızlaşma ve görev süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (KWH=4,68; p>0,05).

Tablo 4.20. Görev süresine göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması ANOVA analizi

Görev Süresi	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
0- 1 Yıl	70	29,28	4,57	Between Groups	263,35	4	256,99	2,65	0,03	1- 2, 1- 4, 3- 4
2- 5 Yıl	117	27,40	5,53	Within Groups	6985,58	281	30,87			
6- 9 Yıl	35	29,08	3,45							
10- 20 Yıl	42	26,76	5,35							
20- 29 Yıl	22	27,90	4,24							
Toplam	286	28,01	5,03		7221,94	285				

Görev süresine göre mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.20'de verilmiştir. Buna göre; kişisel başarı boyutu

ve görev süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (1-2, 1-4, 1-3 gruplar), (F[4,281]=2,65, p<0,05). ANOVA analizi sonrası post-hoc çoklu karşılaştırma tekniklerinden hangisinin kullanılacağını belirlemek amacıyla levene's testi yapılarak grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir (p>0,05). Varyansların homojen olduğu belirlendikten sonra sıklıkla tercih edilen LSD çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Kişisel başarı boyutu ile görev süresi arasındaki farkın hangi gruplarda olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonuçlarına göre, 0-1 yıl (X=29,28) görev süresine sahip katılımcılar, 2-5 yıl (X=27,40) ve 10-20 yıl (X= 26,76) görev süresine sahip katılımcılardan anlamlı derecede daha fazla kişisel başarı göstermektedir. 6-9 yıl (X=29,08) görev süresine sahip katılımcılar ise 10-20 yıl (X=29,76) görev süresine sahip katılımcılardan anlamlı derecede daha fazla kişisel başarı göstermektedir. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.7.3. Yaşa Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması

Tablo 4.21. Yaşa göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması ANOVA analizi

yaş	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
21-25	70	19,4	5,58	Between Groups	469,21	3	156,4	4,77	0,003	1- 2, 2- 3, 2- 4,
26-29	89	22,53	5,547	Within Groups	9233,69	282	32,74			
30-34	60	19,83	5,79							
35-53	67	20,43	6,02							
Toplam	286	20,7	5,83		9702,91	285				

Yaşa göre mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.21'de verilmiştir. Buna göre; duygusal tükenme ve yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (1-2, 2-3, 2-4 gruplar), (F[3,282]= 4,77, p<0,05). ANOVA analizi sonrası post-hoc çoklu karşılaştırma tekniklerinden hangisinin kullanılacağını belirlemek amacıyla levene's testi yapılarak grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir (p>0,05). Varyansların homojen olduğu belirlendikten sonra sıklıkla tercih edilen LSD çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Duygusal tükenme ile yaş arasındaki farkın hangi gruplarda olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre, 26-29 yaş (X=22,53) aralığında olan katılımcılar; 21-25 yaş (X=19,4) aralığında olan katılımcılardan, 30-34 yaş (X=19,83) aralığında olan katılımcılardan ve 35-53

(X=20,43) yaş aralığında olan katılımcılardan anlamlı derecede daha fazla duygusal tükenme yaşamaktadır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Elde edilen sonuç 3. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşı büyük olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri yaşı küçük olanlara göre daha yüksektir" desteklemektedir.

Tablo 4.22. Yaşa göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması KWH testi analizi

Yaş	n	Sıra Ort.	sd	KWH	P
21-25	70	116,61	3	10,00	0,01
26-29	89	154,22			
30-34	60	151,23			
35-53	67	150,44			
Toplam	286				

Yaşa göre mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması KWH testi analiz sonuçları Tablo 4.22'de verilmiştir. Buna göre; duyarsızlaşma ve yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (KWH=10,00; p<0,05). 26-29 yaş aralığındaki katılımcılar; 30-34 yaş aralığındaki katılımcılardan, 21-25 yaş aralığındaki katılımcılardan ve 35-53 yaş aralığındaki katılımcılardan anlamlı derecede daha fazla duyarsızlaşma yaşamaktadır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Elde edilen sonuç 3. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşı büyük olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri yaşı küçük olanlara göre daha yüksektir" desteklemektedir.

Tablo 4.23. Yaşa göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması ANOVA analizi

yaş	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
21-25	70	28,97	5,14	Between Groups	87,70	3	29,23	1,15	0,32	
26-29	89	27,61	5,34	Within Groups	7134,24	282	25,29			
30-34	60	27,88	4,08							
35-53	67	27,65	5,24							
Toplam	286	28,01	5,03		7221,94	285				

Yaşa göre mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.23'te verilmiştir. Buna göre; kişisel başarı ve yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (F[3,283]=1,15, p>0,05). Elde edilen sonuç

3. hipotezi “çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşı büyük olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri yaşı küçük olanlara göre daha yüksektir” desteklememektedir.

4.7.4. Eğitim Düzeyine Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması

Tablo 4.24. Eğitim düzeyine göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması ANOVA analiz

Eğitim Düzeyi	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Ön Lisans	38	19,89	5,43	Between Groups	33,2	2	16,61	0,48	0,61	
Lisans	216	20,88	5,89	Within Groups	9669,68	283	34,16			
Yüksek L.-Doktora	32	20,50	5,94							
Toplam	286	20,70	5,83		9702,91	285				

Eğitim düzeyine göre mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.24’te verilmiştir. Buna göre; duygusal tükenme boyutu ve eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($F[2,283]=0,48$, $p>0,05$). Elde edilen sonuç 4. hipotezi “çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha düşüktür” desteklememektedir.

Tablo 4.25. Eğitim düzeyine göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması KWH testi analizi

Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	sd	KWH	P
Ön Lisans	38	138,58	2	0,73	0,69
Lisans	216	142,73			
Yüksek L.-Doktora	32	154,56			
Toplam	286				

Eğitim düzeyine göre mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması KWH testi analiz sonuçları Tablo 4.25’te verilmiştir. Buna göre; duyarsızlaşma ve eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($KWH=0,73$; $p>0,05$). Elde edilen sonuç 4. hipotezi “çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi yüksek

olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

Tablo 4.26. Eğitim düzeyine göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması ANOVA analizi

Eğitim Düzeyi	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Ön Lisans	38	28,47	4,39	Between Groups	25,37	2	12,68	0,49	0,60	
Lisans	216	28,04	5,14	Within Groups	7196,56	283	25,43			
Yüksek L.-Doktora	32	27,28	5,06							
Toplam	286	28,01	5,03		7221,944	285				

Eğitim düzeyine göre mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.26'da verilmiştir. Buna göre; kişisel başarı boyutu ve eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (F[2,283]=0,49, p>,05). Elde edilen sonuç 4. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

4.7.5. Mesleğe Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması

Tablo 4.27. Mesleğe göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması ANOVA analizi

Meslek	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Öğretmen	96	19,63	6,09	Between Groups	210,413	2	105,20	3,13	0,04	1- 2
Hemşire	93	21,74	6,09	Within Groups	9492,5	283	33,54			
Polis Memuru	97	20,78	5,15							
Toplam	286	20,7	5,83		9702,91	285				

Mesleğe göre mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.27'de verilmiştir. Buna göre; duygusal tükenme ve meslek arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (1. ve 2. grup), (F[2,283]=3,13, p<0,05). ANOVA analizi sonrası post-hoc çoklu karşılaştırma tekniklerinden hangisinin kullanılacağını belirlemek amacıyla levene's testi yapılarak grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir (p>0,05). Varyansların homojen olduğu belirlendikten sonra sıklıkla tercih edilen LSD çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Duygusal tükenme ile meslek arasındaki farkın

hangi gruplarda olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre, öğretmen (X=19,63) olan katılımcılar; hemşire (X=21,27) olan katılımcılardan anlamlı derecede daha az duygusal tükenme yaşamaktadır. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Elde edilen sonuç 5. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yapılan meslek arasında anlamlı bir ilişki vardır. Hemşire ve polislerin mesleki tükenmişlik düzeyleri öğretmenlere göre daha yüksektir" desteklemektedir.

Tablo 4.28. Mesleğe göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması KWH testi analizi

Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	sd	KWH	P
Öğretmen	96	147,70	2,80	2	0,24
Hemşire	93	131,89			
Polis Memuru	97	150,47			
Toplam	286				

Mesleğe göre mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması KWH testi analiz sonuçları Tablo 4.28'de verilmiştir. Buna göre; duyarsızlaşma ve meslek arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (KWH=2; p>0,05). Elde edilen sonuç 5. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yapılan meslek arasında anlamlı bir ilişki vardır. Hemşire ve polislerin mesleki tükenmişlik düzeyleri öğretmenlere göre daha yüksektir" desteklememektedir.

Tablo 4.29. Mesleğe göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması ANOVA analizi

Meslek	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Öğretmen	96	27,73	5,16	Between Groups	13,52	2	6,76	0,26	0,76	
Hemşire	93	28,03	5,11	Within Groups	7208,42	283	25,47			
Polis Memuru	97	28,26	4,85							
Toplam	286	28,01	5,03		7221,94	285				

Mesleğe göre mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.29'da verilmiştir. Buna göre; kişisel başarı boyutu ve meslek arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (F[2,283]=0,26, p>0,05). Elde edilen sonuç 5. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yapılan meslek arasında anlamlı bir ilişki vardır. Hemşire ve polislerin mesleki tükenmişlik düzeyleri öğretmenlere göre daha yüksektir" desteklememektedir.

4.7.6. Aylık Gelir Düzeyine Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması

Tablo 4.30. Aylık gelir düzeyine göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması t-testi analizi

Aylık Gelir Düzeyi	N	X	SS	Sd	T	p
2.000- 4.900 TL	155	20,59	5,69	284	-0,36	0,58
4.490- 10.000 TL	131	20,84	6,01	270,44		

Aylık gelir düzeyine göre mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu karşılaştırması t-testi analiz sonuçları Tablo 4.30'da verilmiştir. Buna göre, aylık gelir düzeyi ile duygusal tükenme arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t=-0,36; p>0,05). Elde edilen sonuç 6. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

Tablo 4.31. Aylık gelir düzeyine göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması MWU testi analizi

Aylık Gelir Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
2.000- 4.900 TL	155	147,66	22888,00	9507,00	0,35
4.490- 10.000 TL	131	138,57	18153,00		
Toplam	286				

Aylık gelir düzeyine göre mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması MWU testi analiz sonuçları Tablo 4.31'de verilmiştir. Buna göre, 2.000-4.900 TL aralığında aylık gelir düzeyine sahip katılımcıların duyarsızlaşma düzeyi ile 4.490-10.000 TL aralığında aylık gelir düzeyine sahip katılımcıların duyarsızlaşma düzeyi arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (U=9507,00; p>0,05). Elde edilen sonuç 6. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

Tablo 4.32. Aylık gelir düzeyine göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması t-testi analizi

Aylık Gelir Düzeyi	N	X	SS	Sd	T	p
2.000- 4.900 TL	155	28,09	5,17	284	0,27	0,43
4.490- 10.000 TL	131	27,92	4,88	270,44		

Aylık gelir düzeyine göre mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu karşılaştırması t-testi analiz sonuçları Tablo 4.32'de verilmiştir. Buna göre, erkek ve kadın katılımcıların kişisel başarı boyutları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t=0,27; p>0,05). Elde edilen sonuç 6. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

4.7.7. Medeni Duruma Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırması

Tablo 4.33. Medeni duruma göre duygusal tükenme boyutu karşılaştırması t-testi analizi

Medeni Durum	N	X	SS	Sd	t	p
Evli	135	20,37	5,85	284	-0,93	0,83
Bekâr	151	21,01	8,81	279,98		

Medeni duruma göre mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu karşılaştırması t-testi analiz sonuçları Tablo 4.33'te verilmiştir. Buna göre, evli ve bekâr katılımcıların kişisel başarı boyutu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t=-0,93; p>0,05). Elde edilen sonuç 7. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Evli bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri bekârlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

Tablo 4.34. Medeni duruma göre duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması MWU testi analizi

Medeni Durum	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Evli	135	148,80	20088,50	9476,50	0,30
Bekâr	151	138,76	20952,50		
Toplam	286				

Medeni duruma göre mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu karşılaştırması MWU testi analiz sonuçları Tablo 4.34'te verilmiştir. Buna göre, evli katılımcıların duyarsızlaşma düzeyi ile bekâr katılımcıların duyarsızlaşma düzeyi arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (U=9476,50; p>0,05). Elde edilen sonuç 7. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Evli bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri bekârlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

Tablo 4.35. Medeni duruma göre kişisel başarı boyutu karşılaştırması t-testi analizi

Medeni Durum	N	X	SS	sd	t	p
Evli	135	27,70	4,85	284	-0,98	0,21
Bekâr	151	28,29	5,19	283,44		

Medeni duruma göre mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu karşılaştırması t-testi analiz sonuçları Tablo 4.35'te verilmiştir. Buna göre, evli ve bekâr katılımcıların kişisel başarı boyutu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t=-0,98; p>0,05). Elde edilen sonuç 7. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Evli bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri bekârlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

4.8. Demografik Değişkenlere Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması

4.8.1. Cinsiyete Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması

Tablo 4.36. Cinsiyete göre yaşam doyumu karşılaştırması t-testi analizi

Cinsiyet	N	X	SS	sd	t	p
Erkek	128	16,58	3,91	284	0,22	0,31
Kadın	158	16,48	3,63	262,64		

Cinsiyete göre yaşam doyumu karşılaştırması t-testi analiz sonuçları Tablo 4.36'da verilmiştir. Buna göre, erkek ve kadın katılımcıların yaşam doyumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t=0,22; p>0,05). Elde edilen sonuç 8. hipotezi "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı

bir ilişki vardır. Erkeklerin yaşam doyumu düzeyleri kadınlara göre daha yüksektir" desteklememektedir.

4.8.2. Görev Süresine Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması

Tablo 4.37. Görev süresine göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analizi

Görev Süresi	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
0- 1 Yıl	70	16,88	4,09	Between Groups	67,09	4	16,77	1,19	0,31	
2- 5 Yıl	117	16,00	3,65	Within Groups	3950,12	281	14,05			
6- 9 Yıl	35	17,31	3,33							
10- 20 Yıl	42	16,50	3,46							
20- 29 Yıl	22	17,00	4,20							
Toplam	286	16,53	3,75		4017,21	285				

Görev süresine göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.37'de verilmiştir. Buna göre; yaşam doyumu ve görev süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (F[4,281]=1,19, p>0,05). Elde edilen sonuç 9. hipotezi "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile görev süresi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Görev süresi fazla olan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri görev süresi az olanlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

4.8.3. Yaşa Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması

Tablo 4.38. Yaşa göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analizi

yaş	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
21-25	70	15,61	3,94	Between Groups	106,21	3	35,40	2,55	0,05	1- 2
26-29	89	17,20	3,42	Within Groups	3911,00	282	13,86			
30-34	60	16,31	4,12							
35-53	67	16,79	3,47							
Toplam	286	16,53	3,75		4017,21	285				

Yaşa göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.38'de verilmiştir. Buna göre; yaşam doyumu ve yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (1. ve 2. grup), (F[3,282]= 2,55, p=0,05). ANOVA analizi sonrası post-hoc çoklu karşılaştırma tekniklerinden hangisinin kullanılacağını belirlemek amacıyla levene's testi yapılarak grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir (p>0,05). Varyansların homojen olduğu belirlendikten sonra sıklıkla

tercih edilen LSD çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Yaşam doyumu ile yaş arasındaki farkın hangi gruplarda olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre 21-25 yaş (X=15,61) aralığındaki katılımcılar; 26-29 yaş (X=17,20) aralığındaki katılımcılardan anlamlı derecede daha az yaşam doyumuna sahiptir. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Elde edilen sonuç 10. hipotezi "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşı büyük olan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri yaşı küçük olanlara göre daha yüksektir" desteklemektedir.

4.8.4. Eğitim Düzeyine Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması

Tablo 4.39. Eğitim düzeyine göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analizi

Eğitim Düzeyi	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Ön Lisans	38	17,21	4	Between Groups	33,60	2	16,80	1,19	0,30	
Lisans	216	16,33	3,78	Within Groups	3983,61	283	14,07			
Yüksek L.-Doktora	32	17,03	3,13							
Toplam	286	16,53	3,75		4017,21	285				

Eğitim düzeyine göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.39'da verilmiştir. Buna göre; yaşam doyumu ve eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (F[2,283]=1,19, p >0,05). Elde edilen sonuç 11. hipotezi "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri, eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha yüksektir" desteklememektedir.

4.8.5. Mesleğe Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması

Tablo 4.40. Mesleğe göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analizi

Meslek	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Öğretmen	96	16,72	3,57	Between Groups	118,30	2	59,15	4,29	0,01	1- 2, 2- 3
Hemşire	93	15,64	3,58	Within Groups	3898,90	283	13,77			
Polis Memuru	97	17,18	,40							
Toplam	286	16,53	,22		4017,21	285				

Mesleğe göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.40'ta verilmiştir. Buna göre; yaşam doyumu ve meslek arasında istatistiksel olarak anlamlı

bir fark bulunmuştur (1. ve 2.; 2. ve 3. gruplar), (F[2,283]= 4,29, p<0,05). ANOVA analizi sonrası post-hoc çoklu karşılaştırma tekniklerinden hangisinin kullanılacağını belirlemek amacıyla levene's testi yapılarak grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir (p>0,05). Varyansların homojen olduğu belirlendikten sonra sıklıkla tercih edilen LSD çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Yaşam doyumu ile meslek arasındaki farkın hangi gruplarda olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre hemşire (X=15,64) olan katılımcılar; öğretmen (X=16,72) olan katılımcılardan ve polis memuru (X=17,18) olan katılımcılardan (X=15,61) anlamlı derecede daha az yaşam doyumuna sahiptir. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Elde edilen sonuç 12. hipotezi "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile yapılan meslek arasında anlamlı bir ilişki vardır. Hemşire ve polislerin yaşam doyumu düzeyleri öğretmenlere göre daha düşüktür" desteklemektedir.

4.8.6. Aylık Gelir Düzeyine Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması

Tablo 4.41. Aylık gelir düzeyine göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analizi

Aylık Gelir Düzeyi	N	X	SS	sd	T	p
2.000- 4.900 TL	155	16,66	3,79	284	0,65	0,54
4.490- 10.000 TL	131	16,37	3,71	278,05		

Aylık gelir düzeyine göre yaşam doyumu karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.41'de verilmiştir. Buna göre; aylık gelir düzeyi ile yaşam doyumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t=0,65; p>0,05). Elde edilen sonuç 13. hipotezi "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha yüksektir" desteklememektedir.

4.8.7. Medeni Duruma Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırması

Tablo 4.42. Medeni duruma göre yaşam doyumu karşılaştırması t-testi analizi

Medeni Durum	N	X	SS	sd	t	p
Evli	135	16,94	3,74	284	1,78	0,98
Bekâr	151	16,15	3,73	280,38		

Medeni duruma göre yaşam doyumu karşılaştırması t-testi analiz sonuçları Tablo 4.42'de verilmiştir. Buna göre, medeni durum ile yaşam doyumu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t=1,78; p>0,05). Elde edilen sonuç 14. hipotezi "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Evli bireylerin yaşam doyumu düzeyleri bekârlara göre daha yüksektir" desteklememektedir.

4.9. Demografik Değişkenlere Göre Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

4.9.1. Cinsiyete Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.43. Cinsiyete göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması MWU testi analizi

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Erkek	128	126,70	16218,00	7962,00	0,00
Kadın	158	157,11	24823,00		
Toplam	286				

Cinsiyete göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması MWU testi analiz sonuçları Tablo 4.43'te verilmiştir. Buna göre, erkek ve kadın katılımcıların olumlu dini başa çıkma düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (U=7962,00; p<0,05). Erkek katılımcıların olumlu dini başa çıkma düzeyleri, kadın katılımcıların olumlu dini başa çıkma düzeylerinden anlamlı derecede düşüktür. Elde edilen sonuç 15. hipotezi "çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Erkeklerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri kadınlara göre daha düşüktür" desteklemektedir.

4.9.2. Görev Süresine Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.44. Görev süresine göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması KWH testi analizi

Görev Süresi	n	Sıra Ort.	sd	KWH	P
0- 1 Yıl	70	147,66	4	1,75	0,78
2- 5 Yıl	117	136,44			
6- 9 Yıl	35	147,41			
10- 20 Yıl	42	145,79			
20- 29 Yıl	22	157,20			
Toplam	286				

Görev süresine göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması KWH testi analiz sonuçları Tablo 4.44'te verilmiştir. Buna göre; olumlu dinî başa çıkma ve görev süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (KWH=1,75; p>0,05). Elde edilen sonuç 16. hipotezi "çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile görev süresi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Görev süresi fazla olan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri görev süresi az olanlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

4.9.3. Yaşa Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.45. Yaşa göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması KWH testi analizi

Yaş	n	Sıra Ort.	sd	KWH	P
21-25	70	141,91	3	0,46	0,92
26-29	89	141,58			
30-34	60	141,53			
35-53	67	149,47			
Toplam	286				

Yaşa göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması KWH testi analiz sonuçları Tablo 4.45'te verilmiştir. Buna göre; olumlu dinî başa çıkma ve yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (KWH=0,46; p>0,05). Elde edilen sonuç 17. hipotezi "çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşı büyük olan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri yaşı küçük olanlara göre daha yüksektir" desteklememektedir.

4.9.4. Eğitim Düzeyine Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.46. Eğitim düzeyine göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması KWH testi analizi

Eğitim Düzeyi	n	Sıra Ort.	sd	KWH	P
Ön Lisans	38	158,05	2	1,56	0,45
Lisans	216	142,17			
Yüksek L.-Doktora	32	135,20			
Toplam	286				

Eğitim düzeyine göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması KWH testi analiz sonuçları Tablo 4.46'da verilmiştir. Buna göre; olumlu dinî başa çıkma ve eğitim

düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (KWH=1,56; p>0,05). Elde edilen sonuç 18. hipotezi "çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri, eğitim düzeyleri düşük olanlara göre daha yüksektir" desteklememektedir.

4.9.5. Mesleğe Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.47. Mesleğe göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması KWH testi analizi

Meslek	n	Sıra Ort.	sd	KWH	P
Öğretmen	96	156,09	2	3,75	0,15
Hemşire	93	140,94			
Polis Memuru	97	133,49			
Toplam	286				

Mesleğe göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması KWH testi analiz sonuçları Tablo 4.47'de verilmiştir. Buna göre; olumlu dinî başa çıkma ve meslek arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (KWH=3,75; p>0,05).

4.9.6. Aylık Gelir Düzeyine Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.48. Aylık gelir düzeyine göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması MWU testi analizi

Aylık Gelir Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
2.000- 4.900 TL	155	150,31	23298,50	9096,50	0,12
4.490- 10.000 TL	131	135,44	17742,50		
Toplam	286				

Aylık gelir düzeyine göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması MWU testi analiz sonuçları Tablo 4.48'de verilmiştir. Buna göre, olumlu dinî başa çıkma ile aylık gelir düzeyi arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (U=9096,50; p>0,05). Elde edilen sonuç 20. hipotezi "çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri, aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha yüksektir" desteklememektedir.

4.9.7. Medeni Duruma Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.49. Medeni duruma göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması MWU testi analizi

Medeni Durum	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Evli	135	147,11	19860,00	9705,00	0,48
Bekâr	151	140,27	21181,00		
Toplam	286				

Medeni duruma göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırması MWU testi analiz sonuçları Tablo 4.49'da verilmiştir. Buna göre, olumlu dinî başa çıkma ile medeni durum arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (U=9705,00; p>0,05). Elde edilen sonuç 21. hipotezi "çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Evli bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri bekârlara göre daha yüksektir" desteklememektedir.

4.9.8. Cinsiyete Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.50. Cinsiyete göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması t-testi analizi

Cinsiyet	N	X	SS	Sd	T	p
Erkek	128	7,77	2,43	284	4,04	0,04
Kadın	158	6,51	2,76	282,09		

Cinsiyete göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması t-testi analiz sonuçları Tablo 4.50'de verilmiştir. Buna göre, cinsiyet ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (t=4,04; p<0,05). Erkeklerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri kadınlara göre daha yüksektir. Elde edilen sonuç 22. hipotezi "çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Erkeklerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri kadınlara göre daha yüksektir" desteklemektedir.

4.9.9. Görev Süresine Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.51. Görev süresine göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması ANOVA analizi

Görev Süresi	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
0- 1 Yıl	70	7,32	2,52	Between Groups	82,89	4	20,72	2,93	0,02	1-4, 2-4, 4-5
2- 5 Yıl	117	7,35	2,66	Within Groups	1981,41	281	7,051			
6- 9 Yıl	35	6,40	2,56							
10- 20 Yıl	42	6,07	2,56							
20- 29 Yıl	22	7,77	3,27							
Toplam	286	7,07	2,69		2064,30	285				

Görev süresine göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.51'de verilmiştir. Buna göre; olumsuz dinî başa çıkma ve görev süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (1-4, 2-4, 4-5 gruplar), ($F[4,281]=2,93$, $p<0,05$). ANOVA analizi sonrası post-hoc çoklu karşılaştırma tekniklerinden hangisinin kullanılacağını belirlemek amacıyla levene's testi yapılarak grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir ($p>0,05$). Varyansların homojen olduğu belirlendikten sonra sıklıkla tercih edilen LSD çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Olumsuz dinî başa çıkma ile görev süresi arasındaki farkın hangi gruplarda olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre, 10- 20 yıllık ($X=6,07$) görev süresine sahip katılımcılar; 0-1 yıllık ($X=7,32$) görev süresine sahip katılımcılardan, 2- 5 yıllık ($X=7,35$) görev süresine sahip katılımcılardan ve 20-29 yıllık görev süresine sahip katılımcılardan anlamlı derecede daha az olumsuz dini başa çıkma düzeyine sahiptir. Diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Elde edilen sonuç 23. hipotezi "çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile görev süresi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Görev süresi fazla olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri görev süresi az olanlara göre daha yüksektir" desteklemektedir.

4.9.10. Yaşa Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.52. Yaşa göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması ANOVA analizi

yaş	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
21-25	70	7,10	2,71	Between Groups	11,66	3	3,88	0,53	0,65	
26-29	89	7,26	2,59	Within Groups	2052,64	282	7,27			
30-34	60	7,15	2,41							
35-53	67	6,73	3,02							
Toplam	286	7,07	2,69		2064,30	285				

Yaşa göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.52'de verilmiştir. Buna göre; olumsuz dinî başa çıkma ve yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (F[3,282]=0,53, p>0,05). Elde edilen sonuç 24. hipotezi "çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile yaş arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşı büyük olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri yaşı küçük olanlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

4.9.11. Eğitim Düzeyine Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.53. Eğitim düzeyine göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması ANOVA analizi

Eğitim Düzeyi	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Ön Lisans	38	8,47	2,39	Between Groups	112,85	2	56,42	8,18	0,00	1-2, 1-3,
Lisans	216	6,99	2,65	Within Groups	1951,45	283	6,89			2-3
Yüksek L.-Doktora	32	6,00	2,71							
Toplam	286	7,07	2,69		2064,30	285				

Eğitim düzeyine göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.53'te verilmiştir. Buna göre; olumsuz dinî başa çıkma ve eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (1-2, 1-3, 2-3 gruplar), (F[2,283]= 8,18, p<0,05). ANOVA analizi sonrası post-hoc çoklu karşılaştırma tekniklerinden hangisinin kullanılacağını belirlemek amacıyla levene's testi yapılarak grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir (p>0,05). Varyansların homojen olduğu belirlendikten sonra sıklıkla tercih edilen LSD çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Olumsuz dinî başa çıkma ile eğitim düzeyi arasındaki farkın hangi gruplarda olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD

testinin sonuçlarına göre, Lisans mezunu (X=6,99) katılımcılar, Ön Lisans (X=8,47) mezunu katılımcılardan; Yüksek Lisans- Doktora (X=6,00) mezunu olan katılımcılar, Ön Lisans (X=8,47) mezunu olan katılımcılardan; Yüksek Lisans- Doktora (X=6,00) mezunu olan katılımcılar, Lisans mezunu (X=6,99) olan katılımcılardan anlamlı derecede daha düşük olumsuz dini başa çıkma düzeyine sahiptir. Eğitim düzeyi arttıkça olumsuz dini başa çıkma düzeyi azalmaktadır. Elde edilen sonuç 25. hipotezi "çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri, eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha düşüktür" desteklemektedir.

4.9.12. Mesleğe Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.54. Mesleğe göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması ANOVA analizi

Meslek	N	X	SS	Varyans	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Öğretmen	96	6,50	2,75	Between Groups	78,93	2	39,46	5,626	,00	1-3, 2-3
Hemşire	93	6,95	2,68	Within Groups	1985,37	283	7,01			
Polis Memuru	97	7,76	2,50							
Toplam	286	7,07	2,69		2064,30	285				

Mesleğe göre göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması ANOVA analiz sonuçları Tablo 4.54'te verilmiştir. Buna göre; olumsuz dinî başa çıkma ve meslek arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (1. ve 3.; 2. ve 3. gruplar), ($F[2,283]= 8,18$, $p<0,05$). ANOVA analizi sonrası post-hoc çoklu karşılaştırma tekniklerinden hangisinin kullanılacağını belirlemek amacıyla levene's testi yapılarak grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir ($p>0,05$). Varyansların homojen olduğu belirlendikten sonra sıklıkla tercih edilen LSD çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Olumsuz dinî başa çıkma ile meslek arasındaki farkın hangi gruplarda olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre, polis memuru (X=7,76) olan katılımcılar; hemşire (X=6,95) ve öğretmen (X=6,50) olan katılımcılardan anlamlı derecede daha yüksek olumsuz dini başa çıkma düzeyine sahiptir.

4.9.13. Aylık Gelir Düzeyine Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.55. Aylık gelir düzeyine göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması t-testi analizi

Aylık Gelir Düzeyi	N	X	SS	Sd	T	p
2.000- 4.900 TL	155	7,35	2,75	284	1,90	0,12
4.490- 10.000 TL	131	6,74	2,58	281,01		

Aylık gelir düzeyine göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması t-testi analiz sonuçları Tablo 4.55'te verilmiştir. Buna göre, aylık gelir düzeyi ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t=1,90; p>0,05). Elde edilen sonuç 27. hipotezi "çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri, aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

4.9.14. Medeni Duruma Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırması

Tablo 4.56. Medeni duruma göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması t-testi analizi

Medeni Durum	N	X	SS	sd	T	p
Evli	135	6,94	2,81	284	-0,76	0,20
Bekâr	151	7,19	2,57	273,10		

Medeni duruma göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırması t-testi analiz sonuçları Tablo 4.56'da verilmiştir. Buna göre, medeni durum ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (t=-0,76; p>0,05). Elde edilen sonuç 28. hipotezi "çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Evli bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri bekârlara göre daha düşüktür" desteklememektedir.

4.10. Yaşam Doyumu İle Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

4.10.1. Yaşam Doyumu İle Olumlu Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişki

Tablo 4.57. Yaşam doyumu ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki korelasyon

Değişkenler	N	r	p
Yaşam doyumu Olumlu dinî başa çıkma	286	0,19	0,00

Yaşam doyumu ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi Tablo 4.57'de verilmiştir. Buna göre; yaşam doyumu ile olumlu dinî başa çıkma arasında istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde pozitif bir ilişki vardır ($r=0,19$, $p<0,05$). Yaşam doyumu arttıkça olumlu dinî başa çıkma da artmaktadır. Elde edilen sonuç 19. hipotezi "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile olumlu dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşam doyumu düzeyleri artarken olumlu dini başa çıkma düzeyleri de artmaktadır" desteklemektedir.

4.10.2. Yaşam Doyumu İle Olumsuz Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişki

Tablo 4.58. Yaşam doyumu ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki korelasyon

Değişkenler	N	R	p
Yaşam doyumu Olumsuz dinî başa çıkma	286	-0,02	0,70

Yaşam doyumu ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi Tablo 4.58'de verilmiştir. Buna göre; yaşam doyumu ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir ($r=-0,02$, $p>0,05$). Elde edilen sonuç 2. hipotezi "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile olumsuz dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yaşam doyumu düzeyleri artarken olumsuz dini başa çıkma düzeyleri azalmaktadır" desteklememektedir.

4.11. Mesleki Tükenmişlik İle Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

4.11.1. Mesleki Tükenmişlik İle Olumlu Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişki

Tablo 4.59. Duygusal tükenme ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki korelasyon

Değişkenler	N	R	P
Duygusal tükenme Olumlu dinî başa çıkma	286	-0,04	0,46

Mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi Tablo 4.59'da verilmiştir. Buna göre; duygusal tükenme ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir (r=-0,04, p>0,05). Elde edilen sonuç 30. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile olumlu dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken olumlu dini başa çıkma düzeyleri artmaktadır" desteklememektedir.

Tablo 4.60. Duyarsızlaşma ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki korelasyon

Değişkenler	N	r	p
Duyarsızlaşma Olumlu dinî başa çıkma	286	-0,02	0,63

Mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi tablo 4.60'ta verilmiştir. Buna göre; duyarsızlaşma ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir (r=-0,02, p>0,05). Elde edilen sonuç 30. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile olumlu dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken olumlu dini başa çıkma düzeyleri artmaktadır" desteklememektedir.

Tablo 4.61. Kişisel başarı ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki korelasyon

Değişkenler	N	r	p
Kişisel başarı Olumlu dinî başa çıkma	286	0,1	0,43

Mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi tablo 4.61'de verilmiştir. Buna göre; kişisel başarı ile olumlu dinî başa çıkma arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir (r=0,1, p>0,05). Elde edilen sonuç 30. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile olumlu dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken olumlu dini başa çıkma düzeyleri artmaktadır" desteklememektedir.

4.11.2. Mesleki Tükenmişlik İle Olumsuz Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişki

Tablo 4.62. Duygusal tükenme ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi

Değişkenler	N	r	p
Duygusal tükenme Olumsuz dinî başa çıkma	286	0,2	0,33

Mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi tablo 4.62'de verilmiştir. Buna göre; duygusal tükenme ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir (r=0,02, p>0,05). Elde edilen sonuç 26. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile olumsuz dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken olumsuz dini başa çıkma düzeyleri de azalmaktadır" desteklememektedir.

Tablo 4.63. Duyarsızlaşma ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi

Değişkenler	N	r	p
Duyarsızlaşma Olumsuz dinî başa çıkma	286	-0,90	0,64

Mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi tablo 4.63'te verilmiştir. Buna göre; duyarsızlaşma ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir (r=-0,90, p>0,05). Elde edilen sonuç 26. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile olumsuz dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken olumsuz dini başa çıkma düzeyleri de azalmaktadır" desteklememektedir.

Tablo 4.64. Kişisel başarı ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi

Değişkenler	N	r	p
Kişisel başarı Olumsuz dinî başa çıkma	286	0,03	0,54

Mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki korelasyon analizi tablo 4.64'te verilmiştir. Buna göre; kişisel başarı ile olumsuz dinî başa çıkma arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir (r=0,03, p>0,05). Elde edilen sonuç 26. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile olumsuz dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken olumsuz dini başa çıkma düzeyleri de azalmaktadır" desteklememektedir.

4.12. Mesleki Tükenmişlik İle Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Tablo 4.65. Duygusal tükenme ile yaşam doyumu arasındaki korelasyon analizi

Değişkenler	N	r	p
Duygusal tükenme Yaşam doyumu	286	-0,01	0,85

Mesleki tükenmişliğin duygusal tükenme boyutu ile yaşam doyumu arasındaki korelasyon analizi tablo 4.65'te verilmiştir. Buna göre; duygusal tükenme ile yaşam doyumu arasında arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir (r=-0,01, p>0,05). Elde edilen sonuç 29. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken yaşam doyumu düzeyleri artmaktadır" desteklememektedir.

Tablo 4.66. Duyarsızlaşma ile yaşam doyumu arasındaki korelasyon analizi

Değişkenler	N	r	p
Duyarsızlaşma Yaşam doyumu	286	0,10	0,08

Mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu ile yaşam doyumu arasındaki korelasyon analizi tablo 4.66'da verilmiştir. Buna göre; duyarsızlaşma ile yaşam doyumu arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir (r= 0,10, p>0,05). Elde edilen sonuç 29. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken yaşam doyumu düzeyleri artmaktadır" desteklememektedir.

Tablo 4.67. Kişisel başarı ile yaşam doyumu arasındaki korelasyon analizi

Değişkenler	N	r	p
Kişisel başarı Yaşam doyumu	286	-0,07	0,11

Mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu ile yaşam doyumu arasındaki korelasyon analizi tablo 4.67'de verilmiştir. Buna göre; kişisel başarı ile yaşam doyumu arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir (r=-0,07, p>0,05). Elde edilen sonuç 29. hipotezi "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır. Mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken yaşam doyumu düzeyleri artmaktadır" desteklememektedir.

5. TARTIŞMA

Bu kısımda çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri, mesleki tükenmişlik düzeyleri ve dini başa çıkma şekilleri arasındaki ilişki ve demografik değişkenlere göre (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, aylık gelir düzeyi, meslek, görev süresi) bu değişkenlerin farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesine ait bulguların tartışılmasına ve yorumlanmasına yer verilmiştir.

5.1. Demografik Değişkenlere Göre Mesleki Tükenmişlik Karşılaştırmasına Dair Bulguların Tartışılması

Hipotez 1'de; "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olacağı, erkeklerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri (duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutları) cinsiyete göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.15, Tablo 4.16, Tablo 4.17). Elde edilen sonuç 1. hipotezi desteklememektedir.

Cinsiyete göre mesleki tükenmişlik karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Sucuoğlu ve Kuloğlu, 1996; Akçamete vd., 1998; Başaran, 1999; Çokluk, 1999; Kırılmaz, Çelen ve Sarp, 2000; Izgar, 2000; Gencay, 2000; Akçamete vd., 2001; Dolunay, 2001, 2002; Sertçe, 2002; Özben ve Argun, 2003; Kulaksız vd., 2003; Kırılmaz, Çelen ve Sarp, 2003; Naktiyok ve Karabey, 2005; Çavuşoğlu, 2005; Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005; Çelik, 2006; Gündüz, 2006; Şahin ve Cemaloğlu, 2007; Çağlıyan, 2007; Oruç, 2007; Çavuş, Gök ve Kurtay, 2007; Yoğun Erçen, 2007; Yiğit, 2007; Kan, 2008; Özcan, 2008; Azizoğlu ve Özyer, 2009; Başol ve Altay, 2009; Okyay, 2009; Dilber, 2009; Brudnik, 2010; Telef, 2011; Türkçapar, 2011; Çağlar ve Demirtaş, 2011; Ercengiz ve Tetik, 2012; Aydemir, 2013; Demirdöğen, 2013; Gündoğdu, 2013; Bilgen ve Genç, 2014; Çolakoğlu ve Yılmaz, 2014; Tümkaya ve Uştu, 2016).

Yapılan bazı çalışmalar erkeklerin kadınlara göre anlamlı derece daha fazla duygusal tükenme yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Ergin, 1992; Tümkaya, 1996; Çokluk, 2001; Girgin ve Baysal, 2005; Vızlı, 2005; Otacıoğlu, 2008; Başol ve Altay, 2009;

Talşık, 2016; Yılmaz ve Aslan, 2018). Literatürde kadınların erkeklere göre anlamlı derecede daha fazla duygusal tükenme yaşadıkları sonucunu bulan çalışmalar da mevcuttur (Çokluk, 2001; Özmen, 2001; Sürgevil ve Budak, 2005; Topaloğlu, Koç ve Yavuz, 2007; Çağlar, 2011; Akman, 2016; Diri ve Kral, 2016). Karahan (2008) yaptığı çalışmada erkeklerin kişisel başarı düzeylerini, kadınlarınkine göre anlamlı derecede yüksek bulmuştur. Peker (2002) ve Ağaoğlu, Ceylan, Kerim ve Maden (2004), erkeklerin kadınlara göre anlamlı derecede daha çok tükenmişlik yaşadıkları bulunmuştur. Çimen (2007) yaptığı çalışmada erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre anlamlı derecede daha az duygusal tükenme yaşadığını bulmuştur.

Ulaşılan sonuçlara göre, mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu görev süresine göre farklılık göstermezken ($p>0,05$), (Tablo 4.19), duygusal tükenme ve kişisel başarı boyutu görev süresine göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$), (Tablo 4.18, Tablo 4.20). Görev süresi az olan bireylerin kişisel başarı düzeyi görev süresi çok olanlara göre daha yüksektir. Görev süresi az olan bireylerin duygusal tükenme düzeyi görev süresi çok olanlara göre daha düşüktür.

Görev süresi az olan bireylerin kişisel başarı düzeyinin görev süresi çok olanlara göre daha yüksek olması ve görev süresi az olan bireylerin duygusal tükenme düzeyinin görev süresi çok olanlara göre daha düşük olması; meslekte geçirilen sürenin artması ile beraber bireylerde zamanla oluşan yapılan işe karşı isteksizlik, yapılan işin monotonlaşması, bireylerin mesleki ve özel birtakım hedeflerine ulaşması sonucu ile işten alınan ödüllerin ve algılanan hazzın torele edilerek azalması, bireyin mesleğin getirdikleri zorluklara karşı yıpranarak ilk zamanlardaki dayanıklılığını, sabır ve hoş görüsünü kaybetmesi ile açıklanabilir. Görev süresine göre mesleki tükenmişlik karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir.

Aydemir (2013) yapmış olduğu çalışmada görev süresi az olan bireylerin duyarsızlaşma düzeyini, çok olanlara göre anlamlı derecede yüksek bulmuştur. Akçamete vd., (2001), Peker (2002), Piyal (2003), Kırılmaz, Çelen ve Sarp (2003), Başören (2005), Gencay (2007), Aksoy (2007), Kayabaşı (2008), Dilber (2009), Çelebi'nin (2013), Bilgen ve Genç (2014), Dere Çiftçi (2015) ve Tümkaya ve Uştu, (2016) tükenmişlik düzeyinin görev süresine göre farklılaşmadığını bulmuştur. Sucuoğlu ve Kuloğlu (1996), Çokluk (2001) ve Oruç (2007) görev süresi yüksek

olan öğretmenlerin kişisel başarı düzeylerinin, görev süresi düşük olanlara göre anlamlı derecede daha yüksek olarak bulmuştur. Baysal (1995), Kavla (1998), Yerlikaya (2000), Selçukoğlu (2001), Dolunay (2002), Kapkıran (2003) ve Taşğın (2004) mesleki tükenmişlik ile görev süresi arsında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Azizoğlu ve Özyer'in (2010) çalışmasında görev süresi ile tükenmişlik arsından pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yılmaz Dinç'in (2013) yaptığı araştırmada görevde uzun süredir (11 yıl ve üzeri) çalışmakta olan polis memurlarının tükenmişlik seviyesi, yeni olan (5 yıl ve altı) polis memurlarına göre daha düşük olduğu sonucu elde edilmiştir. Maslach ve Jackson (1981), Otacıoğlu (2008), Girgin (2010), Budak ve Sürgevil (2013), Talşık (2016) ve Yılmaz, Esentürk, ve İlhan (2018) çalışmasında görev süresi ile tükenmişlik arsından negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Hipotez 3'te; "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olacağı, yaşı büyük olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin yaşı küçük olanlara göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların kişisel başarı boyutu yaşa göre farklılık göstermezken ($p>0,05$), (Tablo 4.23), duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutu yaşa göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$), (Tablo 4.21, Tablo 4.22). Yaşı küçük olan bireylerin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma düzeyleri, yaşı büyük olanlara göre daha düşüktür. Elde edilen sonuç 3. hipotezi desteklemektedir. Yaşı küçük olan bireylerin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma düzeylerinin, yaşı büyük olanlara göre daha düşük olması; büyük yaştaki bireylerin yaşamış olduğu kötü yaşam olaylarının daha fazla olması, 30-40'lı yaşlarda bireylerin Erikson'un üretkenlik karşısında durağanlaşma gelişim evrensinde yaşamış olduğu monotonlaşma kaygısı (Arslan, 2008) ve meslekten kaynaklı yıpranma düzeylerinin yüksek olması ile açıklanabilir. Yaşa göre mesleki tükenmişlik karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005; Diri ve Kral, 2016).

Aydemir (2013) yaş ile duyarsızlaşma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulmuştur. Akçamete vd., (2001), Kırılmaz vd., (2003), Taşğın (2004), Budak ve Sürgevil (2005), Yoğun Erçen (2007), Kaya (2010), Yıldız (2012), Gündoğdu (2013) ve Dere Çiftçi (2015) yaş ile tükenmişlik arasından anlamlı bir fark

saptayamamıştır. Kişisel başarının yaş ile birlikte anlamlı derecede arttığını bulan çalışmalar da vardır (Sucuoğlu ve Kuloğlu, 1996; Kulaksız vd., 2003; Oruç, 2007; Karahan, 2008). Azizoğlu ve Özyer'in (2010) çalışmasında görev süresi ile yaş arsından pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaş ilerledikçe duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve kişisel başarı düzeyi azaldığı sonucu bulunmuştur (Çam, 1989).

Hipotez 4'te; "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olacağı, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin, eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha düşük olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların mesleki tükenmişlik düzeyinin her üç boyutu da (kişisel başarı, duygusal tükenme, duyarsızlaşma) eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.24, Tablo 4.25, Tablo 4.26). Elde edilen sonuç 4. hipotezi desteklememektedir. Eğitim düzeyine göre mesleki tükenmişlik karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Özgün, 2007; Çimen, 2007; Kayabaşı, 2008; Gençtürk, 2008; Çelikkaleli, 2011; Yılmaz, 2013; Sağır ve diğ., 2014, Dere Çiftçi, 2015). Telef (2011) ve Gündoğdu (2013) yaptığı çalışmada öğretmenlerin kişisel başarı boyutu ile eğitim düzeyi arasından pozitif yönde anlamlı bir ilişki elde etmiştir.

Hipotez 5'te; "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yapılan meslek arasında anlamlı bir ilişki olacağı, hemşire ve polislerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin öğretmenlere göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların mesleki tükenmişlik düzeyinin duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutu mesleğe göre farklılık göstermezken ($p>0,05$), (Tablo 4.28, Tablo 4.29), duygusal tükenme boyutu mesleğe göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$), (Tablo 4.27). Hemşirelerin duygusal tükenme düzeyleri öğretmenlere göre daha yüksektir. Elde edilen sonuç 5. hipotezi desteklemektedir. Hemşirelerin duygusal tükenme düzeylerinin öğretmenlere göre daha yüksek olması; hemşirelerin yapmış oldukları işin doğası gereği daha fazla strese maruz kalmaları, çalışmış oldukları grubun psikolojik ve fiziksel olarak yardıma ihtiyaç duyması nedeni ile daha çok çaba ve özveri gerektirmesi, çalışma saatlerinin uzun olması, hafta sonu ve resmi tatillerde nöbetlerin olması ile açıklanabilir. Mesleğe göre mesleki tükenmişlik

karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir.

Başol ve Altay (2009) ve Geçit (2012) çalışmalarında öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini düşük olarak bulmuştur. Kop, Euwema ve Schaufeli (1999) çalışan bireylerle yaptığı çalışmada, hizmet sektöründe çalışan diğer bireylere göre polisler Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin üç boyutunda da farklı ayrışmışlardır. Duyarsızlaşma alt boyutunda polisler, hizmet sektöründeki mesleklerden daha fazla tükenmişlik yaşamaktadır. Şahin, Özgen, Özdemir ve Ünsal (2018) hemşireler ile yapmış olduğu çalışmada; hemşirelerin en çok duygusal tükenme en az duyarsızlaşma boyutlarında tükenmişlik yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır. Yılmaz (2016) hemşirelerle yaptığı çalışmada hemşirelerin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma düzeylerinin orta, kişisel başarı düzeylerinin ise yüksek olduğunu saptamıştır.

Hipotez 6'da; "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile aylık gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olacağı, aylık gelir düzeyleri yüksek olan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin aylık gelir düzeyleri düşük olanlara göre daha düşük olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların mesleki tükenmişliğin kişisel başarı, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutları aylık gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.30, Tablo 4.31, Tablo 4.32). Elde edilen sonuç 6. hipotezi desteklememektedir. Aylık gelir düzeyine göre mesleki tükenmişlik karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Gezer, 2008; Uçar, Aygin ve Uzun, 2016). Aylık gelir düzeyi ile mesleki tükenmişlik arasında negatif yönde anlamlı ilişki elde eden çalışmalar da mevcuttur (Bilici, Mete ,Soylu, Bekâroğlu ve Kayakçı, 1998; Taycan, Kutlu, Çimen ve Aydın, 2006).

Hipotez 7'de; "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki olacağı, evli bireylerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin bekârlara göre daha düşük olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların mesleki tükenmişlik düzeylerinin her üç boyutu da (kişisel başarı, duygusal tükenme, duyarsızlaşma) medeni duruma göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.33, Tablo 4.34, Tablo 4.35). Elde edilen sonuç 7. hipotezi desteklememektedir. Medeni duruma göre mesleki tükenmişlik karşılaştırmasına dair

bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Başören, 2005; Yılmaz, 2016; Kayabaşı, 2008; Sumeli 2011; Yıldız, 2012; Yılmaz, 2013; Akyüz, 2015).

Azizoğlu ve Özyer (2010), Çağlar (2011) ve Diri ve Kral (2016) çalışmasında evlilerin bekârlara göre anlamlı derecede daha az tükenmişlik yaşadığını bulunmuştur. Tükenmişliğin kişisel başarı boyutunda evlilerin bekârlara göre anlamlı derecede daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur (Ardıç ve Polatçı, 2008; Gündoğdu, 2013). Çimen (2002) bekârların evlilere göre daha fazla duygusal tükenme yaşadığını, Oğuzberk ve Aydın (2008) ise evlilerin bekârlara göre daha fazla duygusal tükenme yaşadığını bulmuştur.

5.2. Demografik Değişkenlere Göre Yaşam Doyumu Karşılaştırmasına Dair Bulguların Tartışılması

Hipotez 8'de; "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olacağı, erkeklerin yaşam doyumu düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, erkek ve kadın katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.36). Elde edilen sonuç 8. hipotezi desteklememektedir. Cinsiyete göre yaşam doyumu karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Myers ve Diener, 1995; Myers, 2000; Hintikka, 2001; Fugl-Meyer, Melin ve Fugl-Meyer, 2002; Aysan ve Bozkurt, 2004; Çetinkaya, 2004; Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005; Chow, 2005; Gilman ve Huebner, 2006; Gündoğar, Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci, 2007; Bulut, 2007; Şahin, 2008; Aydemir, 2008; Gün ve Bayraktar, 2008; Çivitci, 2009; Doğan ve Çötok, 2011; Telef, 2011; Tümkaya, 2011; Çecen Erogul ve Dingiltepe, 2012; Karaman, 2019).

Kadınların yaşam doyumunu erkeklere göre anlamlı derecede yüksek olarak bulan çalışmalar olduğu gibi (Köker, 1991; Dikmen, 1995; Simpson ve Schumaker, 1996; Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu 2001; Cenkseven ve Akbaş, 2007; Tugöl Dost, 2007; Bilge, Sayan ve Kabakçı, 2009; Şahin, Zade ve Direk, 2009; Ayten, 2012; Gençay ve Akkoyunlu, 2012; Aydemir, 2013; TÜİK, 2013; Recepoğlu, 2013), erkeklerin yaşam doyumunu kadınlara göre anlamlı derecede yüksek olarak bulan çalışmalar da vardır (Abdel-Khalek, 2010; Abdel-Khalek, 2012, Batan, 2016; Balcı ve Koçak, 2017).

Hipotez 9'da; "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile görev süresi arasında anlamlı bir ilişki olacağı, görev süresi fazla olan bireylerin yaşam doyumu düzeylerinin görev süresi az olanlara göre daha düşük olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, farklı görev süresine sahip katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.37). Elde edilen sonuç 9. hipotezi desteklememektedir. Görev süresine göre yaşam doyumu karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Baysal, 1995; Selçukoğlu, 2001; Dolunay, 2002; Kapkıran, 2003; Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman, 2005; Köseoğlu ve Kocabaş, 2006; Gencay, 2007; Yılmaz ve Altınok, 2009; Aydemir, 2013). Özbulak (2006) ise görev süresi ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki elde etmiştir.

Hipotez 10'da; "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olacağı, yaşı büyük olan bireylerin yaşam doyumu düzeylerinin yaşı küçük olanlara göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri yaşa göre farklılık göstermektedir. Yaşı büyük olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerinin, yaşı küçük olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$), (Tablo 4.38). Elde edilen sonuç 10. hipotezi desteklemektedir. Yaşı büyük olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerinin, yaşı küçük olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerine göre daha yüksek olması; yaşı küçük olan bireylerin beklentilerinin yüksek olması, koymuş oldukları hedeflere henüz ulaşmamış olmamaları, yaşı büyük olan bireylerin ise amaç ve ideallerine ulaşmış olması ile algılanan haz ve mutluluğun tolere olması, maddi ve manevi olarak daha fazla şeye sahip olması, daha geniş aile bireyleri ile olan sosyal ilişkiler ve aidiyet duygusunun verdiği iyi oluş hali ile açıklanabilir. Yaşa göre yaşam doyumu karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Ryff, 1991; Aydemir, 2008; Akandere, Acar ve Baştuğ, 2009; Ayten, 2012). Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman (2005), Bilge, Sayan ve Kabakçı (2009), Recepoğlu (2013) ve Batan (2016) ise yaş ve yaşam doyumu arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Kırcı Çevik ve Korkmaz (2014) yaş ve yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Hipotez 11'de; "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olacağı, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin yaşam doyumu düzeylerinin, eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.39). Elde edilen sonuç 11. hipotezi desteklememektedir. Eğitim düzeyine göre yaşam doyumu karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Özgün, 2007; Çimen, 2007; Gençtürk, 2008; Yılmaz ve Altınok, 2009; Telef, 2011; Kırcı Çevik ve Korkmaz, 2014). Eğitim düzeyi ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulan çalışmalar olduğu gibi (Deniz ve Yılmaz, 2006; Akandere, Acar ve Baştuğ, 2009; Güven ve Şener, 2010; Batan, 2016), eğitim düzeyi ile yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulan çalışmalar da mevcuttur (Keser, 2005).

Hipotez 12'de; "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile yapılan meslek arasında anlamlı bir ilişki olacağı, hemşire ve polislerin yaşam doyumu düzeylerinin öğretmenlere göre daha düşük olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri mesleğe göre farklılık göstermektedir. Hemşire olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerinin, öğretmen ve polis memuru olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerine göre daha düşük olduğu saptanmıştır (($p<0,05$), (Tablo 4.40). Elde edilen sonuç 12. hipotezi desteklemektedir. Hemşire olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerinin, öğretmen ve polis memuru olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerine göre daha düşük olması; hemşire olan katılımcıların neredeyse günün yarısını geçirdiği işi gereği daha fazla stres ve tükenmeye maruz kalması, bu durumun hayatının geri kalanını (özel hayatı ve aile hayatı), fiziksel ve psikolojik sağlığını olumsuz etkilemesi ile açıklanabilir. Literatürde farklı mesleklere ait yaşam doyumu çalışmalarına bakıldığında ise elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

Batan (2016) yapmış olduğu çalışmada, farklı meslek grupları içerisinde yaşam doyumu düzeyleri en yüksek olarak yöneticileri, en düşük olarak ise serbest meslek sahiplerini bulmuştur. Ancak bu fark anlamlı düzeyde değildir. Şahin (2010) öğretmenler ile yaptığı çalışmada, katılımcıların % 2,3'ünün düşük, % 82,3'ünün yüksek düzeyde yaşam doyumuna sahip oldukları saptanmıştır. Baydar (2013)

öğretmenler ile yaptığı çalışmada öğretmenlerin yaşam doyumu düzeylerini yüksek olarak bulmuştur. Arslan Eren (2008) onkoloji hemşireleri ile yaptığı çalışmada, onkoloji hemşirelerinin yaşam doyum düzeylerini yüksek olarak bulmuştur. Kaplan (2014) hemşireler ile yaptığı çalışmada hemşirelerin yaşam doyumu düzeylerini yüksek olarak bulmuştur. Maden Turgut (2010) ve Erdoğan (2016) hemşireler ile yaptığı çalışmada hemşirelerin yaşam doyumu düzeylerini orta olarak bulmuştur. Gezer (2014) ve Polat (2014) polisler ile yaptığı çalışmada polislerin yaşam doyumu düzeylerini orta olarak bulmuştur.

Hipotez 13'te; "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olacağı, aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin yaşam doyumu düzeylerinin aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri aylık gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.41). Elde edilen sonuç 13. hipotezi desteklememektedir. Aylık gelir düzeyine göre yaşam doyumu karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Acar Arasan, 2010; Erdoğan, 2016).

Moller (1996), Cenkseven (2004), Chow (2005), Paolini, Yanez ve Kelly (2006), Tuzgöl Dost (2006, 2007), Gündoğar vd., (2007), Yılmaz ve Altınok (2009), Akandere, Acar ve Baştuğ (2009) ve İskender (2015) yaptığı çalışmalarda aylık gelir düzeyi ile yaşam doyumu arasından pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Şahin (2010) ise yaptığı çalışmalarda aylık gelir düzeyi ve sosyoekonomik düzey ile yaşam doyumu arasından negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Hipotez 14'te "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki olacağı, evli bireylerin yaşam doyumu düzeylerinin bekârlara göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri medeni duruma göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.42). Elde edilen sonuç 14. hipotezi desteklememektedir. Medeni duruma göre yaşam doyumu karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Batan, 2016). Evlilerin yaşam doyumunu bekârlara göre anlamlı derecede daha yüksek olarak bulan çalışmalar (Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu 2001; Waite ve Gallagher, 2002;

Ericson ve Vinson, 2012; TÜİK, 2013; Kırcı Çevik ve Korkmaz, 2014; Karaman, 2019) da mevcuttur.

5.3. Demografik Değişkenlere Göre Dinî Başa Çıkma Karşılaştırmasına Dair Bulguların Tartışılması

5.3.1. Demografik Değişkenlere Göre Olumlu Dinî Başa Çıkma Karşılaştırmasına Dair Bulguların Tartışılması

Hipotez 15'te; "çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olacağı, erkeklerin olumlu dini başa çıkma düzeylerinin kadınlara göre daha düşük olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumlu dini başa çıkma düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Erkeklerin olumlu dini başa çıkma düzeylerinin kadınlara göre daha düşük olduğu saptanmıştır ($p<0,05$), (Tablo 4.43). Elde edilen sonuç 15. hipotezi desteklemektedir. Erkeklerin olumlu dini başa çıkma düzeylerinin kadınlara göre daha düşük olması; erkeklerin çalışma hayatına daha fazla katılması nedeni ile daha fazla fiziksel ve psikolojik tükenme yaşaması, genetik ve nörolojik yapı itibariyle kadınların sosyal yönünün daha fazla gelişmiş olması ile kadınların erkeklere göre daha sosyal, pozitif ve duygusal olması ile açıklanabilir. Cinsiyete göre olumlu dini başa çıkma karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Arıcı, 2005; Ekşi, 2011; Çayır ve Arpacı, 2011; Altıntaş, 2014; Ayten ve Sağır, 2014; Özgen, 2014; Kaya, 2014; Batan, 2016; Uysal, Göktepe, Karagöz, İlerisoy, 2017). Literatürde erkeklerin olumlu dini başa çıkma düzeylerini kadınlara göre daha yüksek olarak bulan çalışmalar da mevcuttur (Ayten vd., 2012; Solak, 2012; Altıntaş, 2015; Özgül, 2017). Ekşi (2001), Güner (2006), Şentepe (2009) ve Batan (2016) ise yapmış olduğu çalışmada olumlu dini başa çıkma ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark elde edememiştir.

Hipotez 16'da; "çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile görev süresi arasında anlamlı bir ilişki olacağı, görev süresi fazla olan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeylerinin görev süresi az olanlara göre daha düşük olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumlu dini başa çıkma düzeyleri görev süresine göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.44). Elde edilen sonuç 16. hipotezi desteklememektedir. Görev süresine göre olumlu dini başa çıkma

karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Özgen, 2014).

Hipotez 17'de; "çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olacağı, yaşı büyük olan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeylerinin yaşı küçük olanlara göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumlu dini başa çıkma düzeyleri yaşa göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.45). Elde edilen sonuç 17. hipotezi desteklememektedir. Yaşa göre olumlu dini başa çıkma karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Kaya, 2014; Murat ve Kızılgeçit, 2017). Yapılan çalışmaların bir kısmında olumlu dini başa çıkma ile yaş arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken (Hayta, 2000; Ayten, 2012; Demir, 2013; Solak, 2012; Sağır, 2014; Batan, 2016), bir kısmında (Altıntaş, 2014; Özgül, 2017; Ceylan, 2018) olumlu dini başa çıkma ile yaş arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Hipotez 18'de; "çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olacağı, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeylerinin, eğitim düzeyleri düşük olanlara göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumlu dini başa çıkma düzeyleri eğitim düzeyine göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.46). Elde edilen sonuç 18. hipotezi desteklememektedir. Eğitim düzeyine göre olumlu dini başa çıkma karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Şentepe, 2009; Kaya, 2014).

Ayten vd., (2012), Solak (2012), Batan (2016), Uysal, Göktepe, Karagöz, İlerisoy (2017), Özgül (2017), Murat ve Kızılgeçit (2017), Sanchez (2012) ve Ceylan'ın (2018) yapmış olduğu çalışmalarda ise eğitim düzeyi arttıkça olumlu dini başa çıkma düzeyi anlamlı derecede azalmaktadır.

Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumlu dini başa çıkma düzeyleri mesleğe göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.47). Mesleğe göre olumlu dini başa çıkma karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Kaya, 2014; Batan, 2016). Kaya (2014) öğretmen, memur, esnaf ve

emeklilerle yapmış olduğu çalışmada olumlu dini başa çıkma ile meslekler arasından anlamlı farklılık saptayamamıştır.

Hipotez 20'de; "çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olacağı, aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeylerinin, aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumlu dini başa çıkma düzeyleri aylık gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.48). Elde edilen sonuç 20. hipotezi desteklememektedir. Aylık gelir düzeyine göre olumlu dini başa çıkma karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Şentepe, 2009; Karakaş ve Koç, 2014; Kaya, 2014; Murat ve Kızılgeçit, 2017). Ekşi (2001) ve Batan (2016) aylık gelir düzeyi ile olumlu dini başa çıkma arasında negatif yönde, Altıntaş (2014) ve Özgül (2017) ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Hipotez 21'de; "çalışan bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki olacağı, evli bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri bekârlara göre daha yükse olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumlu dini başa çıkma düzeyleri medeni duruma göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.49). Elde edilen sonuç 21. hipotezi desteklememektedir. Medeni duruma göre olumlu dini başa çıkma karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Şentepe, 2009; Solak, 2012; Murat ve Kızılgeçit, 2017). Literatürde evli bireylerin olumlu dini başa çıkma düzeylerini bekâr olanlara göre daha yüksek bulan çalışmalar da mevcuttur (Ayten vd., 2012; Özgen, 2014; Batan, 2016; Özgül, 2017; Ceylan, 2018).

5.3.2. Demografik Değişkenlere Göre Olumsuz Dinî Başa Çıkma Karşılaştırmasına Dair Bulguların Tartışılması

Hipotez 22'de; "çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olacağı, erkeklerin olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Erkeklerin olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin, kadınlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$), (Tablo 4.50). Elde edilen sonuç 22.

hipotezi desteklemektedir. Erkeklerin olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin, kadınlara göre daha yüksek olması; erkeklerin çalışma hayatındaki zorluklara karşı daha katı olması, kadınların nörolojik olarak sosyalleşmeye daha yatkın olması nedeni ile sosyal destek alabilmesi gibi durumlar ile açıklanabilir. Cinsiyete göre olumsuz dini başa çıkma karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Ekşi, 2001; Ayten vd., 2012; Ceylan, 2018).

Şentepe (2009), Ayten ve Sağır (2014), Kaya (2014), Murat ve Kızılgeçit (2017), Uysal, Göktepe, Karagöz, Murat ve Kızılgeçit (2017), İlerisoy (2017) ve Özgül (2017) yapmış olduğu çalışmada cinsiyete göre olumsuz dini başa çıkma karşılaşmasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Arıcı (2005) ise kız ergenlerin, erkek ergenlere göre anlamlı düzeyde daha fazla olumsuz dini başa çıkma yöntemini kullandığını bulmuştur.

Hipotez 23'te; "çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile görev süresi arasında anlamlı bir ilişki olacağı, görev süresi fazla olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin görev süresi az olanlara göre daha yüksek olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeyleri görev süresine göre farklılık göstermektedir. Görev süresi fazla olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin, görev süresi az olanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$), (Tablo 4.51). Elde edilen sonuç 23. hipotezi desteklemektedir. Görev süresi fazla olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin, görev süresi az olanlara göre daha yüksek olması; görev süresi fazla olan bireylerin fiziksel ve psikolojik tükenme düzeylerinin, görev süresi az olan bireylere göre daha fazla olması ile açıklanabilir. Görev süresine göre olumsuz dini başa çıkma karşılaştırmasına dair literatürdeki ilgili çalışmalara bakıldığında; Özgen (2014) yapmış olduğu çalışmada görev süresi ile olumsuz dini başa çıkma arasında negatif yönde anlamlı ilişki elde etmiştir.

Hipotez 24'te; "çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki olacağı, yaşı büyük olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin yaşı küçük olanlara göre daha düşük olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeyleri yaşa göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.52). Elde edilen sonuç 24. hipotezi desteklememektedir. Yaşa göre olumsuz dini başa çıkma karşılaştırmasına dair

bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Kaya, 2014; Sağır, 2014; Özgül, 2017; Murat ve Kızılgeçit, 2017). Yapılan çalışmaların bir kısmında olumsuz dini başa çıkma ile yaş arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken (Özgen, 2014), bir kısmında (Ayten, 2012; Demir, 2013; Batan, 2016) olumsuz dini başa çıkma ile yaş arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Hipotez 25'te; "çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olacağı, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin, eğitim düzeyi düşük olanlara göre daha düşük olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeyleri eğitim düzeyine göre farklılık göstermektedir. Eğitim düzeyi arttıkça olumsuz dini başa çıkma düzeyi azalmaktadır. Ön lisans mezunlarının olumsuz dini başa çıkma düzeyleri; lisans ve yüksek lisans-doktora mezunlarının olumsuz dini başa çıkma düzeylerine göre anlamlı derece yüksektir. Lisans mezunlarının olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ise; yüksek lisans-doktora mezunlarının olumsuz dini başa çıkma düzeylerine göre anlamlı derece yüksektir ($p<0,05$), (Tablo 4.53). Elde edilen sonuç 25. hipotezi desteklemektedir. Eğitim düzeyi arttıkça olumsuz dini başa çıkma düzeyinin azalması; bireylerin eğitim düzeylerinin artması ile farkındalığının, sosyoekonomik düzeyinin ve bilgi düzeyinin artması; bakış açısının genişlemesi hayata daha pozitif, optimist bakması ile açıklanabilir. Eğitim düzeyine göre olumsuz dini başa çıkma karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Şentepe, 2009; Kaya, 2014, Ceylan, 2018).

Eğitim düzeyi ile olumsuz dini başa çıkma arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulan (Ayten, 2012; Batan, 2016) çalışmalar olduğu gibi, olumsuz dini başa çıkmanın eğitim düzeyine göre farklılık göstermediğini bulan çalışmalar da mevcuttur (Özgül, 2017; Murat ve Kızılgeçit, 2017). Sanchez (2012) ise eğitim düzeyi ile olumsuz dini başa çıkma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeyleri mesleğe göre farklılık göstermektedir. Polis memuru olan katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin; hemşire ve öğretmen olan katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeylerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$), (Tablo 4.54). Polis memuru olan katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin, hemşire ve öğretmen olan katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeylerine göre daha yüksek

olması; zamanla yapılan mesleğin bireyde oluşturduğu olumsuz etki, daha fazla kötü yaşam olaylarına maruz kalmak, daha fazla fiziksel ve psikolojik yıpranma ve tükenmişlik yaşanması ile açıklanabilir. Kaya (2014) ve Batan (2016) ise öğretmen, memur, esnaf ve emeklilerle yapmış olduğu çalışmada olumsuz dini başa çıkma ile meslekler arasından anlamlı farklılık saptayamamıştır.

Hipotez 27'de; "çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile aylık gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olacağı, aylık gelir düzeyi yüksek olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin, aylık gelir düzeyi düşük olanlara göre daha düşük olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeyleri aylık gelir düzeyine göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.55). Elde edilen sonuç 27. hipotezi desteklememektedir. Aylık gelir düzeyine göre olumsuz dini başa çıkma karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Kaya, 2014; Özgül, 2017; Murat ve Kızılgeçit, 2017). Aylık gelir düzeyi ile olumsuz dini başa çıkma arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulan çalışmalar (Ceylan, 2018) var olduğu gibi; pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulan çalışmalar da mevcuttur (Şentepe, 2009; Demir, 2013).

Hipotez 28'de; "çalışan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ile medeni durumları arasında anlamlı bir ilişki olacağı, evli bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin bekârlara göre daha düşük olacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeyleri medeni duruma göre farklılık göstermemektedir ($p>0,05$), (Tablo 4.56). Elde edilen sonuç 28. hipotezi desteklememektedir. Medeni duruma göre olumsuz dini başa çıkma karşılaştırmasına dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Şahin, 2006; Şentepe, 2009; Batan, 2016; Özgül, 2017). Evlilerin olumsuz dinî başa çıkma düzeylerini bekârlara göre daha yüksek olarak bulan çalışmalar da mevcuttur (Ayten vd., 2012; Murat ve Kızılgeçit, 2017).

5.4. Mesleki Tükenmişlik ile Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması

5.4.1. Mesleki Tükenmişlik ile Olumlu Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması

Hipotez 30'da; "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile olumlu dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olacağı, mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken olumlu dini başa çıkma düzeylerinin artacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların mesleki tükenmişlik düzeyleri (kişisel başarı, duygusal tükenme, duyarsızlaşma boyutları) ile olumlu dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0,05$), (Tablo 4.59, Tablo 4.60, Tablo 4.61). Elde edilen sonuç 30. hipotezi desteklememektedir. Literatürde mesleki tükenmişlik ile olumlu dini başa çıkma ilişkisi üzerine yapılmış yerli ya da yabancı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmamızda ulaşılan sonuçlar literatürdeki çalışmalar ile kıyaslanamamıştır.

5.4.2. Mesleki Tükenmişlik ile Olumsuz Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması

Hipotez 26'da; "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile olumsuz dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olacağı, mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin de azalacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların mesleki tükenmişlik düzeyleri ile (kişisel başarı, duygusal tükenme, duyarsızlaşma boyutları) olumsuz dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0,05$), (Tablo 4.62, Tablo 4.63, Tablo 4.64). Elde edilen sonuç 26. hipotezi desteklememektedir. Literatürde mesleki tükenmişlik ile olumsuz dini başa çıkma ilişkisi üzerine yapılmış yerli ya da yabancı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmamızda ulaşılan sonuçlar literatürdeki çalışmalar ile kıyaslanamamıştır.

5.5. Yaşam Doyumu ile Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması

5.5.1. Yaşam Doyumu ile Olumlu Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması

Hipotez 19'da; "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile olumlu dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olacağı, yaşam doyumu düzeyleri artarken olumlu dini başa çıkma düzeylerinin de artacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri ile olumlu dinî başa çıkma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde pozitif bir ilişki vardır. Katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri arttıkça olumlu dinî başa çıkma düzeyleri de artmaktadır. ($p<0,05$), (Tablo 4.57). Elde edilen sonuç 19. hipotezi desteklemektedir. Katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri arttıkça olumlu dinî başa çıkma düzeylerinin artması; bireylerin yaşam doyumu arttıkça kendini fiziksel ve psikolojik olarak daha iyi hissetmesi, hayata daha olumlu bakması ve daha fazla optimist düşünce yapısına sahip olması ile açıklanabilir. Yaşam doyumu ile olumlu dini başa çıkma ilişkisine dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Pargament, Feuille ve Burdzy, 2011; Ayten, 2012; Rajabi, Saremi ve Bayazi, 2012; Batan, 2016). Uysal, Göktepe, Karagöz, İlerisoy (2017) ise yaşam doyumu ile olumlu dini başa çıkma arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır.

5.5.2. Yaşam Doyumu ile Olumsuz Dinî Başa Çıkma Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması

Hipotez 2'de; "çalışan bireylerin yaşam doyumu düzeyleri ile olumsuz dini başa çıkma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olacağı, yaşam doyumu düzeyleri artarken olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin azalacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların yaşam doyumu düzeyleri ile olumsuz dinî başa çıkma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0,05$), (Tablo 4.58). Elde edilen sonuç 2. hipotezi desteklememektedir. Yaşam doyumu ile olumsuz dini başa çıkma ilişkisine dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Batan ve Ayten, 2015; Batan, 2016). Ayten (2012), Rajabi, Saremi ve Bayazi (2012) ve Uysal, Göktepe, Karagöz, İlerisoy (2017) yaşam doyumu ile olumsuz dini başa çıkma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır.

5.6. Mesleki Tükenmişlik ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilere Dair Bulguların Tartışılması

Hipotez 29'da; "çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olacağı, mesleki tükenmişlik düzeyleri azalırken yaşam doyumu düzeylerinin artacağı" ileri sürülmüştür. Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların mesleki tükenmişlik düzeyleri (kişisel başarı, duygusal tükenme, duyarsızlaşma boyutları) ile yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0,05$), (Tablo 4.65, Tablo 4.66, Tablo 4.67). Elde edilen sonuç 29. hipotezi desteklememektedir. Mesleki tükenmişlik ile yaşam doyumu ilişkisine dair bulgular, literatürdeki ilgili çalışmalara ait bulgular ile de benzerdir (Vurgun, Dorak ve Çetinkalp, 2006; Kale, 2007; Fidan, 2014).

Gümüş (2006), Şahin (2008, 2010), Aydemir (2013) ve Avcı (2013) mesleki tükenmişlik ile yaşam doyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Şahin (2008), yaptığı çalışmada yaşam doyumu ile duygusal tükenme negatif yönlü; yaşam doyumu ile kişisel başarı pozitif yönlü anlamlı bir ilişki göstermektedir. Yaşam doyumu ile duyarsızlaşma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Avşaroğlu, Deniz ve Kahraman (2005), yaşam doyumu ile duygusal tükenme ve kişisel başarı boyutu arasında negatif yönlü anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Ünal, Karlıdağ ve Yoloğlu (2001), hekimlerle yaptığı çalışmada duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutu ile yaşam doyumu arasında negatif yönde, kişisel başarı boyutu ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Şeker ve Zırhlıoğlu'nun (2009) çalışmasına göre, yaşam doyumu düştükçe duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma artmaktadır. Baydar (2013) duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutu ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir fark elde edememiştir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Çalışan bireylerin mesleki tükenmişlik düzeyleri, yaşam doyumu düzeyleri ve dinî başa çıkma türleri arasındaki ilişkinin incelendiği, ayrıca demografik değişkenlere (cinsiyet, medenî durum, yaş, eğitim düzeyi, meslek, görev süresi ve aylık gelir düzeyi) göre tükenmişlik düzeylerinin, yaşam doyumu düzeylerinin ve dinî başa çıkma türlerinin farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği çalışma sonuçları başlıklar halinde aşağıda sunulmuştur.

Demografik değişkenlere göre mesleki tükenmişlik karşılaştırmasına ait sonuçlar şöyledir;

1. Mesleki tükenmişlik (duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutları) cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

2. Mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma boyutu görev süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermezken, duygusal tükenme ve kişisel başarı boyutu görev süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Görev süresi az olan bireylerin kişisel başarı düzeyi görev süresi çok olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir. Görev süresi az olan bireylerin duygusal tükenme düzeyi görev süresi çok olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha düşüktür.

3. Mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutu yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermezken, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutu yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Yaşı küçük olan bireylerin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma düzeyleri, yaşı büyük olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşüktür.

4. Mesleki tükenmişliğin her üç boyutu da (kişisel başarı, duygusal tükenme, duyarsızlaşma) eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

5. Mesleki tükenmişliğin duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutu mesleğe göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermezken, duygusal tükenme boyutu mesleğe göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Hemşirelerin duygusal tükenme düzeyleri öğretmenlere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir.

6. Mesleki tükenmişliğin her üç boyutu da (kişisel başarı, duygusal tükenme, duyarsızlaşma) aylık gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

7. Mesleki tükenmişliğin her üç boyutu da (kişisel başarı, duygusal tükenme, duyarsızlaşma) medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Demografik değişkenlere göre yaşam doyumu karşılaştırmasına ait sonuçlar şöyledir;

8. Yaşam doyumu, cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

9. Yaşam doyumu, görev süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

10. Yaşam doyumu, yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Yaşı büyük olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerinin, yaşı küçük olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır.

11. Yaşam doyumu, eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

12. Yaşam doyumu, mesleğe göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Hemşire olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerinin, öğretmen ve polis memuru olan katılımcıların yaşam doyumu düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha düşük olduğu saptanmıştır.

13. Yaşam doyumu, aylık gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

14. Yaşam doyumu, medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Demografik değişkenlere göre olumlu dinî başa çıkma karşılaştırmasına ait sonuçlar şöyledir;

15. Olumlu dini başa çıkma düzeyi, cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Erkeklerin olumlu dini başa çıkma düzeylerinin kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha düşük olduğu saptanmıştır.

16. Olumlu dini başa çıkma düzeyi, görev süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

17. Olumlu dini başa çıkma düzeyi, yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

18. Olumlu dini başa çıkma düzeyi, eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

19. Olumlu dini başa çıkma düzeyi, mesleğe göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

20. Olumlu dini başa çıkma düzeyi, aylık gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

21. Olumlu dini başa çıkma düzeyi, medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Demografik değişkenlere göre olumsuz dinî başa çıkma karşılaştırmasına ait sonuçlar şöyledir;

22. Olumsuz dini başa çıkma düzeyi, cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Erkeklerin olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin, kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır.

23. Olumsuz dini başa çıkma düzeyi, görev süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Görev süresi fazla olan bireylerin olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin, görev süresi az olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır.

24. Olumsuz dini başa çıkma düzeyi, yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

25. Olumsuz dini başa çıkma düzeyi, eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Eğitim düzeyi arttıkça olumsuz dini başa çıkma düzeyi azalmaktadır. Ön lisans mezunlarının olumsuz dini başa çıkma düzeyleri; lisans ve yüksek lisans-doktora mezunlarının olumsuz dini başa çıkma düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı derece yüksektir. Lisans mezunlarının olumsuz dini başa çıkma düzeyleri ise; yüksek lisans-doktora mezunlarının olumsuz dini başa çıkma düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı derece yüksektir.

26. Olumsuz dini başa çıkma düzeyi, mesleğe göre göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Polis memuru olan katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeylerinin; hemşire ve öğretmen olan katılımcıların olumsuz dini başa çıkma düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır.

27. Olumsuz dini başa çıkma düzeyi, aylık gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

28. Olumsuz dini başa çıkma düzeyi, medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

Mesleki tükenmişlik ile dinî başa çıkma arasındaki ilişkilere ait sonuçlar şöyledir;

29. Mesleki tükenmişlik (kişisel başarı, duygusal tükenme, duyarsızlaşma boyutları) ile dini başa çıkma düzeyi (olumlu, olumsuz) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Yaşam doyumu ile dinî başa çıkma arasındaki ilişkilere ait sonuçlar şöyledir;

30. Yaşam doyumu ile olumlu dinî başa çıkma düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde pozitif bir ilişki vardır. Yaşam doyumu düzeyi arttıkça olumlu dinî başa çıkma düzeyi de artmaktadır.

31. Yaşam doyumu ile olumsuz dinî başa çıkma düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Mesleki tükenmişlik ile yaşam doyumu arasındaki ilişkilere ait sonuçlar şöyledir;

32. Mesleki tükenmişlik (kişisel başarı, duygusal tükenme, duyarsızlaşma boyutları) ile yaşam doyumu düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

6.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre aşağıda birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar değerlendirilirken araştırmanın sınırlılıkları da göz önünde bulundurulmalıdır. Farklı popülasyonda, farklı demografik değişkenlere sahip katılımcılar ile çeşitli değişkenler de eklenerek yapılacak çalışmalar literatüre katkı sağlayacaktır.

Mesleki tükenmişlik düzeyi ile görev süresi ve yaş arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaşanan fiziksel ve psikolojik tükenmişliği en aza indirmek adına bireylerin daha sağlıklı sosyal ilişkiler kurması, bireylerin kendine daha üst amaçlar, idealler ve hedefler koyması, kendilerine ve yakın çevresine daha fazla vakit ayırması önerilebilir.

Hemşirelerin duygusal tükenme düzeyleri öğretmenlere göre daha yüksek, yaşam doyumu düzeyleri ise öğretmen ve polislere göre daha düşük olarak bulunmuştur. Bu kapsamda sağlık çalışanları ile daha farklı çalışmalar yapılarak yaşanan sorunların çözümleri üzerinde araştırmalar yapılabilir.

Eğitim düzeyi arttıkça olumsuz dini başa çıkma düzeyinin azalmaktadır. Bireye birçok konuda olumlu etki eden eğitim, dini başa çıkma konusunda da bireyin daha sağlıklı bir düşünce yapısına sahip olmasını sağlamaktadır. Bu nedenle bireylerin eğitimin sürecini tamamlanmayan, bitmeyen bir süreç olarak değerlendirmesi yaşam boyu öğrenme felsefesini benimsemesi faydalı olacaktır.

Yaşam doyumu ile olumlu dinî başa çıkma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bireylerin hayata daha pozitif bakmaları ile hayattan aldıkları haz ilişkilidir. Bu nedenle yaşam kalitesini artırmak adına bireylerin daha olumlu, daha faydalı ve daha yapıcı bir düşünce sistemine sahip olması faydalı olacaktır.

Çalışan bireylerin; görev tanımlarının net olması, belirsizlik yaşamaması, izinlerini yeterli miktarda kullanabilmesi, çalışma saatlerinin fazla olmaması, yeterli ücreti alabilmesi; çalışan bireylere motivasyonel, stres ve tükenmişliği azaltıcı psikososyal eğitimler, çalışmalar düzenlenerek farkındalık kazandırılması, çalışan bireylerin yaşam doyumlarını arttırıcı, mesleki tükenmişliklerini azaltıcı etki sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Acar Arasan, B., N. (2010). *Akademisyenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Acar, H: (2014). *Kur'an kurslarına devam eden kadınlar arasında dindarlık biçimleri, dini başa çıkma faaliyetleri ve psikolojik iyilik halleri.* Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Akandere, M., Acar, M., & Baştuğ, G. (2009). Zihinsel ve fiziksel engelli çocuğa sahip anne ve babaların yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 22, 23-32.

Akarsu, Ö. (2014). *Zihinsel yetersiz çocukların aile yükü, öz bakım becerileri, annelerinin yaşam doyumu ve etkileyen faktörler.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Edirne.

Akçamete, G., Kaner, S., Sucuoğlu, B. (2001). *Öğretmenlerde tükenmişlik, iş doyumu ve kişilik.* Ankara: Nobel Yayınevi.

Akman, T. (2019). *Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve mesleki doyumlarının incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Alanoğlu, M. (2019). *Algılanan okul müdürü yönetim tarzları ile öğretmenlerin karara katılma, örgütsel adalet, iş doyumu ve tükenmişlik algıları arasındaki ilişkinin analizi.* Yayınlanmamış doktora tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Alcorn & Petrie. (1997). Police burnout and attitudes to women and domestic violence, Second Australasian Women and Policing Conference.

Altıntaş, S. (2014). *Depresyon ile dinsel başa çıkma arasında ilişki üzerine bir araştırma.* Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Ardıç, K., Polatcı, S. (2008). Tükenmişlik sendromu akademisyenler üzerinde bir uygulama (GOÜ örneği). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 69-96.

Arıcı, A. (2005). *Ergenlerde dinî başa çıkma yöntemi olarak dua.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Arslan Eren, T. (2008). *Onkoloji hemşirelerinin iş doyumu ve yaşam doyumunun incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi.* Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Arslan, Y. (2017). *Çocukluk döneminde ebeveyn kaybı yaşayan bireylerde duygusal zekânın sosyal uyum ve yaşam doyumu arasındaki ilişki.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Avcı, S. (2013). *Farklı mesleklerde çalışan kadınların yaşam doyumu, iş doyumu, tükenmişlik ve algılanan cinsiyet ayrımcılığı düzeylerinin depresyon ile ilişkisinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Avşaroğlu, S., Deniz, M., & Kahraman, A. (2005). Teknik öğretmenlerde yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 14, 115-129,

Aydemir, H. (2013). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Ayten, A. (2012). Dini başa çıkma, şükür ve hayat memnuniyeti ilişkisi: Hastalar, hasta yakınları ve hastane çalışanları üzerine bir araştırma. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi,* 12(2), 45-79.

Ayten, A. (2012). *Tanrı'ya sığınmak: Dinî başa çıkma üzerine psiko-sosyal bir araştırma.* İstanbul: İz Yayıncılık.

Ayten, A., & Sağır, Z. (2014). Dindarlık, dinî başa çıkma ve depresyon ilişkisi: Suriyeli sığınmacılar üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* 47, 5-18.

Azizoğlu, Ö., & Özyer, K. (2010). Polislerde tükenmişlik sendromu üzerine bir ampirik çalışma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi,* 21(1).

Balcı, Ş., Koçak, M. C. (2017). Sosyal medya kullanımı ile yaşam doyumu arasındaki ilişki: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *1. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı,* s. 38.

Başaran, B. I. (1999). *Zihinsel, görme ve işitme özürlü çocuklara eğitim veren özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin kişilik özelliklerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması.* Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Başören, M. (2005). *Çeşitli değişkenlere göre rehber öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi (Zonguldak ili örneği).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Batan, S., N. (2016). *Yetişkinlerde psikolojik dayanıklılık ve dini başa çıkmanın yaşam doyumuna etkileri.* Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Baydar, H. Ö. (2013). *İlkokul ve ortaokulda görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin yaşam doyumları ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bilen, E. (2018). *Hemşirelerin ağrılı hastada kullandıkları ağrıyla baş etme yöntemleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Bilge, F., Sayan, A., & Kabakçı, Ö. F. (2009). Aile mahkemesi uzmanlarının meslek doyumları, yaşam doyumları ve ilişkilere yönelik inançlarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi,* 4(32), 20-31

Bilici, M., Mete, F., Soylu, C., Bekâroğlu, M., & Kayakçı, Ö. (1998). Bir grup akademisyende depresyon ve tükenme düzeyleri. *Türk Psikiyatri Dergisi,* 9(3), 181-190.

Blachnio, A., Przepiorka, A., & Pantic, I. (2016). Association between Facebook addiction, self-esteem and life satisfaction: A cross-sectional study. *Computers in Human Behavior*, 55, 701-705.

Budak, G., & Sürgevil, O. (2005), Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerine bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi,* 20(2), 95-108.

Budak, G., & Sürgevil, O. (2005). Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama *D.E.Ü., İ.İ.B.F. Dergisi*, 20(2), 95-108.

Bulut, N. (2016). Okul psikolojik danışmanlarının yaşam doyumu, stresle başa çıkma stratejileri ve olumsuz otomatik düşünceleri arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(25), 1-13.

Burulday, V. (2018). *Ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık, örgütsel sessizlik ve örgütsel tükenmişlik davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı.* (23. Basım). Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, Ş. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* (22. Basım). Ankara: Pegem Akademi.

Ceylan, E. Ü. (2018). *Ölümlülük bilincinin dini başa çıkma, tanrı algısı, ölüm kaygısı ve psikolojik iyi olma ile ilişkisi.* Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Cherniss, C. (1980), *Professional Burnout in Human Service Organizations*, New York: Praeger.

Cirhinlioğlu, F. G. & Ok, Ü. (2010). İnanç ya da dünya görüşü biçimleri ile intihara yönelik tutum, depresyon ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiler. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 1-18.

Cufta, M. (2014). *Kanser hastalığı ile başa çıkmada dini inanç ve tutumların rolü.* Yayınlanmamış doktora tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Çağlıyan, Y. (2007). *Tükenmişlik sendromu ve iş doyumuna etkisi (Devlet ve Vakıf üniversitelerindeki akademisyenlere yönelik alan araştırması).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Çam, O. (1989), Hemşirelerde *tükenmişlik ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Çam, O. (1992). Tükenmişlik envanterinin geçerlik ve güvenirliliğinin araştırılması. *II. Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği Yayını,* 155-159.

Çavuşoğlu, İ. (2005). *Endüstri meslek liselerinde çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile bazı kişisel değişkenlerin arasındaki ilişki (Bolu İli Örneği).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Çeçen, A., R. (2008). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordamada bireysel bütünlük (tutarlılık) duygusu, aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama,* 4(1), 19-30.

Çelebi, E. (2013). *Elazığ ve Malatya il merkezinde bulunan özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve ilgili faktörler.* Yayınlanmamış doktora tezi. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Çelik, C. K. (2006). *Eğitim yöneticilerinin mesleki tükenmişlikleri ile evlilik doyumları arasındaki ilişki.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Çevik Demir, Ş. (2013). *Ergenlerde benlik saygısı ve dini başa çıkma.* Yayınlanmamış doktora tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Çokluk, Ö. (1999). *Zihinsel ve işitme engelliler okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerde tükenmişliğin kestirilmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çokluk, Ö. (2001). Engelliler okullarında görev yapan yöneticilerde ve öğretmenlerde tükenmişlik. *Özel Eğitim Dergisi,* 3(1), 35-47

Demir, Ç. Ş. (2013*). Ergenlerde benlik saygısı ve dinî başa çıkma.* Yayınlanmamış doktora tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Demirdöğen, N. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile psikolojik yardım arayışları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Deniz, M., E., Dilmaç, B., & Arıcak, O., T.(2009). Engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin durumluk sürekli kaygı ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,* 6(1), 954-65.

Dere Çiftçi, H. (2015). Özel eğitim merkezlerinde çalışan öğretmenlerin mesleki yetkinlik ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities,* 1, 221-241.

Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin,* 95(3), 542-575.

Dilber, E. (2009). *İlköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik yaşantıları ve yeterlik algıları: İstanbul kartal ilçesi örneği.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Diri, M. S., & Kıral, E. (2016). Ortaokul öğretmenlerinin iş doyumlarının mesleki tükenmişlik düzeylerine etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 39, 125-149.

Ekşi, H. (2001). *Başa çıkma, dinî başa çıkma ve ruh sağlığı arasındaki ilişki üzerine bir araştırma, eğitim, ilâhiyat ve mühendislik fakültesi öğrencilerinin karşılaştırılması.* Yayınlanmamış doktora tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Endler, N., S., & Parker, J., D., A. (1990). Multidimensional assessment of coping: a critical evaluation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 844–854.

Endler, N., S., & Parker, J., D., A. (1999). *Coping ınventory for stressful situations(cıss):manual, (2nd Ed.).* Toronto: Multi-Health Systems.

Erdoğan, E. (2016). *Hemşirelerin bireysel sosyal sorumluluk düzeyleri ile yaşam doyumunun demografik değişkenlere göre araştırılması.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Erdoğan, Ö. (2016). *Çalışma hayatında tükenmişlik ve iş doyumu.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve maslach tükenmişlik ölçeğinin uyarlanması. *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları El Kitabı,* 143–154

Eryücel, S. (2013). *Yaşam olayları ve dini başa çıkma.* Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Farber, B. A. (1984). Stress and burnout in suburban teachers, *Journal of Educational Research,* 77(6), 325-332.

Fidan, H. (2014). *Ankara ilinde çalışan nakış öğretmenlerinin yaşam doyumu iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gezer, E. (2008). "*Stres veren yaşam olayları"nın, öğretim elemanlarının, depresyon ve tükenmişlik düzeylerine etkisi.* Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gezer, H. (2014). *Spor yapan ve spor yapmayan emniyet teşkilatı mensuplarının yaşam doyumu ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi (Malatya örneği).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

Girgin, G., & Baysal, A. (2005). Tükenmişlik sendromuna bir örnek: Zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni,* 4(4).

Göcen, G. (2012). *Şükür ile psikolojik iyi olma arasındaki ilişki üzerine bir araştırma.* Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Görgülü, S. (2018). *Çalışan bireylerin tükenmişlikleri üzerine bir çalışma.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Güllüce, A., Ç. (2006). *Mesleki tükenmişlik ve duygusal zekâ arasındaki ilişki: Yöneticiler üzerine bir uygulama.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Güllüce, A., Ç., & İşcan, Ö., F. (2010). Mesleki tükenmişlik ve duygusal zekâ arasındaki ilişki. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi,* 5(2), 7-29.

Gündoğar, D., Gül, S. S., Uskun, E., Demirci, S., & Keçeci, D. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri,* 10, 14-27.

Gündüz, B. (2006). Öğretmenlerde tükenmişliğin akılcı olmayan inançlar ile bazı mesleki ve kişisel değişkenlere göre yordanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi,* 26(3), 17-33.

Gündüz, B., Erkan, Z., & Gökçakan, N. (2007). Polislerde tükenmişlik ve görülen psikolojik belirtiler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 283-298.

Güner, A. (2006). *Lise öğrencilerinde stres, başa çıkma ve dini başa çıkma.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Ilgaz, A., K. (2015). *Depresyon ve dindarlık ilişkisi (Kastamonu örneği).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Izgar, H. (2000*). Okul yöneticilerinin tükenmişlik düzeyleri (burnout) nedenleri ve bazı etken faktörlere göre incelenmesi (orta Anadolu örneği).* Yayınlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

İskender, A. (2015). *İş görenlerin iş ve serbest zaman çatışma düzeyleri ile mesleki tükenmişlik ve yaşam tatmini ilişkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Jackson, S., Schwab, R., & Schulaer, R. (1986). Toward an understanding of the burnout phenomenon. *Journal of Applied Psychology*, 71(4), 630-640.

Kaplan, H. (2014). *İş doyumu – yaşam doyumu ilişkisi (Denizli Servergazi Devlet Hastanesi hemşire – ebe hemşireler örneği).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karagöz, S. (2010). *Otistik çocukların anne babalarında anlamlandırma ve dini başa çıkma.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Karahan, Ş. (2008). *Özel eğitim okullarında çalışan eğitimcilerin öz-yeterlik algılarının ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Karakaş, A. C., & Koç, M. (2014). Stresle başa çıkma ve dinî başa çıkma yöntemleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi,* 3(3), 610–631.

Karakaş, A., C. (2014). *Gerçeklik terapisi yönelimli dini başa çıkma psikoeğitim programının affetme esnekliği, empati ve stresle başa çıkma üzerindeki etkisi.* Yayınlanmamış doktora tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Karaman, B. (2019). *Yetişkinlerde sıfatlara dayalı kişilik özellikleri, otomatik düşünceler ve yaşam doyumlarının incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi.* (19. Basım). Ankara: Nobel.

Kavas, E. (2013). Dinî tutum-stresle başa çıkma ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 143–168.

Kaya, F. (2014). *Duygusal emek ile tükenmişlik ve iş doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı huzurevlerinde çalışan yaşlı bakım personeline yönelik bir araştırma.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Kaya, F. (2014). *Zihinsel engelli çocuklara sahip ailelerde problem çözme ve dini başa çıkma.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Kaya, O. Ş. (2010). *Ankara ilinde çalışan polislerin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Kaykaç, F., E. (2018). *Premenstrüel sendrom ve yaşam doyumu ilişkisi: Farkındalığın biçimleyici rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kırcı Çevik, N., & Korkmaz, O. (2014). Türkiye'de yaşam doyumu ve iş doyumu arasındaki ilişkinin iki değişkenli sıralı probit model analizi. *Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi,* 7(1), 126-145.

Koenig, Harold G., Kenneth I., Pargament & Nıelsen, J. (1998). Religious coping and health status in medically ıll hospitalized older adults. *Journal Of Nervous & Mental Disease,* 186(9), 513–521.

Kula, N. (2002). Deprem ve dinî başa çıkma. *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 1, 234–255.

Kümbül Güler B., & Emeç, H. (2006). Yaşam memnuniyeti ve akademik başarıda iyimserlik etkisi. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi,* 21(2), 129-149.

Maden Turgut, E. (2010). *İş doyumu ve yaşam doyumu ilişkisi ve İstanbul'daki devlet üniversite hastanelerinde çalışan ameliyathane hemşirelerine yönelik bir araştırma.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Mavruk Özbiçer, S. (2018). *Duygusal zeka geliştirme Programı'nın ergenlerin duygusal zeka ve yaşam doyumu düzeylerine etkisi: Deneysel bir çalışma.* Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Meier, S. T. (1983). Toward a theory of burnout, *Human Relations*, 36(10), 899-910.

Murat, A., & Kızılgeçit, M. (2017). Dini başa çıkma ve psikopatoloji ilişkisi (Rize örneği). *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 6(11), 111-151.

Neugarten, B. L., Havighurst, R. J., & Tobin, S. S. (1961). *The measurement of life satisfaction. Journal of Gerontology,* 16, 134-143.

Ok, S. (2002). *Banka çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinin doyumu, rol çatışması, rol belirsizliği ve bazı bireysel özelliklere göre incelenmesi.* Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Okyay, N. (2009). *Emniyet teşkilatına bağlı okullardan mezun olup Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görev yapan polislerin psikolojik hizmet algıları, iş doyumu ve tükenmişlik düzeyinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Oruç, S. (2007). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Adana ili örneği).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Özcan, T. (2008). *Pendik bölgesinde görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özer, R. (1998). *Rehber öğretmenlerde tükenmişlik düzeyi, nedenleri ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon

Özgen, G. (2014*). Üsküdar bölgesinde görev yapan öğretmenlerin mizah tarzları ve dini başa çıkma tarzları arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özgül, M. (2017). *Dini başa çıkma ile sürekli öfke-öfke ifade tarzları ilişkisi üzerine bir araştırma.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

Özmen H. (2011). *Görme engelliler okullarında görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özok, H., İ. (2018). *Kültüre duyarlı stres programının yaşam doyumu, bilinçli farkındalık ve stres düzeylerine etkisi.* Yayınlanmamış doktora tezi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

Pargament K. I. & Brant, C. R. (1998). *Religion and coping. In handbook of religion and mental health. (Ed. H. G. Koenig), Handbook of Religion and Mental Health.* San Diego: Academic Press.

Pargament, K. I. (1997). *The psychology of religion and coping theory research practice.* NewYork: The Guilford Press.

Pargament, K. I., Kennell, J., Hathaway, W., Grevengoed, N., Newman, J. & Jones, W. (1988). Religion and the problem-solving process: Three styles of coping. *Journal For The Scientific Study Of Religon*, 27(1), 90–104.

Pargament, K., I., Koenig, H., G., & Perez, L., M. (2000). The many methods of religious coping: development and initial validation of the rcope. *Journal of Clinical Psychology*, 56, 519–543.

Pargament, K., M. Feuille, & D. Burdzy. (2011). The Brief RCOPE: Current Psychometric Status of A Short Measure of Religious Coping. *Religions.* 2(1), 51- 76.

Pines, A., M., & Aranson, E. (1988). *Career burnout. causes and cures.* New York: The Free Press.

Polat, A. (2014). *Egzersiz yapan ve yapmayan emniyet mensuplarının yaşam doyumu iş tatmini ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi (Sakarya ili örneği).* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Rajabi, M., Saremi, A. A., & M. H. Bayazi. (2012). The relationship between religious coping patterns, mental health and happiness. *Developmental Psychology (Journal of Iranian Psychologists*, 8(32), 363-371.

Recepoğlu, E. (2013). Öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education),* özel sayı (1), 311-326.

Sağır, M. (2015). Öğretmenlerin örgütsel depresyon ve mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Eğitim Yönetimi Araştırma Makalesi,* 4(3), 29-42.

Sağır, Z. (2014). *Suriyeli mültecilerde dinî başa çıkma ve ruh sağlığı.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sanchez, M. (2012*). Influence of religious coping on the substance use and hıv risk behaviors of recent latino ımmigrants.* Dissertation. Florida International University, Miami/Florida.

Sarıhan, S. (2019). *Lise düzeyindeki özel okullarda ve devlette çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumunun bu okullardaki öğrencilerin başarılarına etkisi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sarıkaya, S. (2011). *Zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlerin stresle başa çıkma düzeylerinin ve yaşam doyumlarının incelenmesi.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Selahattin, S. (2002). *Kamu kuruluşlarında yöneticilerin iş doyumu üzerine bir araştırma (İzmir Emniyet Teşkilatı örneği).* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Seligman, M., E., P. (2007). *Gerçek mutluluk: Kalıcı doyum potansiyelinizi gerçekleştirmek için yeni olumlu psikolojinin kullanılması.* Ankara: HYB Yayıncılık.

Solak, H.S. (2012). *Fobik ve omurilik felçlisi yetişkinlerde dini başa çıkma.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sucuoğlu, B., & Kuloğlu, N. (1996). Özürlü çocuklarla çalışan öğretmenlerde tükenmişliğin değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi,* 10(36), 44-60.

Sumeli, F. (2011). *Özel bir hastane çalışanlarının tükenmişlik ve iş doyumu düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Suran, B., & Sheridan, E. P. (1984). Management of burnout: Training psychologists ın professional life span perspectives. *Professional Psychology: Research And Practice,* 15(6), 741-752.

Sürgevil, O. (2005). *Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörler: akademik personel üzerine bir uygulama.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Şahin, D. (2007). *Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi: Ankara ili ilk ve ortaöğretim okulları örneği.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şahin, E. (2010). *İlköğretim öğretmenlerinde yaratıcılık, mesleki tükenmişlik ve yaşam doyumu.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Şahin, N., H., & Durak, A. (1994). Kısa semptom envanteri (brief symptom ınventory- bsı): Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi,* 9(31), 44- 56.

Şahin, S., Özgen, D., Özdemir, K., & Ünsal, A. (2018). Bir hastanede çalışan hemşirelerin empati ve tükenmişlik düzeylerinin değerlendirilmesi. *Konuralp Tıp Dergisi,* 10(3), 318-325.

Şanlı, S. (2006*). Adana ilinde çalışan polislerin iş doyumu ve tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Şentepe, A. (2009). *Yaşlılık döneminde temel problemler ve dini başa çıkma.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Talşık, E. (2016). Müzik öğretmenlerinin mesleki genel yeterlik algıları ile doyum ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki bağıntının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 37, 1-14.

Taşdöven, H. (2005). *Ankara ilindeki polislerin tükenmişlik düzeylerinin ve gereksinim örüntülerinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Taycan, O., Kutlu, L., Çimen, S., & Aydın, N. (2006). Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerde depresyon ve tükenmişlik düzeyinin sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 7, 100-108.

Tekir, Ö., Çevik, C., Arık, S., & Ceylan, G. (2016). Sağlık çalışanlarının tükenmişlik, iş doyumu düzeyleri ve yaşam doyumunun incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi,* 18(2), 51-63.

Telef, B. B. (2011). Öğretmenlerin öz-yeterlikleri, iş doyumları, yaşam doyumları ve tükenmişliklerinin incelenmesi. *Elementary Education Online,* 10(1), 91-108.

Teltik, H. (2009). *Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki yeterlilik algılarının iş doyumu ve tükenmişlik düzeyleriyle ilişkisinin belirlenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tepeli Temiz, Z. (2017). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile yaşam doyumu, psikolojik dayanıklılık ve aleksitimik özellikleri arasındaki ilişkide benlik saygısının rolü.* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tezer, E. (1994). Evlilik ve doyumu ilişkisi: ikili çatımalar ve bazı demografik değişkenlerin rolü. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi,* 3(1), 1-12.

Torun, A. (1996). Stres ve tükenmişlik. *Endüstri ve Örgüt Psikolojisi Dergisi,* 1, 43-51.

Tümkaya S. (1996). *Öğretmenlerdeki tükenmişlik görülen psikolojik belirtiler ve başa çıkma davranışları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Tümkaya, S., Uştu, H. (2016). Tükenmişliğin mesleğe bağlılıkla ilişkisi: sınıf öğretmenleri üzerine bir araştırma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 12(1), 272-289.

Uçar, N., Aygin, D., & Uzun, E. (2016). Yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerin tükenmişlik ve iş doyumunun değerlendirilmesi. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi,* 1(4), 18-37.

URL-1, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/10/120930_depression_survey.shtml, adresinden 05.07.2019 tarihinde erişilmiştir.

URL-2, https://www.dailymail.co.uk/news/article-6826655/The-worlds-happiest-countries-REVEALED-Finland-comes-South-Sudan-bleakest.html, adresinden 11.06.2019 tarihinde erişilmiştir.

Uysal, V., Göktepe, A. K., Karagöz, S. & İlerisoy, M. (2017). Dinî başa çıkma ile umut, hayat memnuniyeti ve psikolojik sağlamlık arasındaki etkileşim üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi,* 52, 139-160

Ünal, S., Karlıdağ, R., Yoloğlu, S. (2001). Hekimlerde tükenmişlik ve iş doyumu düzeylerinin yaşam doyumu düzeyleri ile ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 4, 113-118.

Üstün, B. (1995). *Hemşirelerin atılganlık ve tükenmişlik düzeyleri.* Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Wright, T., A., & Bonett, D., G. (1997). The contribution of burnout to work performance. *Journal Of Organizational Behavior*, 18, 49-491.

Yetim, U. (2003). The impacts of individualism/collectivism, self-esteem, and feeling of mastery on life satisfaction among the Turkish university students and academicians. *Social Indicators Research,* 61 (3), 297-317.

Yıldırım, F. (1996*). Banka çalışanlarında iş doyumu ve algılanan rol çatışması ile tükenmişlik arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz Dinç, S. (2013). *Polislerde evlilik doyumu ile mesleki tükenmişlik arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Yılmaz, A., Esentürk, O.K. & İlhan, E. L. (2018). Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik durumları ve öğretim sürecinde bu duruma yol açan nedenler: Karma araştırma yaklaşımı. *Kastamonu Education Journal,* 26(4).

Yılmaz, E. (2016). *Dâhili kliniklerde çalışan hemşirelerin tükenmişlik düzeyi ve duygusal emek davranışı ile ilişkisi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Yılmaz, E., Aslan, S. (2018). Lise öğretmenlerinde tükenmişlik, iş doyumu ve algılanan sosyal destek: Bursa ili örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 18(3), 1861-1886.

Yılmaz, T. (2013). *Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri: Ordu ili uygulaması.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz, Z. Ü. (2014). *Sağlık çalışanlarının tükenmişlik, depresyon ve iş doyumu düzeylerinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yiğit, A. (2007). *Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin iş doyumu, tükenmişlik ve ruh sağlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Yoldaş, M., A. (2019). *Ortaokul öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel bağlılık düzeylerinin incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

EKLER

EK A. Kişisel Bilgi Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Bu araştırmanın amacı çalışan bireylerde dini başa çıkma, yaşam doyumu ve mesleki tükenmişlik arasındaki ilişkinin bazı değişkenlerle (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, aylık gelir düzeyi, meslek, görev süresi) incelenmesidir. Araştırmada sizden tahminen 8-9 dakika ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 350 kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir.

Yaş: Görev Süresi:

Cinsiyet: Meslek:

Eğitim Durumu: Aylık Gelir Düzeyi: …… TL

Medeni Durum:

EK B. Yaşam Doyumu Ölçeği

YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı görüşünüzü yansıtan rakamı maddenin başındaki boşluğa yazarak belirtiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizin durumunuzu yansıttığını düşündüğünüz rakam bizim için en doğru yanıttır. Lütfen, açık ve dürüst şekilde yanıtlayınız.

Hiç katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kısmen katılıyorum (3), Katılıyorum (4), Tamamen katılıyorum (5)

1.	İdeallerime yakın bir yaşantım vardır.	1	2	3	4	5
2.	Yaşam koşullarım mükemmeldir.	1	2	3	4	5
3.	Yaşamımdan memnunum.	1	2	3	4	5
4.	Şimdiye kadar yaşamdan istediğim önemli şeylere sahip oldum.	1	2	3	4	5
5.	Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.	1	2	3	4	5

EK C. Dinî Başa Çıkma Ölçeği

DİNİ BAŞA ÇIKMA ÖLÇEĞİ

Aşağıda yer alan ifadeleri okuduktan sonra, **hayatta bir problemle karşılaştığınızda** genel olarak nasıl davrandığınızı düşünerek durumunuzu en iyi yansıtan seçeneği işaretleyiniz.

Hemen hemen hiç yapmam (1), Çok az yaparım (2), Orta derecede yaparım (3), Sıklıkla yaparım (4)

1.	Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'a daha yakın olmaya çalışırım.	1	2	3	4
2.	Hayatta bir problemle karşılaştığımda, bunun imanımı derinleştirmek için Allah'tan gelen bir imtihan olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4
3.	Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'ın sevgisini ve himayesini isterim.	1	2	3	4
4.	Hayatta bir problemle karşılaştığımda, teselli bulmak için Kuran-ı Kerim okurum.	1	2	3	4
5.	Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'tan bağışlanma dilerim.	1	2	3	4
6.	Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'ın sabırlı olmayı emrettiğini kendime hatırlatırım.	1	2	3	4
7.	Hayatta bir problemle karşılaştığımda, elimden geleni yapar, gerisini Allah'ın takdirine bırakırım.	1	2	3	4
8.	Hayatta bir problemle karşılaştığımda, işlediğim günahlardan dolayı Allah tarafından cezalandırıldığıma inanırım.	1	2	3	4
9.	Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'ın beni cezalandırmasına neden olacak ne yaptığımı merak ederim.	1	2	3	4
10.	Hayatta bir problemle karşılaştığımda, yeterince sadık bir kul olmadığım için Allah'ın beni cezalandırdığını düşünürüm.	1	2	3	4

EK D. Mesleki Tükenmişlik Ölçeği

MESLEKİ TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı görüşünüzü yansıtan rakamı maddenin başındaki boşluğa yazarak belirtiniz. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Sizin durumunuzu yansıttığını düşündüğünüz rakam bizim için en doğru yanıttır. Lütfen, açık ve dürüst şekilde yanıtlayınız.

Hiçbir zaman (1), Çok nadir (2), Bazen (3), Çoğu zaman (4), Her zaman (5)

1.	İşimden soğuduğumu hissediyorum.	1	2	3	4	5
2.	İş dönüşü kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum.	1	2	3	4	5
3.	Sabah kalktığımda bir daha bu işi kaldıramayacağımı hissediyorum	1	2	3	4	5
4.	İşim gereği karşılaştığım insanların ne hissettiğini hemen anlarım.	1	2	3	4	5
5.	İşim gereği karşılaştığım bazı kimselere sanki insan değillermiş gibi davrandığımı fark ediyorum.	1	2	3	4	5
6.	Bütün gün insanlarla uğraşmak benim için çok yıpratıcı	1	2	3	4	5
7.	İşim gereği karşılaştığım insanların sorunlarına en uygun çözüm yollarını bulurum.	1	2	3	4	5
8.	Yaptığım işten tükendiğimi hissediyorum.	1	2	3	4	5
9.	Yaptığım iş sayesinde insanların yaşamına katkıda bulunduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
10.	Bu işle çalışmaya başladığımdan beri insanlara karşı sertleştim.	1	2	3	4	5
11.	Bu işin beni giderek katılaştırmasından korkuyorum.	1	2	3	4	5
12.	Çok şeyler yapabilecek güçteyim.	1	2	3	4	5
13.	İşimin beni kısıtladığını hissediyorum.	1	2	3	4	5
14.	İşimde çok fazla çalıştığımı hissediyorum	1	2	3	4	5
15.	İşim gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umurumda değil.	1	2	3	4	5
16.	Doğrudan doğruya insanlarla çalışmak bende çok fazla stres yaratıyor.	1	2	3	4	5
17.	İşim gereği karşılaştığım insanlarla aramda rahat bir hava yaratırım.	1	2	3	4	5
18.	İnsanlarla yakın bir çalışmadan sonra kendimi canlanmış hissederim.	1	2	3	4	5

19.	Bu işte birçok kayda değer başarı elde ettim.	1	2	3	4	5
20.	Yolun sonuna geldiğimi hissediyorum.	1	2	3	4	5
21.	İşimdeki duygusal sorunlara serinkanlılıkta yaklaşırım.	1	2	3	4	5
22.	İşim gereği karşılaştığım insanların bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandıklarını hissediyorum.	1	2	3	4	5

EK E. Etik Kurul Onayı

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMA ve YAYIN ETİK KURULU KARARI

Toplantı Sayısı	Karar Sayısı	Karar Tarihi
1	2	6.05.2019

Danışmanlığını Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem GÜLMEZ'in yapmış olduğu, Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencisi Ragıp AYDIN'ın *"Çalışan Bireylerde Yaşam Doyumu Mesleki Tükenmişlik ve Dini Başaçıkma Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"* isimli Yüksek Lisans Tez Çalışması Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Değerlendirme Formu incelenmiş olup, onaylanması uygun bulunmuştur.

Bu bilgiler ışığında; Aydınlatılmış Onam Formunun gönüllülere imzalatılarak gerekli bilgilendirmelerin yapılması ve etik davranış ilkelerine uyulması şartıyla söz konusu araştırmanın yapılması Etik Kurulumuzca uygun görülmüş ve onaylanmasına toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verilmiştr.

Prof. Dr. Ali Rafet ÖZKAN
Başkan

(Katılmadı)
Prof. Dr. B.Ünal İBRET
Üye

Prof. Dr. Mehmet ATALAN
Üye

Prof. Dr. Yavuz UNAT
Üye

Prof. Dr. Duran AYDINÖZÜ
Üye

Prof. Dr. Orhan KÜÇÜK
Üye

Prof. Dr. Yavuz DEMİREL
Üye

Prof. Dr. M.Serhat YILMAZ
Üye

(Katılmadı)
Prof. Dr. Cevdet YAKUPOĞLU
Üye

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Ragıb AYDIN

Doğum Yeri ve Yılı: Karaman, 1993

Medeni Hali: Bekâr

Yabancı Dili: İngilizce, Arapça

E-posta : ragbaydn@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lise: Karaman Fatih Lisesi, 2006-2010

Lisans: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Psikoloji Bölümü, 2010-2014

Mesleki Deneyim

İş Yeri: Kastamonu İl Emniyet Müdürlüğü, Psikolog, 2016- (Halen)